

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL POLİTİKA VE SOSYAL HİZMETLER BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN BİR BOYUTU:
SOMALİ'DE KADIN SÜNNETİ

Sadia HASSAN İBRAHİM

2501141328

TEZ DANIŞMANI

Dr.Öğretim Üyesi Berrin OKTAY YILMAZ

İSTANBUL– 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : SADIA HASSAN İBRAHİM Numarası : 2501141328
Anabilim Dalı / Anasana Dalı / Programı : SOSYAL POLİTİKA VE SOSYAL HİZMETLER Danışmanı : DR. ÖĞR. ÜY. BERRİN OKTAY YILMAZ
Tez Savunma Tarihi : 09.09.2019 Saati : 11:00
Tez Başlığı : " KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN BİR BOYUTU: SOMAL'DE KADIN SÜNNETİ"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulara sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇÖKÜTÜĞÜYLE** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. SEDA İREM ÇAKIRCA	<i>S. İrem</i>	KABUL
2- DR. ÖĞR. ÜY. BERRİN OKTAY YILMAZ	<i>Berrin</i>	KABUL
3- DR. ÖĞR. ÜY. DUYGU DİNÇER		

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DR. ÖĞR. ÜY. EYLEM ÖZDEMİR		
2- DR. ÖĞR. ÜY. ELİF ÇAĞLI	<i>AA</i>	Kabul

Versiyon: 1.0.0.2-61559050-302.

ÖZ
**KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN BİR BOYUTU:
SOMALİ'DE KADIN SÜNNETİ**

Sadia HASSAN İBRAHİM

Kadın sünneti, Afrika'dan- Asya'ya ve Orta Doğu'ya uzanan dünyada 30'dan fazla ülkede gerçekleştirilen geleneksel bir uygulamadır. Kadın sünneti, uygulamaya maruz kalan kişilerin fiziksel, zihinsel ve psikolojik sağlığı üzerinde ciddi şekilde olumsuz etkilere neden olan bir olgudur. Kadın sünnetinin arattığı olumsuz sağlık sonuçları hem kısa vadede ortaya çıkabilmekte hem de uzun vadede yaşam boyu sürebilmektedir. Kadın sünnetiSomali kültüründe ciddi bir sorun olarak varlığını devam ettirmektedir. Kadın sünneti kadına yönelik şiddetin bir türüdür. Bu uygulama, kadına yönelik olarak cinsel, fiziksel ve psikolojik şiddetin tek bir bedende vücut bulmuş halidir. Tarihin eski dönemlerinden beri uygulanan kadın sünneti geleneksel inançlar, değer ve tutumlar gibi çeşitli nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bu uygulamanın en temel nedeni kadın cinselliğine karşı duyulan korku ve önyargılardır. Bu araştırmanın amacı kadın sünneti uygulamalarının sık yaşandığı ülkelerarasında ön sıralarda yer alan Somali'de kadın sünnetinin hangi gerekçelerle yapıldığını keşfetmektir. Bu çerçevede Somali, Puntland bölgesinde alan araştırması. Araştırma kapsamında dört grupta görüşme yapılmıştır. Birinci grup, kadın sünnetine maruz kalan kadınlardan ikinci grup kadın sünnetini uygulayan kadınlardan, üçüncü grup hükümet yetkililerinden, dördüncü grup ise sivil toplum örgütlerinin temsilcilerinden oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kadın sünneti, Somali, Putland,kadına yönelik şiddet,infibulasyon

ABSTRACT

A DIMENSION OF VIOLENCE AGAINST WOMEN: FEMALE GENITAL MUTILATION IN SOMALIA

Sadia HASSAN İBRAHİM

Female genital mutilation is a traditional practice in Africa and the Middle East and in some Asian countries, in more than 30 countries around the world. Female genital mutilation is a phenomenon that causes serious adverse effects on the physical, mental and psychological health of people who are exposed to treatment. The negative health consequences of female genital mutilation can occur both in the short term and in the long term. Female genital mutilation remains a serious problem in Somali culture. Female genital mutilation is a form of violence against women. This practice is a form of sexual, physical and psychological violence against women in a single body. The reasons of Female circumcision, which has been practiced since ancient times, are several including traditional beliefs, values and attitudes. Of course, the main reason for this practice is the fear and prejudice against women's sexuality. The aim of this study is to contribute to the literature on the reasons of female genital mutilation in Somalia, which is the World leader in the number and frequency of female genital mutilation. In this context, the findings of the field research conducted in Somalia, Puntland region are included. Four groups were interviewed. The first group consists of women exposed to female genital mutilation. The second group is women who practice female genital mutilation, the third group is government officials and the fourth group is representatives of non-governmental organizations.

Keywords: Female genital mutilation, Somalia, Puntland, violence against woman, infibulation

ÖNSÖZ

Kadın sünneti, günümüzde dünyada 30'an fazla ülkede Afrika ve Asya'da bazı ülkeler gerçekleştirilen geleneksel bir uygulama olarak görülmektedir. Kadın sünneti, kadına yönelik cinsel, fiziksel ve psikolojik şiddetin tek bir bedende vücut bulmuş halidir. Tarihin eski dönemlerinden beri yapılan kadın sünneti, geleneksel inançlar, değerler ve tutumlardan kaynaklanmaktadır. Bu uygulamanın temelini kadın cinselliğine karşı duyulan korku ve önyargılar oluşturmaktadır. Bu araştırmanın amacı kadın sünneti uygulamalarının sık yaşadığı ülkeler arasında ön sıralarda yer alan somali'de kadın sünnetinin hangi gerekçelere yapıldığını keşfetmektedir.

Bu sorunun farkına varmamda ve bu soruna ilişkin bir çalışma hazırlamam konusunda beni yönlendirdiği ve cesaret verdiği için danışmanım Dr.Öğr.Üyesi Berrin Oktay Yılmaz'a özel teşekkürlerimi sunuyorum. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü öğretim üyelerinin tümüne ayrıca teşekkür ediyorum. Türkiye Cumhuriyeti ve misafirperver halkına müteşekkirim. Ayrıca Türkiye'de kaldığım süre boyunca tüm desteklerinden dolayı arkadaşlarıma minnettarım. Son olarak aileme, beni yaşamım boyunca destekledikleri için teşekkür ederim.

Sadia HASSAN İBRAHİM

İSTANBUL, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KADINA YÖNELİK ŞİDDET ve KADIN SÜNNETİ: KAVRAMSAL, TARİHSEL ve HUKUKSAL ÇERÇEVE

1.1 Kadına Yönelik Şiddet	7
1.1.1. Kadına Yönelik Şiddetin Kavramsal ve Tarihsel Boyutu.....	10
1.1.2. Kadına Yönelik Şiddetin Kaynağı Olarak Ataerkillik.....	10
1.1.3. Kadına Yönelik Şiddetin Kaynağı Olarak Gelenek Hukuku	11
1.1.4. Kadına Yönelik Şiddetin Kaynağı Olarak Kocanın Eşini Cezalandırma AmacıylaDövmesi.....	12
1.2.Kadına Yönelik Şiddetin Türleri	13
1.2.1. Fiziksel Şiddet.....	14
1.2.2. Psikolojik, Sözel Şiddet	14
1.2.3. Ekonomik Şiddet.....	15
1.2.4. Cinsel Şiddet.....	16
1.3.Kadına Karşı Şiddetin Farklı Boyutları.....	17
1.3.1. Çeyiz Cinayeti.....	17
1.3.2. Çocuk Yaşta Evlilik	18
1.3.3. Namus Cinayeti.....	19

1.4. Kadın Sünneti-Female Genital Mutilation	20
1.4.1. Kadın Sünnetinin Nedenleri.....	22
1.4.2. Kadın Sünnetinin Etkileri	23
1.4.2.1.Fiziksel Etkileri	23
1.4.2.2.Psikolojik Etkileri	26
1.4.2.3.Sosyal İlişkilere Etkisi	29
1.5.Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Uluslararası Boyut.....	32
1.5.1. Kişinin Yaşama, Özgürlük ve Güvenlik Hakkı	33
1.5.2. İşkenceden Kurtulma Hakkı	33
1.5.3. Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) (1979)	34
1.5.3.1. CEDAW 12 Sayılı Genel Tavsiye Kararı (1989)	4
1.5.3.2. CEDAW 14 Sayılı Genel Tavsiye Kararı (1990)	35
1.5.3.3. CEDAW 19 Sayılı Genel Tavsiye Kararı (1992)	35
1.5.3.4.Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Deklarasyonu ve CEDAW 35 Sayılı Genel Tavsiye Kararı (19 Sayılı Genel Tavsiye Kararının Yenilenmiş Hali) (2017).....	35
1.5.4. Birleşmiş Milletlerin Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Diğer Çalışmaları.....	36
1.5.5. Kadına Yönelik Şiddeti ve Aile İçi Şiddeti Önleme ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (2011)	37
1.6.Kadın Sünnetini Önlemeye Yönelik Uluslararası Boyut.....	37
1.6.1. Kadınların Ayrımcılığa Maruz Kalmama Hakları	37
1.6.2. Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı'na Ek Afrika Kadın Hakları Protokolü.....	37
1.6.3. Kadına Yönelik Şiddeti ve Aile İçi Şiddeti Önleme ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nde Kadın Sünneti.....	39
1.6.4. Yaşam Hakkı ve Fiziksel Bütünlük Bağlamında Kadın Sünneti	40
1.6.5. Sağlık Hakkı Bağlamında Kadın Sünneti	40
1.6.6. Çocuk Hakları	41

İKİNCİ BÖLÜM

SOMALİ'DE KADINLARIN SOSYO-EKONOMİK DURUMU, KADINA YÖNELİK ŞİDDET VE KADIN SÜNNETİ

2.1.Somali'nin Siyasi, Ekonomik ve Sosyal Tarihi	42
2.2. Somali'de Kadınların Statüsü ve Sosyo-Ekonomik Durumu.....	46
2.2.1. Eğitime Katılım	49
2.2.2. Siyasal Hayata Katılım	51
2.2.3.Çalışma Yaşamına Katılım.....	53
2.2.4. Kadınların Sağlık Durumu.....	54
2.3.Somali'de Kadına Yönelik Şiddetin Genel Görünümü	55
2.4.Somali'de Kadın Sünneti (Female Genital Mutilation)	56
2.5. Somali'de Kadın Sünnetinin Uygulanmasının Nedenleri.....	60
2.6.Somali'de Kadın Sünneti İle Mücadele	622
2.6.1.Somali'de Kadın Sünnetini Sonlandırmaya Yönelik Devletin Yaptığı Çalışmalar	64
2.6.2. Kadın Sünnetini Sonlandırmaya Yönelik Hükümet Dışı Çalışmalar (Uluslararası Kuruluşlar ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Çalışmaları)	66
2.7. Somali Göçmenleri ve Avrupa Ülkelerinde Kadın Sünneti Uygulaması.....	69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOMALİ'DE KADIN SÜNNETİNE YÖNELİK ALAN ARAŞTIRMASI VE BULGULAR

3.1. Kadın Sünnetine Maruz Kalan Kadınlarla Görüşmeler ve Bulgular.....	74
3.1.1.Demografik Özellikler	74
3.1.2.Araştırmaya Yönelik Değerlendirme.....	75
3.1.2.1.Şiddet ve Kadın Sünneti Deneyimleri.....	75
3.1.3.2.Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Sünnetine İlişkin Bilgi Düzeyleri	78
3.1.3.3.Kadın Sünnetine Yönelik Tutum ve Algıları	79

3.2. Kadın Sünnetini Uygulayan Kadınlarla Görüşmeler ve Bulgular.....	80
3.2.1.Demografik Bilgiler.....	80
3.2.2.Değerlendirme	81
3.2.2.1.Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Sünnetine İlişkin Bilgi Düzeyleri	81
3.2.2.2. Kadın Sünnetine Yönelik Tutum ve Algıları	83
3.3. Hükümet Yetkileriyle Görüşmeler ve Bulgular	844
3.3.1.Demografik Bilgiler.....	84
3.3.2.Değerlendirme	84
3.3.2.1.Şiddet ve Kadın Sünneti Deneyimleri.....	84
3.3.2.2. Kadın Sünnetine Yönelik Tutum ve Algıları	85
3.4. Sivil Toplum Örgütleri Temsilcileriyle Görüşmeler ve Bulgular	87
3.4.1.Demografik Bilgiler.....	87
3.4.2.Değerlendirme	87
3.4.2.1.Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Sünneti İlişkin Bilgi Düzeyleri	87
3.4.2.2.Kadın Sünnetine Yönelik Tutum ve Algıları	90
SONUÇ ve ÖNERİLER	91
KAYNAKÇA	96
EKLER.....	110

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: 2017 yılında kurulan hükümette yer alan kadın bakanlar:.....	52
Tablo 2: Katılımcıların Demografik Bilgileri	74
Tablo 3: Katılımcılara göre Somali'de Kadınlara Yönelik Var Olan Şiddet Türleri	76
Tablo 4: Katılımcıların Maruz Kaldıkları Kadın Sünnetine İlişkin Bilgiler	77
Tablo 5: Katılımcılara Göre Kadın Sünnetinin Yaygın Bir Şekilde Uygulanmasının Nedenleri	80
Tablo 6: Kadın Sünnetini Uygulayanların Demografik Bilgileri.....	81
Tablo 7: Hükümet Yetkililerinin Demografik Bilgileri	84
Tablo 8: Sivil Toplum Örgütleri Yetkilileri Demografisi	87

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1:**Kadın Genital Organı ve Kadın Sünneti **Uygulamasında** Kesme Tipleri 20
- Şekil 2:**Somali Haritası 43
- Şekil 3:**Kadın Sünneti gerçekleştirilen ülkelerin coğrafi haritalandırılması 58

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AMISOM:	Somali'deki Afrika Birliği Misyonu
BM:	Birleşmiş Milletler
CEDAW:	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
CRC:	Çocuk Hakları Sözleşmesi
FGH:	Federal Geçiş Hükümeti
FGM	Kadın Sünneti
GBV:	Cinsiyet Temelli Şiddet
ICCPR:	Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi
KED:	Kadın Eğitim Dairesi
MICS:	Çoklu Gösterge Kümesi Anketleri
OHCHR:	Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği
SGB:	Somali Gençlik Birliği
SKDB:	Somali Kadınlarının Demokratik Birliği
SKH:	Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri
STK:	Sivil Toplum Kuruluşu
TSSB:	Travma Sonrası Stres Bozukluğu
UNICEF:	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UNESCO:	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UN DAW:	Division for the Advancement of Women
UNIFEM:	Birleşmiş Milletler Kadınlar Kalkınma Fonu
UNDP:	Ulusal İnsani Gelişme Raporu
UNHR:	Birleşmiş Milletler İnsan Hakları
UNFPA:	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
UNSOM:	Birleşmiş Milletler Somali Yardım Kurulu
UNPOS:	Birleşmiş Milletler Somali Siyasi Ofisi
UNHCR:	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
VAW:	Kadına Karşı Şiddet
WHO:	Dünya Sağlık Örgütü

GİRİŞ

Kadın sünneti, Afrika'dan Orta Doğu'ya ve bazı Asya ülkelerinde, dünyada 30'dan fazla ülkede gerçekleştirilen geleneksel bir uygulamadır. Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik bu uygulama günümüzde kadına yönelik şiddet olarak değerlendirilmekle birlikte, varlığını devam ettirmektedir. Kadın sünneti, kadın genital organlarının kısmen veya tamamen çıkarılmasını veya kadın genital organlarının farklı şekilde yaralanmalarını içeren bir işlem olarak tanımlanmaktadır. Somali'de kadın sünnetinin uygulama yaygınlığı yaklaşık olarak %95'tir ve genel olarak 4-11 yaş arası kızlar çocuklarına uygulanmaktadır.

Kadın sünneti, uygulamaya maruz kalan kişilerin fiziksel, zihinsel ve psikolojik sağlığı üzerinde ciddi şekilde olumsuz etkilere neden olan bir olgudur. Kadın sünnetinin yarattığı olumsuz sağlık sonuçları hem kısa vadede ortaya çıkabilmekte hem de uzun vadede varlığını sürdürebilmektedir. Kadın sünneti, Somali kültüründe ciddi bir sorun olarak varlığını devam ettirmektedir. Bu konuda çıkarılan yasal bazı düzenlemelere ve yaygın bir şekilde mücadele edilmesine ve hatta İslam dininde bu tür bir uygulamanın yerinin olmadığı sıklıkla ifade edilmesine rağmen, kadın sünnetinin yaygın bir şekilde uygulanması engellenememektedir. 31 Ocak 2018 yılı itibarıyla dünya üzerinde 200 milyondan fazla kadın bu uygulamaya bir şekilde maruz kalmıştır. Kadın sünneti çoğunlukla uzak kırsal alanlarda, bıçak, tıraş bıçağı ve hatta kırık cam gibi alet kullanan eğitimsiz köy ebeleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Aletler genellikle steril değildir ve uygulama çok sağlıksız koşullarda gerçekleştirilmektedir. Kentlerde ise, bazı aileler operasyonu gerçekleştirmek için bir doktora başvurmaktadır. Operasyon, klitorisiniç dudaklarının tamamen çıkarılmasını ve dış dudakların iç kısmının kesilmesini içermektedir. Dış dudakların yanları daha sonra birlikte dikilmekte, idrar ve adet akıntısının geçmesi için küçük bir delik bırakılmaktadır. Sünnet sıklıkla anestezi kullanılmadan gerçekleşmektedir.

Kadın sünnetinin yapılması sırasında yaşanan ağrının ötesinde, sünnetin uzun vadeli fiziksel, cinsel ve psikolojik etkilerinin bulunduğu bilinen bir gerçektir. Kadın sünneti, şok, kanama ya da iltihaplanma sonucunda ölüme bile sonuçlanmaktadır. Uzun vadeli komplikasyonlar arasında libido kaybı, genitalbölge malformasyonu (genital organ bozukluğu), kronik pelvik komplikasyonlar ve tekrarlayan idrar yapamama ve idrar yolu enfeksiyonu yer

almaktadır. Kadın sünneti mağdurları ayrıca doğumla ilgili komplikasyon ve hastalıklara da eğilimlidir. Sünnet mağduru bir kadının hamile kalmasıyla fetüs de kimi enfeksiyonlara açık hale gelmekte, doğum kanalı da deforme olacağı için doğum esnasında bebeğin kafatasının ezilmesi gibi risklerle karşı karşıya kalınmaktadır. Doğum söz konusu olduğunda kadınların cinsel organları dikili olduğundan her doğumda bu organın yeniden kesilmesi gerekmektedir. Bir kadının üreme organlarının her doğumda tekrar tekrar kesilmesi ve tekrar dikilmesi, sert yara dokusuna neden olabilir. Olumsuz sağlık etkilerine ek olarak sünnet, kadının virüse maruz kalması durumunda, örneğin HIV bulaşmasında, biyolojik kırılgenliğini arttırmaktadır. UNICEF tarafından kadın sünnetiyle ilgili Bilgi, Tutum, İnanç ve Uygulamalar üzerine yapılan daha geniş bir araştırmanın bir parçası olarak toplanan vaka çalışmaları, kadın sünnetinin karmaşık olarak dört tematik alana bölünebilecek komplikasyonları ve olumsuz sonuçları olduğunu ortaya koymuştur: 1) Uygulamanın tıbbi etkileri, 2) Uygulamanın psikolojik etkileri, 3) Kadın sünnetine eşlik eden tehlikeli geleneksel uygulamalar ve 4) Sünnetli olmayan kızların toplumsal alanda damgalanması (UNICEF, 2013).

Dünya genelinde, kadın sünnetine maruz kalan kadın sayısı sürekli olarak artış göstermektedir. Örneğin 2013 yılı itibarıyla bu rakam 130 milyondur (UNICEF, 2013). 2018 yılına gelindiğinde yukarıda da belirtildiği gibi bu rakam 200 milyonu aşmıştır. Söz konusu rakamın büyük bir kısmı Afrika kıtasındaki uygulamalardan oluşmaktadır. 2004-2015 yıllarını kapsayan bir çalışmaya göre Somali en çok kadın sünneti uygulanan ülke olarak en başı çekmektedir. Buna göre 15-49 yaş arasındaki kadınların %98'inin kadın sünnetine maruz kaldığı görülmektedir (UNICEF, 2016).

Genellikle kadın sünneti, 3-4 yaşları arasında olan kız çocuklarına yapılmaktadır. Bazı kültürlerde doğumdan birkaç gün sonra yapılırken, bazılarında ise evlilik öncesi yapılmaktadır. Kadın sünneti hem fiziksel hem de ruhsal olarak kadınlara ve kız çocukların çok ciddi zararlar vermektedir. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre, kadın sünneti kadınlarda zor doğum oranlarını artırmaktadır ayrıca gebelikte anne ölümü ile de ilişkisi bulunmaktadır. Yani kadın sünnetinin yaygın olduğu ülkelerde bazı gebeliklerde anne ölümleri kadın sünneti yüzünden olmaktadır. Bugün kadın sünneti olgusu çok tartışılmaktadır, çünkü kadın sünneti yapılan bir ço külkede bu uygulanma gerekli olduğuna inanılan geleneksel bir davranıştır, bazılarında göre ise çok yanlış bir gelenektir ve bir an önce yasaklanması gerekmektedir (WHO, 2017).

1990'lı yıllardan beri kadın sünneti olgusuna kadına yönelik bir şiddet türü olarak bakılmaktadır. Bu konu hem kadın sağlığı hem de kadınların insan hakları açısından Afrika ülkelerinde, uluslararası alanda, kadın örgütleri arasında ve gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda da çokça tartışılmaktadır. Günümüzde kadına yönelik bu şiddet türü sadece var olduğu topraklarda değil, göçle birlikte gelişmiş toplumlarda da karşımıza çıkmaktadır. Küresel düzeyde de kadın sünnetinin önlenmesi için ciddi bir çaba harcanmakta, birtakım yasal düzenlemeler yapılmaktadır. Ancak önemli olan uluslararası ve ulusal boyutta yapılan bu düzenlemelerin uygulamanın yapıldığı ülkeler düzeyinde hayata geçirilmesidir. Yani hem yasal hem de uygulamada düzenlemelere gereksinim vardır.

Kadın sünneti, Afrika ve Orta Doğu'nun bazı bölgelerindeki kadın bedenine yönelik, kadın cinselliğini denetleyen geleneksel bir uygulama olarak tanımlanmaktadır. Ancak şunu belirtmek gerekir ki, kadınların dış genital organlarının kısmen veya tamamen kesilmesi ve kadınların dış genital organlarını çeşitli yaralanmalara maruz bırakması nedeniyle, hatta bu fiziksel etkilerinin yanı sıra psikolojik etkilerinin de olması, bu uygulamayı kadına yönelik şiddet olarak değerlendirilmeyi gerektirmektedir. Kadın sünnetinin yaygın olduğu bölgelerde kız çocukları sünnet maruz kalma korkusu yaşamaktadır. Kadın sünneti uygulaması nedeniyle bedensel ve ruhsal bütünlük başta olmak üzere hak ihlallerine uğrayan kızların çoğu, Afrika'da 28 ülkede yaşamaktadır. Bu ülkelere Orta Doğu'daki kimi ülkeler de eklenebilir. Bundan başka ABD, Batı Avrupa ve Latin Amerika gibi gelişmiş ülkelerde bile bu tür uygulamalar gözlenmektedir. Buralara gelen göçmen toplulukları bu tür uygulamaları devam ettirmektedir (WHO,2006).

Günümüzde kadın sünneti olgusuna yönelik duyarlılık oldukça artmıştır ancak bu duyarlılık hiç yeterli değildir. Kadınların ve kız çocuklarının yaşam düzeylerini hem fiziksel hem de ruhsal olarak etkileyen ve hatta yaşamlarını tehlikeye atan kadına yönelik bu şiddet türüyle mücadele edilmesi büyük önem taşımaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'ne ve yapılan araştırmalara göre kadın sünnetine maruz kalan kadınlar arasında ölüm oranı oldukça yüksektir. Bundan dolayı bu soruna kalıcı çözüm bulmak gerekmektedir. Kadın sünneti kadınların insan haklarını ihlal etmektedir çünkü her insan kendi bedeni üzerinde karar verme hakkına sahiptir. Ancak kadın sünneti, insanların en temel hakkı olan yaşam hakkını elinden almaktadır. Bunun yanı sıra, kadınların sağlık hakkı, cinsiyetinden dolayı ayrımcılığa uğramama hakkı gibi birincil derecede önem taşıyan haklarını da ihlal etmektedir. Kadın

sünnetin gerçekleştirme aşamasında kadında yarattığı büyük fiziksel acı ve travma bir yana, bu tür uygulamaya maruz kalan kadınlar ömürleri boyunca sağlıklı bir cinsel hayata kavuşmamaktadır. Dolayısıyla, kadın sünneti ilk olarak kadınların vücut bütünlüğüne yönelik gerçekleştirilen kabul edilemez bir müdahaledir. Bundan başka, küçük yaşta maruz kalınan bu uygulamanın ruh sağlığı açısından yarattığı zararlar da göz ardı edilemez. Tüm etkileri gözetildiğinde kadın sünnetin fiziksel ve ruhsal bütünlüğü ve insan onuru, haysiyeti gibi en temel insan haklarını ihlal eden bir uygulama olduğu söylenebilir. Bu temel bulgular bile konunun ne kadar önemli olduğunu gözler önüne sermektedir (WHO,2006).

Kadın sünneti konusunda yapılacak çalışmalar, bu sorunun farklı boyutlarını ortaya koyması açısından önem taşımaktadır. Kadın sünnetin hem nedenlerini keşfetmek hem bu konuda kadınların deneyimlerini öğrenmek hem de bu sorunla mücadelede yapılan çalışmaları çok boyutlu değerlendirmek açısından Somali araştırılmaya değer bir ülkedir. Günümüzde Somali'de kadın sünnetine maruz kalma oranı %98'lere ulaşmıştır. Bu araştırmanın temel amacı; Somali'de kadın sünneti uygulamasının gerçekleştirilme gerekçelerini, boyutlarını, etkilerini ve bu uygulama ile mücadele yöntemlerini derinlemesine incelemektir. Bu bağlamda araştırmanın alt amaçları şöyle sıralanmaktadır:

- Kadın sünnetin dünyada uygulanma nedenlerini, uygulanma yoğunluğunu ve kadın sünnetin kadına yönelik bir şiddet türü olduğunu ortaya koymak;
- Kadın sünnetin kadınlara ve kız çocuklarına yönelik zararlarını açıklamak;
- Somali'de kadın sünneti olgusunun nasıl ortaya çıktığını, nedenlerini ve sonuçlarını kadın deneyimlerinden yola çıkarak değerlendirmek;
- Somali'de kadın sünnetiyle ilgili mücadelede hükümet yetkililerinin, sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını ve mücadele yöntemlerini değerlendirmek.
- Somali'de kadın sünnetini sona erdirmeyi kolaylaştıracak/sonlandıracak öneriler sunmak.

Bu tez çalışmasında bir taraftan kadın sünnetin dayandığı temel etkenler ve nedenler araştırılırken diğer taraftan Somali'de kız çocuklarının ve kadınların bu şiddeti nasıl yaşadıkları, onlar üzerindeki etkileri ve sonuçları tartışılmaktadır. Ayrıca kadın sünnetini engellemeye yönelik ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeler ve yapılan çalışmalar incelenerek, bu sorunla mücadele yöntemleri konusunda öneriler getirilmeye çalışılmaktadır.

Kadın sünneti, kadınların insan haklarını ihlal etmesi, kadınların kendi bedenleri hakkında karar verme hakkını ortadan kaldırması, kadınlarda fiziksel ve ruhsal olarak yarattığı hasarlar açısından değerlendirildiğinde ne kadar önemli bir sorun ve araştırılmaya değer bir konu olduğu görülmektedir. Hem kadın sünnetine maruz kalan kadınlar hem de sünneti uygulayan vekadın sünneti ile mücadelede bir şekilde rol alan aktörlerin düşünce ve tutumlarının tespiti ise önem taşımaktadır. Böylece kadın sünnetinin toplumsal nedenleri yanında, bu sünnete maruz kalan kadınların deneyimlerini öğrenmek ve bu sorunla mücadele etme sürecindeki çalışmaları çok boyutlu değerlendirmek konuyla ilgili olarak literatüre bir katkı sağlayacak ve aynı zamanda kadın sünneti ile mücadelede uygulayıcılar açısından da yol gösterici nitelikte olacaktır.

Bu araştırmanın bir diğer özelliği de çalışmayı yürüten araştırmacının yaşadığı kadın sünneti deneyiminin çalışmaya sağlayacağı katkıdır. Araştırmada yöntem olarak, niteliksel araştırmayöntemikullanılmıştır. Niteliksel araştırma yöntemi içinde farklı yaklaşımlardan olan ve kadın araştırmalarında kullanılan feminist yöntem temel alınmıştır (Kümbetoğlu, 2008). Bu noktada araştırmacının kadın sünneti deneyimini yaşaması, feminist yöntemin temel ilkelerinden olan araştırmaya katılan ve araştırmacı arasındaki hiyerarşik olmayan insan ilişkisine dayanması açısından önemlidir. Diğer araştırma yöntemlerinden farklı olarak kadın araştırmalarında yani kadınlarla ilgili çalışmalarda, “öznel deneyimler” çoğu zaman bir sorunu derinlemesine incelemeolanağı sağlamaktadır (Kümbetoğlu, 2008:61-63). Araştırmacının özellikle kadın sünnetine maruz kalan kadınlarla hiyerarşik olmayan ve empati kurarak yaptığı görüşmeler, bu çalışmada kadınların duygu ve düşüncelerini güvenilir bir ortamda daha rahat anlatmalarını sağlamıştır.

Bu tez çalışmasında niteliksel araştırma yönteminin yanı sıra, konuyla ilgili olarak literatür taraması da yapılmıştır. Niteliksel araştırmada veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme tekniği kullanılmış, yarı-yapılandırılmış sorular doğrultusunda katılımcıların verdikleri yanıtlar ses kayıt yöntemiyle kaydedildikten sonra metin çözümlemesi yapılmıştır. Metne geçirilmiş olan yanıtlar da her bir katılımcı grubunun özelliklerine göre karşılaştırılarak temalara ayrılmış ve bu temalar altındaki verinin analizinden sonra genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Araştırma Somali'nin Puntland Bölgesinde yapılmıştır. Puntland Bölgesi'nin tercih edilme nedeni, ülkenin içinde bulunduğu şiddet ortamından kaynaklanmaktadır. Puntland dışındaki bölgelere yapılacak bir seyahat yaşam güvenliği açısından ciddi tehlike arz etmektedir. Bu

nedenle ülke içinde görece en güvenli ve istikrarlı olarak saptanan Puntland bölgesi araştırma için tercih edilmiştir. Araştırmaya konu olan görüşmeler 2018 yılında gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın kapsamı dahilinde özellikle Somali'nin Puntland Bölgesinde yaşayan kadınlar arasından kartopu tekniği ile seçilen örneklem grubuyla (10 katılımcı) birebir derinlemesine görüşme yapılmıştır. Kadın sünnetine maruz kalan kadınların yanı sıra, sünneti uygulayan yine kartopu tekniği ile seçilen kadınlar da (10 katılımcı) araştırma kapsamına alınmıştır. Ayrıca hükümet yetkilileri (2 katılımcı) ve sivil toplum örgütlerinin temsilcileriyle de (2 katılımcı) görüşmeler yapılmıştır.

Somali'nin kadın sünneti uygulamasında dünyada başı çeken ülkelerden biri olması nedeniyle, Somali'den edinilecek bilgilerin dünyadaki kadın sünneti sorununa yönelik çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu araştırmanın yürütücüsünün anadilinin Somalice olması ve bizzat bu coğrafyanın kültürel kodlarına aşina ve en önemlisi kendisi de kadın sünnetine maruz kalmış olması, özellikle kadınlarla görüşme yaparken iletişim kurmada kolaylaştırıcı bir etkisi olmuştur. Bu özellikler katılımcılarla olan etkileşimde azami faydayı sağlamıştır.

Bu tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kadına yönelik şiddetin ve kadın sünnetinin kavramsal, tarihsel ve hukuksal çerçevesine yer verilmiştir. Kadın sünneti uygulamasının nedenleri, etkisi, yaygınlığı üzerinde durularak, kadına yönelik şiddet ve kadın sünneti konusunda uluslararası yasal düzenlemelerden söz edilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünün konusunu Somali'de kadınların sosyo-ekonomik durumu, kadına yönelik şiddet ve kadın sünneti oluşturmaktadır. Bu bölümde Somali'de kadın sünnetinin nedenleri, kadınlar üzerindeki etkisi ve kadın sünnetini ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalar değerlendirilmektedir.

Üçüncü bölümde ise Somali'nin Puntland Bölgesi'nde kadın sünneti ile ilgili alan çalışması ve elde edilen bulgular yer almaktadır. Kadın sünnetine maruz kalan kadınlar, sünneti uygulayanlar, hükümet yetkilileri ve sivil toplum örgütü temsilcileriyle yapılan görüşmeler bu bölümün konusunu oluşturmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KADINA YÖNELİK ŞİDDET ve KADIN SÜNNETİ:

KAVRAMSAL, TARİHSEL ve HUKUKSAL ÇERÇEVE

1.1.Kadına Yönelik Şiddet

Kadına yönelik şiddet, dünyadaki kadınları etkileyen insan hakları meselesidir. Kadınların hem sosyal hem de ekonomik hayata katılımını etkileyen önemli bir hak ihlalidir. Her gün milyonlarca kadın dünyada farklı bir şiddet biçimini yaşamaktadır. Dünyadaki kadın nüfusunun en az beşte biri, hayatlarında bir veya birden fazla erkek tarafından fiziksel ya da cinsel istismara uğramıştır. Uluslararası alanda bakıldığında, kadına yönelik şiddetin, en az kanser kadar üreme çağındaki kadınlar arasında ölüm ve iş görememezlik nedeni olduğu ve hem olağan hastalıklara hem de sıtmaya göre daha fazla hastalığa neden olduğu tahmin edilmektedir (Heise, Ellsberg, andGottemoeller, 1999).

Kadına yönelik şiddet, üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Dünyanın büyük bir bölümünde, kadının insan hakları zorla evlilik, cinsel sünnet veya namus cinayetleri nedeniyle ihlal edilmektedir. Bu şiddet türü farklı toplum gruplarında ortaya çıkmakta olup sadece belirli bir kültür veya dine atfedilemez. Bu tür şiddet çoğunlukla geleneklere bağlı olarak ortaya çıkan ve ciddi insan hakları ihlallerini içeren bir görünüm arz etmektedir. Birleşmiş Milletler, kadına yönelik şiddetin eşitlik, kalkınma ve barış hedeflerine ulaşmada bir engel olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle kadınların şiddete karşı kırılganlıklarının, onların insan hakı ve özgürlüklerinden faydalanmalarının önündeönemli bir engel teşkil ettiği kabul edilmektedir (UNFPA, 2005).

Uzun yıllar süren araştırma ve eylemler, kadınlara yönelik erkek şiddetinin çok yönlü olduğunu ortaya koymuştur. Bu şiddet türü insan hakları, sağlık ve ceza adaleti, ekonomik ve sosyal adalet boyutlarını kapsar. Bununla birlikte, kadınların erkek şiddeti deneyimlerinin yaygınlığı ve kapsamına dair bilgiler yavaş yavaş gelişme göstermektedir. Dünya Bankası, küresel olarak şiddetin kadınlarda sıtma ve trafik kazasından daha fazla hastalığa neden olduğunu tahmin etmektedir. Kadına yönelik şiddetin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde doğrudan ve dolaylı ekonomik sonuçları kesin verilerle artık ortaya konmaya

başlanmıştır. Dünyadaki kadınlara yönelik farklı şiddet biçimleri; eş şiddeti ve evlilik içi tecavüz, yabancı veya tanıdıkları diğer erkeklerin tecavüzü, ensest, çocuk düşürme, zorla çalıştırma veya fuhuşa zorlanma, şiddete maruz kalma, asit saldırıları ve kadın sünneti gibi kadınının insan hakkı ihlallerini kapsamaktadır. Bu eylemlerintümü cinsiyete dayalı şiddet olarak kabul edilmektedir, çünkü neredeyse yalnızca kadınlara karşı erkekler tarafından işlenmekte ve cinsiyet eşitsizliğinden beslenmektedir (Johnson, Ollus ve Nevala, 2007).

Günden güne kadına yönelik şiddet oranı giderek artmış ve dünya çapında bir sorun haline gelmiş, artık ulusal sınırların, ırkların, sınıfın, etnik ve dini çizgilerin ve eğitim seviyesinin aşıldığı bir konu olmuştur. Şiddet dünyada milyonlarca kadının gündelik hayatını etkilemeye devam etmektedir. Kadına yönelik şiddet, cinsel saldırı, fiziksel saldırı, duygusal şiddet, genital sakatlama ve diğer ihlaller dahil olmak üzere çok çeşitli eylemler olarak tanımlanmaktadır. Araştırmaların bir kısmı, kadınlara şiddetin hamilelik döneminde atılan dayaklarla başladığını ve yaşlı kadınların istismarı ve sömürülmesine kadar kadınların yaşam döngüleri boyunca devam ettiğini göstermektedir (Robinson, 2003).

1993 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu kadınlara yönelik şiddeti, “fiziksel, cinsel veya psikolojik zararlar sonucunda kadınların kamusal veya özel hayatta maruz kaldığı herhangi bir toplumsal cinsiyete dayalı şiddet eylemi, zorla veya keyfi olarak özgürlükten mahrum bırakılma” olarak tanımlamıştır. Ayrıca 1995 yılında Pekin Eylem Platformu, kadına yönelik şiddet kavramının tanımını; sistematik tecavüz, cinsel kölelik, zorla gebelik, zorla kısırlaştırma, zorla kürtaj, zorla doğum öncesi cinsiyet seçimi gibi silahlı çatışma durumlarında kadın insan haklarına yönelik ihlalleri içerdiğini açıklayarak bu tanımları genişletmiştir (UN General Assembly 1994).

Kadına yönelik şiddet, çoğu toplumda derin ve köklü bir sorundur çünkü şiddeti destekleyen düşünce ve uygulamalar, evlilik, aile, ev, topluluk ve devlet olsun, geleneklerde ve hukukta yanıt toplumun her düzeyinde kurumsallaştırılmaktadır. Dünyanın farklı ülkelerinde kadınlar, toplumlarında birincil konumlara erişememişler ya da çok sınırlı sayıda kadın erişebilmiştir. Ayrıca kendilerine zarar verecek olan şiddeti önlemek ve mağdurlara destek sağlamak için hangi eylemlerin yapılması gerektiğini belirleme gücüne sahip olamamışlardır. Kadına yönelik şiddetin işlenmesi ve bu konudaki tepkilerin yetersizliği kadınların düşük sosyal ve ekonomik statüsünün doğrudan bir sonucudur. Yaygın toplumsal cinsiyete dayalı şiddet

kültürü, kadınların temel yaşam, sağlık, güvenlik, bedensel, siyasi katılım, yiyecek ve barınma haklarına zarar vermektedir (WHO,2009).

Kadına yönelik şiddetin yasal olarak yasaklandığı ülkelerde, bu tür korumanın hayata geçmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini güçlendiren ve kadınların adalete erişimini engelleyen sosyal normlar tarafından engellenmektedir. Cinsel saldırı ve yakın eş şiddetine karşı yasağın mevcut olduğu toplumlarda da şiddeti ortadan kaldırmak için düzenlenen yasaların zayıf bir şekilde uygulandığı görülmektedir (Calcerrada ve Torralbas 2016).

Dünyanın birçok bölgesinde kadın her yerde ve her zaman şiddete maruz kalmaktadır, çünkü kadına yönelik şiddet evde olduğu gibi işyerinde, okullarda, üniversitelerde ve devlet kurumlarında, özel kurumlardayani kamusal alandaortaya çıkabilmektedir. Ancak yapılan araştırmalar, dünyada kadına yönelik şiddetin yaygınlığını ölçmek için yeterli değildir, çünkü her ülkedekadınlar toplumun inandığıbir geleneğe ya da benimsemiş olduğu bir tür şiddete maruz kalmaktadır. Ayrıca kadına yönelikşiddet okullarda öğretmenler, yöneticiler ve öğrenciler tarafından özellikle Afrika, Orta Doğu, Güney Asya ve Latin Amerika başta olmak üzere özellikle gelişmekte olan ülkelerde görülmektedir (Blanchfeild, 2011).

Kadına yönelik şiddet, kadınların şiddete uğramama hakkının güvence altına alındığı bir dünya, ülke ve kültür henüz var olmadığı için, evrensel bir sorundur. Kadına yönelik şiddetin ulus, kültür, ırk, sınıf ve din sınırları içerisinde yayılması, erkeklerin egemen olduğu ataerkil sistemdeki köklerine işaret etmektedir. Erkeklerin kadınlara yönelik ihlal eylemleri sayısız kadınının dünyanın her ülkesinde acı ve korku içinde yaşamalarına neden olmaktadır. Kadına yönelik şiddet nesilden nesile aktarılarak ailelere zarar vermekte, toplulukları yoksullaştırmakta ve çeşitli toplumlarda diğer şiddet biçimlerini güçlendirmektedir. Şiddet, kadınların kişisel potansiyellerini gerçekleştirmelerini engellemekte, ekonomik büyümeyi sınırlandırmakta ve kalkınmayı baltalamaktadır (UNIFEM,2010). Kadına yönelik şiddetin kapsamı, kadınların yüz yüze kalmaya devam ettiği ayrımcılığın derecesinin ve sürekliliğinin yansımasıdır. Kadına yönelik şiddetin kökleri tarihsel olarak erkekler ve kadınlar arasındaki eşitsiz güç ilişkilerinde ya da hem kamusal hem de özel alanlarda kadına yönelik yaygın ayrımcılığa dayanmaktadır. Ataerkilliğe dayanangüç eşitsizliği, ayrımcı kültürel normlar ve ekonomik eşitsizlikler kadınların insan haklarını reddetmeye ve şiddeti sürdürmeye hizmet etmektedir (ROmito, 2008).

1.1.1. Kadına Yönelik Şiddetin Kavramsal ve Tarihsel Boyutu

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu kadınlara yönelik şiddeti, “fiziksel, cinsel veya psikolojik zararlarla sonuçlanan, kadınların kamusal veya özel hayatta maruz kaldığı zorla veya keyfi olarak özgürlükten mahrum bırakılma” olarak tanımlamaktadır. Kadına yönelik şiddet farklı şekillerde kendini göstermektedir. Yakın partner şiddeti (eş şiddeti, erkek arkadaş şiddeti gibi), bedensel saldırı, cinsel baskı, psikolojik istismar ve kontrol edici davranışlar dahil olmak üzere fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik zarara yol açan eş veya eski eş, partner, erkek arkadaş, erkek kardeş, baba veya başka bir erkek tarafından uygulanan davranış şeklidir. Cinsel şiddet, "herhangi bir ortamda mağdurla olan ilişkisine bakılmaksızın, herhangi bir kişi tarafından zorla yapılan cinsel ilişkiye yönelik cinsel bir eylem" şeklinde tanımlanabilir. Bu bağlamda tecavüz, vulva veya anüse penis, vücudun diğer bir kısmı veya bir nesnesinin fiziksel olarak veya başka şekilde sokmaya zorlanması şeklinde açıklanmaktadır. Kadın sünneti ve cinsel şiddet- büyük bir halk sağlığı sorunu ve kadınların insan haklarının ihlalidir. Dünya Sağlık Örgütü tarafından yayınlanan dünya çapındaki çalışmalar, dünya çapında kadınların yaklaşık üçte birinin (%35) yaşamları boyunca hem fiziksel hem de / veya cinsel yakın eş şiddeti veya diğer kişiler tarafından cinsel şiddete maruz kaldığını göstermektedir (WHO, 2017:32).

Kadına yönelik şiddetin insan topluluklarında uzun bir geçmişi vardır. Ancak bilimsel literatürde kadına yönelik şiddetin tarihi belirsizliğini korumaktadır. Bu, kısmen kadına yönelik şiddet türlerinin (özellikle tecavüz, cinsel saldırı ve aile içi şiddet), genellikle toplumsal normlar, tabular, damgalar ve konunun hassas doğası nedeniyle, yeterince bildirilmemesi nedeniyledir (Krugve other 2002). Günümüzde bile güvenilir ve sürekli veri eksikliğinin kadına yönelik şiddetin net bir resmini oluşturmanın önünde bir engel olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir (BM, 2006). Hem kadınların maruz kaldıkları şiddeti resmi kurumlara bildirme oranı düşük olabilmekte hem de verilerin düzenli tutularak istatistiklere yansıtılması eksik olabilmektedir.

1.1.2. Kadına Yönelik Şiddetin Kaynağı Olarak Ataerkillik

Fatmagül Berktaş'a göre ataerkil toplum düzeni uygarlığa ilk geçişin gerçekleştiği Eski Mezopotamya'da kent devletlerinin ortaya çıkışıyla birlikte görülen bir olgudur (Berktaş, 1996:80). Gerda Lerner'a göre MÖ 2. binyılın ikinci yarısından itibaren bir erkek egemenliği sistemi gelişmeye başlamıştır, özellikle savaş ve mücadelelerde zafer kazanan erkeklerin kadınlara üstünlüğünü haklı kılan bir “ataerkil ayrıcalık” ideolojisi kurgulanmaya

başlamıştır.Lerner, ilk toplumlarda nüfusu ve insan gücünü artırmak için kabilelerin birbirlerinden kadın çaldıklarını, bunun sonucunda kadın cinselliğinin ve doğurganlığının kabilelerarası rekabete neden olan ilk “mal” haline geldiğini belirtmektedir(Lerner, 1986). Bu gelişmeler sonucunda erkeklerin egemen olduğu bir savaşçı kültür ortaya çıkmıştır. Kent devletlerinin gelişmesi, kendi aralarındaki egemenlik mücadeleleri ve askeri rekabet erkek egemenliğini güçlendirmiştir (Berktaş, 1996).

Berktaş’a göre “mülkiyetin miras yoluyla babadan oğula geçmesini güvence altına alan ve dolayısıyla kadınların cinselliğinin denetimini erkeklere veren ataerkil aile kurumlaşmış, yasalara geçirilmişve devlet güvencesine alınmıştır. Kadın cinselliği erkeklerin; öncelikle babanın sonra da kocanın malı olarak belirlenmiş ve kadının cinsel saflığı (özellikle bekareti), üzerinde pazarlık yapılan bir ekonomik değere dönüşmüştür” (Berktaş, 1996:81).

Geçmişten günümüze ataerkillik bir çiftin ekonomik ilişkisine de nüfuz etmektedir. Gelenek hukuku (commonlaw), bir kocanın karısının sahip olduğu taşınmaz mülkünün yanı sıra kıyafetler, takılar veya ücretler gibi evlilik sırasında edinilen kişisel mülkünü yasal olarak kontrol etmesine izin vermektedir. Kocanın baskınlığı, nerede oturacaklarına kocanın karar vermesi yani ikamet kararları, eşini fiziksel olarak veya sözlü olarak terbiye etmek veya cezalandırmak görevi gibi önemli alanlarda devam etmiştir. Öte yandan kadının, mülküyle ilgili olanlar da dahil olmak üzere, kocasının kararlarını engelleme hakkı yoktu. Kadının bu konular da dahil olmak üzere bir şekilde tartışmaya girmeye çalışması "terbiyesizlik" olarak görülüp cezalandırılmaktadır (George, 2007).Çoğu zaman yasalar bu tür davranışlara izin vermese de uygulamada kadınların mülkiyet, miras, velayet gibi konularda söz hakkı oldukça zayıftır.

1.1.3. Kadına Yönelik Şiddetin Kaynağı Olarak Gelenek Hukuku

İngiltere'de 11. ve 12. yüzyılda kurulan gelenek hukuku sistemine bakıldığında, aynı zamanda hukukun din ve bilim ile iç içe geçtiği görülmektedir. Kültür, ataerkilliği ve ataerkillik de kadınların bağımlı hale getirilmesini dikte etmiştir. Gelenek hukukuna göre, kadınlar genelliklekocalarının keyfiyetlerine tabi olan bir tür mülk veya nesne olarak değerlendirilmiştir (Fox, 2002).18. yüzyılda yaşayan hukuk uzmanı William Blackstone tarafından açıklandığı gibi, gelenek hukuku doktrini, karı ve kocaların Tanrı'dan önce “bir

beden” olduğu şeklinde ifade edilen teolojik varsayımını yansıtmaktadır. Bu varsayımdan hareketle, hukuk uyarınca karı ve kocanın “bir kişi” olduğu ve bu kişinin de kocadan ibaret olduğu kabul edilmiştir. Gelenek hukuku, kocanın bünyesinde “yasal bir birlik” kurarak, evli bir kadının, sözleşme imzalamak, davacı ya da davalı olarak bir davaya taraf olmak ya da vesayetini hazırlamak için kocanın da imzasını mecbur tutmuştur. Özellikle miras söz konusu olduğunda kocanın tüm kısımlara onay vermesi gerekmektedir. Ayrıca koca istediği zamanfikirini değiştirebilmekteve mirasta da buna yönelik değişiklikler yapabilmektedir (Fox, 2002).

2000 yıldan daha uzun bir süre önce, Roma Hukuku erkeğekarısının hayatta kalması ve ölümüne karar verme yetkisi vermiştir. 18. yüzyılda İngiliz gelenek hukuku, evin reisi olan erkeğin karısını ve çocuklarını, başparmağından daha kalın olmayan bir sopayla disipline etme yetkisi vermiştir. İngilizce’de başparmak kuralı (rule of thumb) olarak ifade edilen bu “temel kural”, bir erkeğin karısını başparmağından daha kalın olmadığı sürece bir sopayla dövmesine göz yummaktadır. Bu uygulama 19. Yüzyılın sonlarına kadar İngiltere ve Amerika’da hüküm sürmüş, bu deyim hala günümüzde de kullanılmaktadır. Bu durumun elbette köklerini erkek egemenliğini teşvik eden ve ödüllendiren ataerkil kültürde aramak gerekmektedir. Ataerkil bir kültürde, erkeklerin baskın konumlarını korumak için şiddeti kullanma olasılıklarının daha yüksek olduğu bilinen bir gerçektir (George, 2007).

1.1.4.Kadına Yönelik şiddetin Kaynağı Olarak Kocanın Eşini Cezalandırma Amacıyla Dövmesi

Kocanın eşini cezalandırmak amacıyla dövmesi düşüncesi, erkeğin toplumdaki gelenekselrolünün kamusal alanda olduğu kadar özel alanda da yani evinde de hüküm sürmesi gerektiği inancı ile ailenin reisi olarak eşini dövmesini haklı buluyordu. Yine kocanın eşini cezalandırmak amacıyla dövmesi erkekler arasında sosyal olarak kabul gören bir görevdir (Bresc, 1996). Gerekeşi ise Tanrının yasakladığı meyveyi yemesi ve Adem’i günahını paylaşması için “baştan çıkarması” için Havva’ya verilen cezayla bağlantılıdır. (Summer report,2014).

Erkekler bu uygulamaları haklı çıkarmak için, kadınların erkeklerin rehberliğine ihtiyacı olduğunu, kadınların yoldan çıkması halinde dövülmesi gerektiğini belirten broşürler

yazmışlardır. Örneğin, Daniel Rogers, “Evlilik Elkitabı Evlilik Onuru”adlı kitabında, kadın okurlarına “Havva'nın günah işlemesinden beri cinselliklerinin çılgın olduğunu” söylemiştir. Birçok kadın büyük cezalar almaktan korkarak sessiz kalmışlardır. Bu tür cezalara örnek olarak kadınların kafalarının at başlığına benzer bir demir kafesin içine konularak işkence edilmesi söylenebilir. Kocalarına itaatsizlik eden ya da edepsizlik eden kadınlar, at başlığıyla cezalandırılabilir. Bu şekilde köy içinde dolaştırılmakta ve tövbe edene kadar serbest bırakılmamaktadır. Hatta bazı durumlarda koca hapisteyse oradan da bu tür at başlıklarının karısına bağlanmasını isteyebilmektedir. Bu örnek, devletin kocanın ataerkil hâkimiyetiyle nasıl bir araya geldiğinin ve bunu onayladığının bir örneğidir (Russellve diğ.2004).

1.2. Kadına Yönelik Şiddetin Türleri

Kadına yönelik şiddet yeni bir olgu değildir ve tüm dünyada yaygın bir sorundur. Ancak günümüzde bu şiddetin büyüklüğü özellikle az gelişmiş yoksul ülkelerde endişe verici bir hale gelme eğilimindedir. Her yerde kadınlar her gün sonsuz bir şiddet problemiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Kadınlar, statü, yaş, sınıf, din veya kasttan bağımsız olarak şiddete maruz kalmakta, okulda, evde, işte, sokakta, devlet kurumlarında veya çatışma veya kriz zamanlarının hepsinde kadına karşı şiddet hep gözlenmektedir. Her toplumun inandığı geleneksel değer nedeniyle, kadına yönelik şiddet olaylarının birçoğunun polise veya medyaya bildirilmediğini belirtmek de gerekmektedir. Şiddete maruz kalan kadınların çoğu, aileden veya toplumdan duydukları korku uğruna bildirmekte zorluk çekmektedir. Mağdur aileleri bile, bu tür olayları, toplum tarafından damgalanma korkusuyla, başkalarına duyurmak istememektedir. Coğrafi sınırlar, ekonomik gelişme ve eğitim durumu ne olursa olsun kadınlara yönelik şiddet hemen hemen tüm toplumlarda çeşitli derecelerde gözlenmektedir(yıldız,2000). Ayrıca kadınlar maruz kaldıkları şiddeti bildirseler bile çözümün gerçekleşmeyeceğine duyulan inanç da yaşadıkları şiddeti başkalarına söylemelerine engel olabilmektedir.

Genellikle şiddet, kendine yönelik şiddet, kişiler arası şiddet ve toplu şiddet olmak üzere üç ana kategoriye ayrılabilir. Ayrıca, yoksunluk ve ihmal dahil olmak üzere fiziksel, cinsel veya psikolojik olabilecek şiddet içeren eylemler de şiddet olarak tanımlanabilir. Kadınlar, bu şiddet türlerinin hepsine maruz kalmaktadırlar; ancak, kişiler arası şiddet, tüm toplumlarda kadınların maruz kaldığı en yaygın şiddet türüdür. Bu tür şiddet iki alt kategoriye ayrılabilir: Aile, yakın partner/ eş şiddeti ve toplum şiddeti. Toplum şiddeti, birbiriyle ilişkisi

olan/olmayan ve birbirini tanıyan veya tanımayan insanlar arasındaki şiddeti tanımlar ve genellikle ev dışında yer alan şiddeti anlatmak için kullanılır (Coker veMcKeown 2000).

1.2.1. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet, başka birinden diğerine, bu çalışma açısından değerlendirildiğinde kadınlara yönelik, yaralanmaya veya travmaya neden olan herhangi bir kasıtlı eylem olarak tanımlanabilir. Tekme, tokatlama, ısırma, dayak ve hatta boğulma gibi fiziksel saldırgan davranışlar bu tür şiddetten sayılmaktadır. Kadınlara karşı fiziksel şiddet, dünyadaki her toplumda meydana gelen en yaygın şiddet türüdür. Kültür, coğrafya, din, sosyal, ekonomik veya ulusal sınırlar gözetilmeksizin küresel bir sorun olarak kabul edilmiştir(Cherlin ve diğ.,2004)

Dünyanın çeşitli yerlerinde yapılan farklı çalışmalara göre, kadınların %10 ila %60'ının yaşamlarının bir noktasında yakın bir erkek eş tarafından fiziksel olarak saldırıya uğradığı ya da dövüldüğü görülmektedir. Bundan başka kadınların%3 ila% 50'si önceki yıllarda fiziksel şiddete maruz kaldıklarını belirtmiştir (Heise, Ellsberg, Gottemoeller, 2002).

Kadına yönelik fiziksel şiddet çocukluktan yetişkin yaşına hatta kadınların ömrü boyunca devam etmektedir. Kadınlar / kız çocukları bu şiddeti ailelerinin evinde yaşarlar ve çoğu zaman evlenince eşlerinin evinde de devam eder. Fiziksel şiddetin sebepleri olarak genellikle kocalarının sarhoş olması, maddi sıkıntılar ve eşin cinsel ilişkiyi reddetmesi gibi nedenler gösterilmektedir. Ayrıca, karısının kocası yerine daha fazla para kazanması bile, kocanın karısını dövme ihtimalini yükseltmektedir. Dünyada kadınların dövülmesini haklı görenler de, kadınların fiziksel şiddet mağduru olma olasılığı da çok yüksektir(Amnesty International,2006).

1.2.2. Psikolojik, Sözel Şiddet

Kadınların psikolojik istismarı, bir kadına hakaret etmek gibi duygusal acı veren bir eylemdir. Sözlü tacizde bulunmak, kaba sözlerle aşağılamak kadınların kendine güvenini azaltmaktavekendinideğersiz görmesine yol açmaktadır. Sözlü şiddette bulunanlar bunu kadınları kontrol altında tutmak amacıyla kullanmaktadır. Bu tür şiddeti kültürleri ve ülkeleri de kapsayacak bir şekilde tanımlamak zordur. Az gelişmiş, gelişmekte olan hatta gelişmiş toplumlarda bile kadınların evlerde maruz kaldığı psikolojik istismar şiddet olarak

görülmemektedir. Çoğu yerde, bir kadını sosyal ilişkilerinden ayırmanın, onun mali özgürlüğünü engelleyerek diğer kaynaklara erişimini yasaklamanın, ailenin onurunu elinde tutmasının tek yolu olduğuna inanılmaktadır (Diane ve Follingstad1990).

Kadınların davranışlarının sürekli denetlenmesi, sürekli olumsuz eleştiri yapılması ve kiminle teması geçtiğinin izlenmesi gibi aşırı kıskançlık ya da kontrol edici davranışlar, kadınlarda korku, öfke, kendine daha az güvenme, düşük saygıdan küçük düşme gibi psikolojik olumsuzluk yaratan etkilerin ana nedenleridir. Aynı şekilde kaygı, depresyon ve utanç duygusu da bu tür davranışların sonuçlarındandır. Kadınlar sürekli şiddete maruz kaldıkları bir ilişkinin sağlıksız olduğunu anladıktan sonra bile sayısız nedenden dolayı bu ilişkiyi devam ettirmek zorunda kalabilmektedir. Bunun nedenleri arasında en yaygın olanı çocuklarına bakmak ve onlarla beraber yaşayabileceği yeterli ekonomik kaynağa sahip olmamak yer almaktadır (Tjaden ve Thoennes,1998).

1.2.3. Ekonomik Şiddet

Kadının ekonomik istismarı, kadınların ekonomik kaynakları edinme, kullanma ve sürdürme yeteneklerini kontrol etmenin bir yoludur. Ekonomik şiddet uygulayan kişi kadınların iş sahibi olmalarını ve sürdürmelerini önleyerek, kaynak elde etme kabiliyetine müdahalede bulunmaktadır. Örneğin, dünyanın farklı coğrafyalarındaki farklı kültürler, toplumdaki kadınların yerlerinin evde ve mutfakta olmasını teşvik etmekte hatta kadınlar kendileri bile, ekonomik kaynaklarını arttırmak yerine, çoğu zaman mecburen ev içindeki işlerle meşgul olmaktadır. Ayrıca istismarcılar, kadınların işlerine gitmelerini engellemek için dövme, sabah kalkmasını engellemek için çalar saati kapatmak ve işe ya da iş görüşmesine gitmesini engellemek için çocuğa bakmamak gibi yöntemlere başvurmaktadır (Adams, sullivan, ve diğ, 2008)

Kadınlar genellikle maddi refahlarıyla bağlantılı konularda ciddi sorunlarla karşı karşıyadır. Kadınların ekonomik bağımlılığı, erkek meslektaşları ile aynı maaşı alamamaları yani ücret eşitsizliği, işgücü piyasasına katılmalarını engelleyen sorunlar, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle güçlenerek artmıştır. Yeterli ekonomik kaynağa sahip kadınlar da zaman zaman ekonomik yetersizliği olan diğer kadınlarla aynı sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Yeterli maddi kaynağım yok diyerek, erkeklerin okul ücreti ve diğer masrafları örneğin kira parasını ödemeyi reddetmeleri bu duruma örnek verilebilir. Bu tür şiddetin kadınların

fiziksel, psikolojik ve ekonomik sağlıklılığüzzerinde olumsuz etkileri vardır(Adamsvedığ 2008).

Kadınların ekonomik faaliyetlere katılımında ilerlemekaydedilmesine rağmen, birçok kadın hala fonlara ve kredilere sınırlı oranda erişebilmekte, yine sağlık hizmetlerine, istihdama, eğitime erişimde sorunlar yaşamakta, tarımsal kaynakları kullanmadan ve finansal karar verme süreçlerine katılımdan dışlanmaktadır. Dünyada çoğu kadın iş, miras, mülkiyet hakkı ve ortak kullanım alanlarına erişimde ayrımcı geleneksel kural ve uygulamalara maruz kalmaktadır (Olufunmilayo,2008).

1.2.4. Cinsel Şiddet

Kadına yönelik cinsel şiddet, kadınlara fiziksel, psikolojik ve duygusal zarar veren veya bu şekilde sonuçlanabilecek cinsel nitelikte herhangi bir eylem, girişim veya tehdit olarak tanımlanabilir. Cinsel şiddet, kadına yönelik şiddet biçimlerinden biridir ve kadınların insan haklarının ihlalidir. Bu şiddet biçimi, bir kadının rızası olmadan erkeğin cinsel ilişkide ısrar etmesiyle ortaya çıkmaktadır.Kadınlaristenmeyen dokunulma, el yolluyla taciz, oral seks ve anal seks, bir nesneyle cinsel nüfuz etme veya cinsel ilişki kurbanı olabilmektedir. Yaşları ne olursa olsun kadınlar cinsel şiddete farklı şekillerde ve farklı durumlarda maruz kalabilmektedir. Çok küçük yaşlardan itibaren kız çocukları cinsel şiddet kurbanı olabilmektedir (WHO, 2012).

Cinsel taciz ve şiddet hem kamusal alanda hem de özel alanda görülmektedir. Aslında cinsel şiddetin çoğu eş, ailenin diğer erkek bireyleri, partner, bir tanıdık veya yabancı biri tarafından gerçekleştirilebilir. Öte yandan çatışma alanındaki kadınlar savaş sırasında cinsel tacize ve tecavüze uğramaya daha açık durumdadırlar. Savaş sırasında kadınlara tecavüz etmek bir araç olarak, savaş silahı gibi düşmana yönelik bir saldırı şeklinde kullanılmaktadır. Cinsel şiddetin kadınların fiziksel ve zihinsel sağlığı üzerinde büyük etkileri vardır. Fiziksel yaralanmaya neden olmasının yanı sıra, çeşitli cinsel ve üreme sağlığı sorunlarının artmasıyla da ilişkilidir (WHO, 2012).

Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan toplumların çoğu zaman cinsel taciz ve cinsel saldırı toplumun tüm kesimlerinde yaygın bir sorundur ve kadınlar düşman kazanmamak ve/veya utanmaktan kaçınmak için büyük ölçüde bu istismarları gizlemeye devam etmektedir.

Tecavüz yaygındır ancak erkek egemen toplumda şiddetin cezasız kalması nedeniyle cinsel saldırının failleri cezalandırılmamaktadır. Ailenin onurunu/namusunu korumak için cinsel saldırı vakalarının çoğunda kızlar kendilerini tecavüz eden erkeklerle evlenmek zorunda kalmaktadır. Bu nedenle çoğunlukla cinsel tacizin var olmadığına inanılmakta, bu durum bir alışkanlık gibi gözükmektedir (CampbellveSoeken, 1999).

1.3. Kadına Karşı Şiddetin Farklı Boyutları

1.3.1. Çeyiz Cinayeti

Birleşmiş Milletler Kadınların Güçlendirilmesi Bölümü, çeyizle ilgili şiddeti veya tacizi “evlenmeden önce, sırasında veya sonrasında herhangi bir zamanda çeyiz verilmesi veya alımıyla ilgili herhangi bir şiddet veya taciz eylemi” olarak tanımlamaktadır(Sekhri ve Storeygard, 2013). Çeyiz, damadın ailesine bir kızı evlendirmek için yapılacak ödemedir ve farklı kültürlerde farklı biçimler almaktadır. Çeyiz cinayeti (özellikle Hindistan ve diğer güney Asya'nın belirli bölgelerinde), gelinin ve damadın ailesi arasında çeyiz nedeniyle çıkan anlaşmazlıkların eşlik ettiği ve gelinlerin ölümüyle sonuçlanan trajik bir hak ihlalidir (Krantz veMoreno,2005).

Çeyizle ilgili şiddet, kadınların ve kızların hayatını etkileyen ciddi bir sorundur. Genellikle gelinin ve ailesinin kaynaklarının harcanması ve sömürülmesinin bir aracı olarak kullanılmaktadır. Ataerkillik bağlamında çeyiz geleneğinin, ekonomik potansiyeli ile boşanma, vazgeçme, kötüye kullanma ve hatta eşini öldürme şeklinde olumsuz sonuçları olmaktadır. Böylece bir erkek yeniden evlendiğinde başka bir çeyiz elde etme olanağına sahip olacaktır. Çeyiz geline ve ailesine olan bir yüküdür. Bazen gelinler ve aileleri yükümlülüklerini yerine getirmek için borç alırlar çünkü ebeveynler bu talepleri yerine getiremezlerse, kızları için dayak, hakaret, sözlü taciz veya kölelik yapmak gibi olumsuz sonuçları olabilir. Yoksul ailedeki kızlar, ebeveynlerinin çeyiz verememesi nedeniyle evlenememektedirler (Anderson, 2000).

Çeyiz cinayeti çoğu Güney Asya toplumunda geleneksel bir sorundur. Bir erkek yoksul bir kadınla evlendiğinde birbirlerini seviyorlarsa mecburen çeyiz istememekte ancak evlilikleri boyunca bu konuyu sürekli olarak karısının yüzüne vurarak, sözlü tacizde bulunmaktadır. Eğer karısı çeyiz getirmezse, kocanın akrabaları ev eşyalarını başkasından ödünç aldığı için

kadınla alay etmekte ve kadın sözlü ve duygusal şiddetle karşı karşıya kalmakta hatta onu aşağılayan, küçük düşürücü bir lakap bile takılabilmektedir. Kocasının ailesinden bazı kişiler, “çeyizimizi getirmezsен hayatının geri kalanında sıkıntılı günler yaşayacaksın” şeklinde ifadelerle kadını tehdit edebilmektedirler. Bazen bu durum daha ileri gitmekte, birçok kadın çeyiz yüzünden cinayete kurban gitmektedir(Dipa ve Mukesh ,2015).

1.3.2. Çocuk Yaşta Evlilik

Çağdaş hukuk sistemlerindeki genel kabule göre çocuk yaşta evlilik, 18 yaşından önce hem resmi hem de resmi olmayan birlikteliktir.18 yaşından küçük çocukların evlendirilmesi uluslararası insan hakları sözleşmelerinde zararlı, ayrımcı bir küresel uygulama olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla, kendilerini insan haklarına dayalı hukuk devleti olarak tanımlayan ülkeler, 18 yaşından küçük çocukların evliliklerini yasaklamaktadırlar (Yasemin,2018).

Dünya çapında evlilik, bir tür kutlama anı olarak kabul edilmekte, ancak ne yazık ki dünyanın bazı bölgelerinde birçok küçük kız, çocuk yaşta evlenmeye zorlanmaktadır. Çocuk yaşta evlilik, 18 yaşından küçük kızların maruz kaldıkları bir tür insan hakları ihlalidir. Çocuk yaşta evlilik, genç kızların kendilerini yetiştirme ve güçlendirme fırsatını engelleyerek; eğitim olanaklarına erişmelerini ortadan kaldırmakta, sağlıklarını tehlikeye atmaktadır. Ayrıca diğer yaşlılarına göre yoksulluk ve şiddet ile karşıya kalma riskini de göz ardı etmemek gerekmektedir. Kız çocukları, eğlenip oyun oynayacağı ve eğitim alacağı yaşta, masum bir çocuk olma şansını yitirmektedir. Evlenmenin getireceği sorumluluğu yönetecek zihinsel, fiziksel ve psikolojik olgunluğa erişmeden, kendilerinden daha yaşlı bir erkekle evlenen ya da satılan bu genç kızlar ya da kız çocuklar (Türkiye’de yaygın olarak çocuk gelinler ifadesi kullanılmaktadır),ne kendilerini idare edebilecek ne de evliliğin sorumluluğunu taşıyabilecek yetkinliğe sahip değillerdir(UNICEF,2001).

Özellikle Afrika ve Güney Asya olmak üzere birçok toplum, kızların ergenlik çağına girdikleri gibi veya hemen sonrasında evlenmeleri gerektiği fikrini desteklemeye devam etmektedir. Aileler, erken yaşta evliliklerin kızlarını düşmandan korumanın ve cinsel açıdan istenmeyen deneyimleri engellemenin en iyi yolu olduğuna inanmaktadır. Yoksul ailelere mensup genç kızlar, eşleri tarafından gelen şiddete maruz kalmaya daha yatkındırlar. Hala kendi anatomilerini anlamakta zorluk çeken genç kızların, kendisindenyaşça çok büyük tanımadıkları birisiyle cinsel ilişkide bulunmaya zorlandıklarını, bedenlerinin bir erkekle

cinsel birlikteliği kabul etmeye hazır olmadığı düşünülürken bu zorluk daha net bir şekilde anlaşılacaktır. Bu zorla cinsel ilişki, geri dönüşü olmayan fiziksel hasara neden olabilmektedir. Erken yaşta evlenen genç kızların, daha fazla cinsel deneyime sahip olan yaşlı adamlarla evliliklerinden dolayı, HIV ve diğer cinsel yolla bulaşan hastalıklara yakalanma riski yüksektir. 15 yaşından küçük genç kızların, doğum sırasında ölmeleri 20'li yaşlardakinden dört kat daha fazladır. Bu tür evliliklerde bir kadının genç vücudu biyolojik olarak doğum yeteneğine yeterince sahip olmadığı için bebek ölüm hızı da çok yüksektir(Zabin ve Karungari, 1998).

1.3.3. Namus Cinayeti

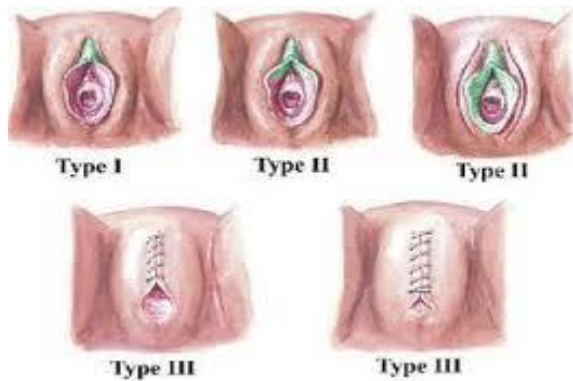
Namus cinayeti, ailenin bir erkek üyesinin, ailenin onuruna utanç veya zarar veren kadın akrabalarını öldürdüğü ataerkil yapıya dayanan, geleneksel kültürle ilişkili bir uygulamadır. Kadının ölümü, ailenin namusunu da kurtarmaktadır. Namus cinayeti, meşru ilişkisi olmadığı bir erkekle konuşan, evlilik dışı cinsel ilişkide bulunan, tecavüz mağduru olan veya aile tarafından seçilen bir erkekle evlenmeyi reddeden bir kadın veya kız çocuğuna yönelik olarak uygulanmaktadır. Kadınların çoğu, babası, erkek kardeşi veya amcası (ya da diğer erkek akraba) tarafından öldürülmektedir. Namus cinayeti tüm dünyada gerçekleşmekle birlikte, daha çok Orta Doğu, Balkanlar, Güney Akdeniz ve Güney Asya bölgeleriyle ilişkilendirilen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır(Welchmanand,Hossain ,2005).

Her yıl yüzlerce kadın, ailenin namusu nedeniyle aileleri tarafından öldürülmektedir. Namus cinayeti, bir kadının erkeğin mülkü olarak görüldüğü ataerkil toplumlarda meydana gelmektedir. Bazı Müslüman ülkelerde kadınların namus cinayetine daha çok maruz kaldıkları görülmektedir. Aslında İslam dininde namus cinayeti yasaktır ve Kuran'da veya Hadislerde bu uygulamadan söz edilmez. Bu şiddet şekli farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Kadınların canlı canlı gömülmesi, yakılması, vurulması, boğulması, bıçaklanması, taşlanarak ve boğularak öldürülmesi gibi eylemler, bu tür cinayetlere örnek olarak gösterilebilir. Küresel boyutta bakıldığında, her yıl binlerce genç kız ve kadının, namus uğruna erkek aile üyeleri tarafından öldürüldüğü tahmin edilmektedir. Ataerkil toplumda namus cinayeti, kadına yönelik şiddet olarak kabul edilmemesine ve hatta ailenin somut olmayan kurallarından biri olarak görülmesine rağmen, kadına yönelik insan hakları ihlallerinin en tehlikeli biçimlerinden birisidir.Birçok toplumda kadının bekaretini evlenene kadar korunması gerektiğine inanılmaktadır; aynı zamanda kadın, babası, erkek kardeşi ve son olarak da

kocasına ait bir mülk olarak görülmektedir. Tecavüze uğramış mağdur kadınların bile ailelerine şerefsizlik veya utanç getirdiği düşünülmektedir.(UN General Assembly 2014).

1.4. Kadın Sünneti(Female Genital Mutilation)

Kadın sünneti, kadın cinsel organının kısmen veya tamamen çıkarılmasını veya dışı organlarda tıbbi olmayan nedenlerle diğer organların yaralanmasını içeren tüm uygulamaları kapsamaktadır (WHO, 1995).Kadın sünneti uluslararası alanda genç kız ve kadınların insan haklarının ihlali olarak kabul edilmekte ve kadın sağlığı üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır. Çünkü kadın sünneti çoğunlukla çocukluk veya ergenlik döneminde kız çocuklara ve genç kızlara uygulanmaktadır, hatta evlilik sırasında ya da kadınların ilk hamileliklerinde bile uygulandığı görülmektedir. Ameliyat, labiamajör (büyük dudaklar), labiaminör (küçük dudaklar) ve klitorisin kesilmesi veya hatta tamamen çıkarılmaları ve yaraların birbirine dikilmesi gibi işlemleri kapsamaktadır (şekil 1). Bu süreçten geçen kız çocukların ve genç kızların, fiziksel, psikolojik ve cinsel sorunlar gibi yaşamları boyunca süren sağlık problemleriyle karşı karşıya kalabilme riski çok yüksektir (Hussen, 2014).

Şekil 1: Kadın Genital Organı ve Kadın Sünneti Uygulamasında Kesme Tipleri

Değiştirilmemiş dış dışı cinsel organ ve dışı genital mutilasyon / kesme , tiplerinin gösterimi I - III. Sol üst taraftan: değiştirilmemiş dış kadın cinsel organı, tip I (klitoridektomi), tip II (eksizyon) ve tip III (infibülasyon).

Kaynak: (BergveDenision, 2012)

Kadın sünneti maruz kalanların ölümlerine neden olabilen en tehlikeli uygulamalardan biridir. Kadın sünneti, ağır kanama ve hemorajik şok (kanama), ağrı ve travma sonucu oluşan

nörojenik şok (düşük kan basıncı, vücut ısısı düşebilir, his kaybı olabilir), ağır ezici enfeksiyon ve septisemi (kan dolaşım enfeksiyonu/kan zehirlenmesi) nedeniyle genç kurbanların ölmesine neden olabilmektedir. HIV / AIDS, hepatit ve diğer kan kaynaklı hastalıklar, üreme sistemi enfeksiyonu, pelvikinflamatuar hastalıklar (fallop tüpleri ve yumurtalıklar gibi üst üreme organı enfeksiyonu), kısırlık, ağrılı adet ve kronik idrar yolu tıkanıklığı olasılığını da arttırmaktadır (Abusharaf, 2006).

Dünya Sağlık Örgütü'ne (WHO) göre dünya genelinde 130 milyon kız çocuğu ve kadın bu uygulamadan etkilenmektedir. Her yıl 2 milyon kız çocuk kadın sünnetine maruz kalmakta ve her gün 600 vaka gerçekleşmektedir. Her yıl yaklaşık 3,3 milyon kız çocuğu kadın sünneti riski altındadır. Kadın sünnetinden etkilenen kızların çoğu, Afrika'da 28 ülkede yaşamaktadır. Buna ek olarak Orta Doğu'da bazı ülkeler de sayılabilir. Bundan başka ABD, Batı Avrupa ve Latin Amerika'da da dahil olmak üzere diğer bazı ülkelerde göçmen toplulukları arasında bu tür uygulamalara rastlanmaktadır (WHO,2010).

Kadın sünnetinin çoğunlukla Afrika'da yapılmasının en temel nedeni, Afrika toplumunun çoğunun, bu uygulamanın kadınların ve genç kızların cinsel dürtüsünü kontrol ettiğine inanmasıdır. Ayrıca bu uygulamanın kadınların cinsel yaşamlarını güvence altına aldığı düşünülmektedir. Kadın evlilik öncesinde cinsel ilişkiye girmemekte, hamile kalmamakta ve böylece aileyi utanılacak bir durumla karşı karşıya bırakmamaktadır. Bir diğer geleneksel görüş ise, kadınların klitorisi kesilmediği takdirde klitorisin büyüyebileceği, bu nedenle klitorisi kesmenin kadınların kadınlığını korumasına yardımcı olduğunu savunmaktadır (AmnestyInternational, 1997).

Kadın sünneti, bir kuşaktan diğerine geçen eski bir gelenektir ve 5.000 yıldan fazla bir süredir uygulanmaktadır. Kadın sünnetinin ne zaman ve nerede ortaya çıktığı tam olarak bilinmemektedir. Ancak bazı araştırmalara göre kadın sünneti, eski Mısır'da başlamıştır. Bazı ülkelerde ise bu uygulamanın İslam'ın gelişiyle, özellikle de Sahra Altı ülkelerle başladığına inanılmaktadır. Kadın sünnetinin temelinde aile namusunu korumak, temizlik, erkeklere karşı kendini koruma, bekareti koruma gibi inanışlar vardır. Kadın sünneti, yüzyıllardan beri süregelen ataerkil yapı, gelenek, kültür ve yanlış inanışlarla desteklenmiştir ve yoksulluk, cehalet, ayrıca toplum içinde kadınların düşük statüsünün de etkisiyle günümüzde de devam etmektedir (Davis, 1997).

Kadın sünneti, kadınların sağlığına zararlıdır, kadın cinsel organından doku alındığı için cinsel fonksiyonlara ve kadın bedenine zarar vermektedir. Çünkü geleneksel uygulayıcılar bu işlemi yapmak için jilet ve çakı gibi çeşitli tehlikeli aletler kullanmaktadır ve genellikle anestezi yapılmamaktadır (WHO 2010). Kadın sünnetinin uygulandığı yerlerde işlemlerin sadece %18'inin cerrahi bıçak ve anestezi kullanan sağlık uzmanları tarafından yapıldığı tahmin edilmektedir. Öte yandan kadın sünneti ne şekilde yapılırsa yapılsın acil kanamaya ve ağrıya neden olabilir ve acil ve uzun süreli komplikasyonlar dahil hijyenik olmayan araçlar kullanıldığı için enfeksiyon riskine yol açabilir. HIV / AIDS, enfeksiyonlar gibi birçok tehlikeli hastalığın yayılmasında da rol oynamaktadır (WHO, 2006).

1.4.1. Kadın Sünnetinin Nedenleri

Yüzyıllar boyunca uygulanan kadın sünneti çeşitli nedenlerden kaynaklanmaktadır. Kadın sünnetinin uygulanması, geleneksel inançlar, değer ve tutumlarla desteklenir. Başlıca nedenler arasında en önemlisi uygulamanın genç kızlara yönelik cinsel kısıtlamalar getirmesidir. Bunun yanı sıra kadınlık, saygınlık ve olgunluk gibi temel sosyal normlara uygun olmasını sağladığına inanılması da bulunmaktadır. Evlilik öncesi bekaret ve evlilikle ilgili sadakatın aile namusunu ilgilendiren bir konu olduğu kültürlerde, kadın sünneti kadın cinselliğini kontrol etmenin ve nihayetinde bastırmanın bir yoludur. Afrika'daki birçok toplumda bu uygulamanın acısını bilmesine rağmen birçok anne ve büyükanne kadın sünnetinin sürdürülmesine hala destek vermektedir. Çünkü bu kişiler kadın sünnetinin kendi kadınlıklarının temel bir parçası olarak görmekte ve kızlarının toplum tarafından kabul edilmesinin bir koşulu olduğuna inanmaktadırlar. Bu toplulukların çoğunda kadın sünneti evliliğin ön şartıdır ve evlilik kadınların sosyal ve ekonomik olarak hayatta kalması için hayati öneme sahiptir. Öte yandan bazı toplumlar sünnetsiz kızların klitorisinin daha da büyüüp kızların bacaklarının arasından dolaşıp büyüyebileceğine ve bu yüzden kızların bu işleme maruz kalması gerektiğine inanmaktadırlar (Berkey, 1996).

Kadın sünnetinin tarihsel köklerinin nereye kadar uzandığı tam olarak bilinmemekle birlikte, bazı araştırmacılar, eski Mısır'ı işaret ederek (bugünkü Sudan ve Mısır), MÖ 5. yüzyıldan kalma sünnetli mumyalara gönderme yapmışlar ve bu bölgeyi kadın sünnetinin çıkış yeri olarak göstermişlerdir. Bazı araştırmacılar ise uygulamanın köle ticareti yolları vasıtasıyla yayıldığını ileri sürerek, Kızıldeniz'in batı kıyılarından güney, batı Afrika bölgelerine ve orta Afrika'ya uzandığını Arap tüccarlar yoluyla yayıldığını belirtmektedir. Yine Eski Roma'da kadın köleler üzerinde uygulandığını, onların hamile kalmalarını

engelleyici yöntem olarak kullanıldığını ileri süren çalışmalar da bulunmaktadır (Ross ve diğerleri, 2016).

Kadın sünnetinin farkı gözetmeksizin, Hıristiyanlar, Yahudiler, animistler (animizm/canlılık- ilkel insanların dini-evrendeki tüm varlıkların ruhu olduğuna inanma) ve Müslümanlar arasında gerçekleşmektedir, ancak günümüzde uygulama için gerekçe olarak hiçbir yetkili dinsel öğretilere dayalı bir açıklama yapmamaktadır. Birçok Müslüman topluluk kadın sünnetinin dinen zorunlu olduğuna inanmaktadır. Ancak Kur'an'da kadın sünnetinden bahsedilmemektedir. Çoğu kadın sünneti uygulayıcısı, dini liderlerin sessiz kalması ve bu vahşice uygulamaya kamuoyu önünde karşı durmadıkları için, dini zorunluluk konusundaki belirsizlikten faydalanarak, nesiller boyunca kadınların maruz kaldığı acıların sorumlusu olarak görülmektedir (Abu-Sahlieh, 1994).

Kadın sünneti, kadınların cinselliğini kontrol etmenin bir yolu olarak görülürken, sünnet edilmeyen bir kızın cinsel isteklerine gem vuramayacağı ve bu nedenle ailesinin namusuna hanel getireceği inanılmaktadır. Bu sayede, sünnet yapılan bir kadın, evlilik öncesi iffetini koruyarak gelin değerini de arttırmaktadır(Toubia ve Sharief,2003). Böylece kadınların kendi bedenleri üzerinde söz hakkına sahip olma hakları da ortadan kalkmaktadır.

1.4.2. Kadın Sünnetinin Etkileri

Kadın sünneti, kadın sağlığına yönelik kısa ve uzun vadede olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Fiziksel etkilerinin yanı sıra psikolojik ve sosyal etkilerini de göz ardı etmemek gerekir.

1.4.2.1.Fiziksel Etkileri

Sünnet çoğunlukla anestezi olmadan yapılmaktadır ve ameliyatın sonrası etkisi çok acı vericidir. Bazı durumlarda vajina dudakları bir arada tutulmaktadır ve klitoris çıkarılmaktadır, böylece klitorisin kesilmesi ana kan damarlarını kesmekte ve bitişik organlarda travmaya neden olmaktadır. Bu nedenle kanama şok ve hatta ölümlere yol açabilmektedir. İşlem sonrası kızın idrara çıkması bir saat kadar sürebilmekte veya günlerce idrara çıkma olmayabilmektedir.

Kadın sünneti işlemini uygulayan kişinin anatomi bilgisi, tecrübe eksikliği, kadın cinsel organının fizyolojisini tanımaması veya ameliyat sırasında sterilize edilmemiş alet kullanımı, üretraya, vajina, perine ve rektumun bitişik dokusuna zarar verebilmektedir. Kızın acı ve korkudan dolayı mücadele etmesi durumunda da bu tür yaralanmalar olabilmektedir. Üretra hasarı idrar kaçırma ile sonuçlanabilmektedir. Kanamayı durdurmak için bazen sarma, bağlama veya dikiş etkili olamayabilmektedir(Berg ve diğ 2014).

Kanama, enfeksiyon nedeniyle pıhtıların arter üzerine kayması sonucu ilk haftadan sonra ortaya çıkabilmektedir. Labianın kesilmesi, kan damarlarına ve Bartholin bezlerine (vajinanın girişinde bulunan kese şeklinde bir çift salgı bezi) daha fazla zarar vermektredir(WHO, 1995).Uygulama sırasında kızın gücünü sınırlandırmak için, kızı tutmak ve bacaklarını açmak amacıyla ağır basınç uygulanması sonucunda kızın kalçasında ve bacaklarında kırılma veya çıkma durumu ile sık sık karşılaşmaktadır. Bazı yetişkinlerin sünnet sırasında kız çocuğunu baş-aşağı tutmaları çok görülen bir yöntemdir. Enfeksiyon, hijyenik olmayan koşullar veya steril olmayan alet kullanımı nedeniyle oldukça yaygındır. Geleneksel uygulayıcıların çoğunun aynı kirli aletleri birkaç sünnette kullanmaları, HIV/AIDS ve hepatit B gibi kan kaynaklı hastalıkların bulaşmasını kolaylaşmaktadır. Tetanos, kangren riski de bulunmaktadır. Ayrıca kadın sünneti sonrasında ağrılı adet görme (dismenore), doğumun zor gerçekleşmesi ve post-partum kanamaya (doğum sonrasında oluşan, acil müdahale gerektiren durum) yol açabilecek bir takım risk faktörleri de bulunmaktadır (Mahmoud, 2015).

Kadın sünneti bir takım cinsel problemlere yol açmakta, cinsel ilişkiye girmeyi zor ve acı verici hale getirebilmekte ve ayrıca cinsel isteklerin azalmasına ve duyu eksikliğine neden olabilecek unsurlar taşımaktadır. Yeni evlenen çiftlerde de kulaktan dolma bilgiler nedeniyle ilk cinsel ilişkiden korkma durumu da ortaya çıkabilmektedir. Sünnete maruz kalan kadınlarda vajinanın kapanması, korku, labiaminor'un uzaması nedeniyle vajinanın tıkanması gibi durumlar cinsel ilişki sırasında ağrı duyulmasına yol açabilmektedir (WHO, 2000).

Kadın sünnetine maruz kalan kadınların karşılaştıkları sorunlardan biri de hamile kalmakta zorlanmaları ve hamile kalanların da doğum sırasında sorun yaşama oranlarının yüksek olmasıdır.Kadın sünneti yaşam boyunca duygusal zorluklara neden olabilecek son derece travmatik bir deneyimdir. Öte yandan bazı durumlarda kadınlar, özellikle de bebekken sünnete maruz kalmışlarsa, hiç hatırlamayabilmektedir (Mahmoud, 2015).

Kadın sünnetinin yol açtığı ölümler konusunda düzgün istatistikler tutulmamakta, olumsuz etkileri konusunda yeterince bilgi sahibi olunamamaktadır. Yapılan çalışmaların birinde kadın sünnetinin, kronik genital apseler, vajinal enfeksiyonlar, Hepatit B ve HIV gibi kanla bulaşan enfeksiyonlar dahil olmak üzere uzun vadeli enfeksiyonların nedeni olduğu görülmüştür. Tanımlanan enfeksiyon tipleri arasında idrar yolu enfeksiyonları, genito-ürinersistem (genital organlar ve üriner sistem) enfeksiyonları, apse oluşumu, sepsisemi ve HIV bulunmaktadır. Ayrıca Tip III diyabet, kadın sünneti uygulananlarda daha sık ortaya çıkmıştır. Bu çalışma yeterli bir kontrol grubu içermemesine rağmen, daha şiddetli vakalarda yüksek enfeksiyon sıklığı ile bağıntılı olması, kadın sünnetinin enfeksiyonlar için bir risk faktörü olduğunu göstermiştir (Iavazzove Thalia, 2013). Ayrıca kadın sünneti uygulamasının sonuçlarıyla ilgili olarak 1966 ve 2006 arasında yayınlanan makalelerden oluşan bir literatür taraması, sünnetin genito-üriner hastalıklar açısından özel bir risk faktörü teşkil ettiğini ortaya koymaktadır. Gambiya'nın kırsal kesimindeki bir grup kadınla yapılan çalışma, kadınların %36,8'inin sünnet sonrasında komplikasyonlara maruz kaldıklarını ve bu gruptaki kadınların %63,2'sinde bu komplikasyonların uzun vadeli sonuçlar doğurduğu ve enfeksiyonlara yol açtığını göstermiştir. Sünnet amacıyla kullanılan araçların Hepatit B, C ve HIV'in, bulaşma riskini arttırdığı da öne sürülmektedir. Bu konuyu destekleyecek, tanımlayıcı araştırmalar çok olmamakla birlikte, kadın sünneti uygulayan birçok ülkede Hepatit B kadınlarda sabit oranda görülmektedir ve HIV oranı yüksektir (Monjok ve diğerleri, 2007).

Sünnet sonucunda genital yaralanmalar ve doku kayıpları yaygındır. Klitoral bölgeye müdahaleler nedeniyle oluşan kistler vajinayı tıkayıp, ağrıya neden olabilmektedir. Bunlar çok büyük olabilmekte ve cerrahi müdahaleyi gerektirebilmektedir. Yine kadın sünnetinden kaynaklanan ağrılı ve uzun adet dönemlerinin de olduğu sık rastlanan bir durumdur. Ancak bunun tam anlamıyla neden gerçekleştiği bilinmemektedir. Çok dar bir vajinal açıklığın adet akışını yavaşlatmasının ana nedenlerden biri olma ihtimali yüksektir. Sünnet sırasında üretranın hasar görmesi fistül ve üretral darlıklara da neden olabilmektedir. Kötü idrar akışı ve tekrarlayan idrar yolu enfeksiyonları, kadın sünnetine maruz kalan kadınların %22'sinde bildirilmiştir ve bunun nedeninin vajinayı kaplayan skar (yara izi) dokusu ile üretra tıkanması nedeniyle olduğu düşünülmektedir (Amin ve Rasheed, 2013). Kadın sünnetinin kısırlığa yol açtığı ileri sürülse de bunu destekleyecek çok veri bulunmamaktadır.

1.4.2.2.Psikolojik Etkileri

Dünya Sağlık Örgütüne göre, kadın sünnetinin yarattığı ani psikolojik travma bu işlemi yapan kişilerin uyguladığı şiddet ve aynı şekilde ağrı ve şoktan kaynaklanmaktadır. Uzun dönemde Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB), kaygı, depresyon ve hafıza kaybı görülebilmektedir(Behrendt ve Moritz,2005). Afrika'da sünnete maruz kalan kadınlara ilişkin bir araştırma, bu kadınların erken çocuklukta istismara maruz kalan yetişkinlerle aynı seviyede Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) seviyesine sahip olduğunu ve kadınların çoğunluğunun (%80) duygusal sorunlar ve kaygı bozukluklarından mustarip olduğunu ortaya koymaktadır.Kadın sünneti geçirmiş olan kadınların kronik ağrı sendromundan daha çok etkilendikleri görülmekte ve diğer kronik ağrılar nedeniyle sosyal işlevsellikleri azalırken, depresif duygular, değersizlik, suçluluk ve intihar düşünceleri artmaktadır. Ayrıca hareket sınırlılığı toplumdaki sosyal izolasyonu da artırmaktadır (Whitehorn, Ayonrindeve Maingay, 2002:166).

Burrage, kadın sünneti işlemine maruz kalan kadınların, iletişim kurma ve güven duyma konusunda psikolojik olarak sorunlar yaşadıklarını belirtmektedir. Örneğin İngiltere'de yaşayan göçmenler arasında kadın sünneti için ülkesine gidip tekrar İngiltere'ye dönen genç kızlarda ve kız çocuklarında, döndükten sonra öğrenme ortamında başarı derecelerinin düştüğü görülmüştür (Burrage, 2015:99). Bunun yanı sıra, duygusal mesafe, geçmişe saplantı, uyku bozuklukları, sosyal izolasyon, bağırma gibi psikolojik etkiler de görülmektedir.

Ayrıca kadınların sünnet yüzünden yaşadıkları psikolojik travmalarını "hayatlarının geri kalanında içlerinde taşıdıkları" tespit edilmiştir (Macfarlane ve Dorkenoo,2015).Benha kentinde (Mısır) yeni evli kadınlardan oluşan bir örneklem grubuna yönelik bir çalışmada, kadın sünnetinden kaynaklanan psikolojik sorunların, çocuğun bilinçaltında derinlere inebileceğini ve davranış bozukluklarını tetikleyebileceği ortaya konmuştur (Elnashar ve Abdelhady, 2007:243).Oxford Rose Kliniği'nden kadın doğum uzmanı Dr. BrendaKelly, yaklaşık 30 yıl önce kadın sünnetine maruz kalanbir hastasından bahsederken, uygulanan işlemin hastasının üzerinde büyük bir travma yarattığına dikkat çekmiştir (Chung ve diğ 2011).

Kadın sünneti uygulanan kadınlarda psikolojik bozuklukların ağırlaşmasına neden olan diğer koşulları da göz önüne almak gerekmektedir.2012 yılında Vloeberghs ve arkadaşları, kadın sünnetinin Hollanda'daki sonuçlarını incelemiştir. Somali, Sudan, Eritre, Etiyopya ve Sierra Leone'den göç etmiş 66 kadınörneklem olarak alınmıştır. Bu kadınlardan altıda biri TSSB'den mustaripken, üçte birinde depresyon ve anksiyete ile ilgili semptomlar görülmüştür. Vakayı açıkça hatırlayan, enfekte olmuş ve kadın sünneti ile ilgili bilgi edinmiş kadınlarda daha fazla TSSB semptomu, endişe ve depresyon durumu bildirilmiştir (Vloeberghsve diğerleri, 2015:677).

Vloeberghs ve arkadaşları(2012:689-690) kadın sünnetine maruz kalan kadınları üç kategoride incelemiştir:

1. **Uyum sağlayanlar:** Bu kadınlar kadın sünnetine ilişkin yaşadıkları deneyiminin üstesinden gelebilmekte ve onları neyin rahatsız ettiği hakkında konuşabilmektedir.
2. **Güçsüz kalanlar:** Bu gruptaki kadınlar, kendilerine yapılanlar hakkında utanmakta, kendilerini sinirli, mağlup olmuş, yalnız ve güçsüz hissetmektedir.
3. **Travmatikler:** Bu kadınlar çok fazla acı ve üzüntüden dolayı yıpranmıştır. Tekrarlayan anılar, uyku sorunları ve kronik stres etkisindedirler. Yakın çevrelerinin ve sağlık görevlilerinin kendilerini anlamadıklarını düşünmektedirler. Kendilerini toplum dışında tutmaya yatkındırlar ve sık sık anksiyete ve depresyon durumuna maruz kalmaktadırlar.

Senegal'de yapılan bir araştırma, kadın sünnetiyle karşı karşıya kalan kadınların, kadın sünnetine maruz kalmayan kadınlara kıyasla TSSB ve diğer psikiyatrik sendromlardan mustarip olma ihtimalinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bunun yanında TSSB'ye hafıza sorunları da eşlik etmektedir. Araştırmaya katılan bir kadın hariç diğer kadınlar, sünnet olduğu günlerini son derece korkunç ve travmatik bir şekilde hatırlamaktadır. %90'ın üzerinde kadın yoğun korku, çaresizlik ve şiddetli ağrı olduğunu belirtmiş ve %80'inin üzerinde kadının ise sünnet deneyimini kendisine sürekli hatırlattığı ortaya çıkmıştır. Bu çalışma, kadın sünnetinin psikiyatrik bozukluklara, özellikle de TSSB'ye yol açan çeşitli "duygusal rahatsızlıklara" neden olabileceğini göstermektedir (Behrendt ve Moritz, 2005:1000-1002).

Bununla birlikte, bu çalışmanın sonuçlarını yorumlarken dikkatli olunması gerekmektedir; çünkü sonuçlar kadın sünnetinden sonra her kadında psikolojik sorunların ortaya çıkmasına dair kesin fikirler sunmamaktadır. Öncelikle bu araştırmaya katılanların karakteristik özellikleri (düşük yaş ve yüksek eğitim seviyesi) sonuçları etkilemiş olabilir (Behrendt ve Moritz, 2005:1001-1002). İkinci olarak da Senegal'deki kadın sünnetinin düşük görülme sıklığı, muhtemelen TSSB'nin oluşması için başka bir risk faktörünü temsil eden psikiyatrik bozuklukların ortaya çıkması için önemli olabilir. Çünkü Senegal'de kadın nüfusunun sadece%20'si kadın sünnetine maruz kalmıştır ve bu mağdur kadınlar da genellikle durumlarının toplumda genel olarak kabul görmediğinin farkındadır (Behrendt ve Moritz,2005:1002).

Bunların dışında ayrıca kadın sünnetinin psikolojik etkilerinin kadınların göçmen kültürel kimliğiyle bağlantılı olarak düşünmek de gerekir. Kadın sünnetinin kültürel olarak kabul edilebilir veya yaygın olduğu ülkelerde olumsuz psikolojik sonuçlarının da daha düşük düzeyde olduğu düşünülmektedir. Whitehorn, Ayonrinde ve Maingay, belirli topluluklarda kadın sünnetine maruz kalmanın büyük bir psikolojik etkiye yol açmadığını, çünkü kadın sünnetine uğramayan bir kadının toplumda istenmeyen kişi olabileceğine dikkat çekmektedir(Whitehorn, Ayonrinde ve Maingay, 2002:165). Yine bu yazarlar, Black ve Debelle'in, kadın sünnetinin psikolojik etkilerinin, "bu deneyimler normalleştiği için", sünnetin norm olduğu toplumlarda ortaya çıkma olasılığının düşük olduğunu ileri sürdüğünü belirtmektedir(Whitehorn, Ayonrinde ve Maingay, 2002:166). Öte yandan, kadın sünneti dünyada çoğu ülkede yasa dışı kabul edilmektedir. Örneğin göçmenlerin de bulunduğu İngiltere'de yasa dışıdır ve bu nedenle açıkça "norm" olarak kabul edilmemektedir. Bununla birlikte, İngiltere'deki bazı göçmen topluluklarda halen uygulanmaktadır ve bu işlem için kızlar aileleri tarafından yurt dışına yani kendi ülkelerine gönderilmektedir (Whitehorn, Ayonrinde ve Maingay, 2002:165). Çoğu Batı ülkesinde kadın sünnetinin yasaklanması, sünnete uğramış göçmen kadınlar üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilmektedir, çünkü bir zamanlar normal olarak düşünülenler artık sapkınca ve kabul edilemez görülmektedir. Ayrıca bu durum dışlanma da yaratmaktadır (Johnsdotter, 2007). Ancak kadın sünnetine maruz kalmış kadınlar göçmen olsalar bile bu durumu kendi etnik kültürlerine bağlılık olarak değerlendirmektedir. Whitehorn, Ayonrinde ve Maingay, göçmenlerin kendi toplumlarından oldukça farklı bir değerler sistemi üzerine inşa edilmiş bir topluma geldiklerini belirtmektedir. Dolayısıyla farklı bir kültürü özümleme süreci daha fazla strese ve sağlık

sorunlarına neden olabilmektedir. Göçün yol açtığı stres, göçmenler arasında yüksek oranda zihinsel sağlık problemlerine de yol açabilmektedir (Whitehorn, AyonrindeveMaingay, 2002:165). Ayrıca son zamanlarda yapılan bir röportajda Dr. BrendaKelly, depresyonun İngiltere'ye gelmenin genel zorluklarından mı yoksa kadın sünnetinin sonuçlarından mı kaynaklandığını çözümlenmenin bazen zor olduğunu belirtmiştir (Chung ve diğ 2011).

Kadınlar ve kız çocukları, kadın sünnetinin kabul görmediği yerlerde bilişsel uyumsuzluk yaşayabilmektedir (Burrage, 2015:99). Bilişsel uyumsuzluk, kişi birbiriyle çelişen inançlara sahip olduğu zaman ortaya çıkmakta ve kişinin kendini rahatsız hissetmesine neden olmaktadır. Festinger'agöre insanlar inançlarında tutarlılık sağlamak için çaba göstermektedir(Festinger,1957). Kadın sünnetine maruz kalan kadınlar için “sosyal statü edinme, ebeveyn ve akran baskısına uyum sağlama” isteği ile sünnet operasyonunun korkusu, travması ve sonrasındaki etkiler çatışmaktadır (Toubia, 1994:714)."Kadın Sünnetive Kabul Ritüelleri" (2015) adlı makalenin yazarı SarajaneRodgers'a göre sünnete maruz kalan kadınlar, acı ve başka olumsuz sonuçlaryaşayabilmekteve bu işlemde geçmek istemeyebilmektedir. Buna rağmen birçoğu bu işlemde geçmeye zorlanmıştır ve bu noktada, çelişkili inanç ve eylemler nedeniyle bilişsel uyumsuzluk ortaya çıkmaktadır. Bu uyumsuzluğu çözmek için kadınların "fena bir deneyim değildi" demesi, “çok kötü bir deneyimdi" demelerinden daha kolaydır (Rodgers, 2015).

Dr. BrendaKelly (Chung, 2015), psikolojik sıkıntıları dile getirmenin Batılılar için normal bir şey olduğunu belirtmektedir. Afrika'da ise evlilik dışı herhangi bir şey hakkında konuşma ile ilgili bir tabu bulunmaktadır. Bu nedenle, kadın sünnetinin psikolojik sonuçlarının Batı toplumunda etkisi ve yaygınlığı daha düşüktür ve sonuçları hakkında konuşmak da daha kolaydır.

1.4.2.3.Sosyal İlişkilere Etkisi

Kadın sünnetinin fiziksel ve psikolojik etkilerinin yanı sıra kadınların gündelik hayatta sosyal ilişkilerinde de etkisi bulunmaktadır.

a) Evlilik İlişkileri

Kadın sünnetine maruz kalmış kadınların, cinsel ilişki sırasında sünnet olmayan kadınlardan daha fazla acı çekmesi, bu durumun cinsel tatminini ve cinsel arzuyu azaltması daha olası bir

durumdur (Berg ve Denison, 2012:41-56). Sünnetin cinsel fobiye yol açabileceği de düşünülmektedir (El-Defrawi ve diğ, 2001:472). Kadınlar orgazma ulaşmakta daha fazla zorluk yaşayabilmekte ve yakın ilişki kurma konusunda utanç duyabilmektedir (Burrage, 2015:115). Vajinal açıklığın daralması, iki partner için de cinsel ilişkiyi acı verici bir hale getirebilmektedir (British Medical Association, 2011:6). Benha (Mısır) kentinde yeni evli kadınlardan oluşan örneklem üzerinde yapılan bir araştırmaya göre kadın sünnetine maruz kalmış kadınların %40,5'i cinsel ilişki sırasında zorluk ve acı çektiklerini belirtirken, bu oran sünnet olmayan kadınlarda %18,8'dir. Kadın sünneti geçiren kadınların %17,5'i kocalarının memnuniyetsizliğini fark ederken, sünnet geçirmeyen kadınların sadece %4,7'si bu şekilde hissetmektedir (Elnashar ve Abdelhady, 2007:241).

Her iki taraf için de cinsel zevk eksikliği, kocaların evlilik dışı ilişkiye yönelmesine yol açabilmektedir. Çünkü cinsel ilişki sırasındaki duygusal veya fiziksel acı hem kadın hem de eşi için keyif almayı azaltmaktadır (Whitehorn, Ayonrinde, Maingay, 2002:167). Dr. Brenda Kelly bir röportajda, cinsel ilişki ağırlı olduğunda vajinal kasların kasıldığını, bunun da cinsel ilişkiyi daha çok zorlaştırdığını ve böylelikle bir kısır döngünün sürdüğünü belirtmiştir (Chung, 2015). Sonuç olarak bu kadınlar, evliliklerini olumsuz anlamda etkileyebilecek bir seks deneyiminden kaçınmaktadır. Özellikle göçmen kadınlar arasında kadın sünneti uygulanan bir kadın, cinsel organının görünümündeki farklılıkların farkındadır ve klinik muayene ya da cinsel ilişki sırasında utanması söz konusu olabilmektedir. Ayrıca, cinsel zevk eksikliğinin farkında olan kadınlar öfke, suçluluk, utanç ve yetersizlik gibi hislere kapılabilmektedir (Whitehorn, Ayonrinde ve Maingay, 2002:166).

Bunun yanı sıra cinsel ilişkiye girememek bir kadının çocuğunu doğurma "görevini" yerine getirememesine yol açmaktadır. Çocuk doğurma ise çoğu toplumda kadının ana görevi olarak görülmekte, kadın "anne" kimliği ile var olmaktadır. Bu gibi toplumlarda, çocuk doğurma başarısızlığı için kadınlar suçlanmakta ve kadının daha fazla sosyal izolasyona uğrayarak kocası ve kocasının ailesi tarafından reddedilmesine yol açabilmektedir (Whitehorn, Ayonrinde ve Maingay, 2002:167). Bununla birlikte, tüm sünnetli kadınların cinsel sorunları olduğunu ya da orgazm olamayacağı varsayımını araştırmalar kanıtlayamamıştır. Anatomik hasarın derecesinin, kadınların diğer haz noktaları veya fanteziler aracılığıyla telafi etme olasılığı anlaşılabilir (Toubia, 1994:714).

b) Aile İlişkileri

Geleneksel olarak, topluluğun bir kadın üyesi sünnet işlemini uygulamaktadır. Bu kadın, bir yakın veya tamamen yabancı olabilmektedir. Bazı mağdurlar, tanıdığı biri işlemi yaptığında, duygusal olarak kendilerine yakın olan bir kişi tarafından ihanet edilmiş gibi hissetmektedir (Whitehorn, Ayonrinde, Maingay, 2002:165). Birçok vakada sünnet uygulanırken kız çocukları kadın akrabaları tarafından tutulmaktadır (British Medical Association, 2011:5).

1999 yılında FORWARD tarafından Manchester'da 15 Somalili kadınla bir çalışma yapılmış ve kadın sünneti hakkındaki deneyimlerini, tutumlarını sorulmuştur. Bu çalışmaya katılan kadınların çoğunda kadının kendini sıkıntılı ve yaralı hissettiği gözlemlenmiştir. Hatta bir kadın "Annem şu an hayatta değil, ancak bana yaptıkları için onu asla affedemem" demiştir (FORWARD, 2002:21). Sünnet deneyimi yaşayan kadınların özellikle annelerine karşı öfke duymalarını, hemcinsleri tarafından onlara yapılan bir ihanet olarak değerlendirmek mümkündür.

c). Sosyal İlişkilerde Koruyucu Etkenler

Kadın sünnetine maruz kalan kadınlar için bazı etkenler, bu olayı hatırlamalarına ve kötü bir deneyim olarak algılamalarına engel olabilmektedir. Bu etkenlerden birincisi yaştır. Yaş, sünnetin olumsuz psikolojik etkilerine karşı koruyucu bir etken olabilmektedir. Brenda Kelly'nin dediği gibi mağdur kişi iki yaşından küçükse, olayı hatırlaması pek mümkün değildir ve TSSB'yi deneyimleme olasılığı düşüktür (Chung, 2015). TSSB riski en fazla olanlar, sünnet sırasında zorla tutulduğunu hatırlayan ve daha sonra büyük acı ve sıkıntılar yaşayan beş yaşından büyük çocuklardır. İkincisi, çeşitli durumlar kadın sünnetinin olumsuz sonuçlarını hafifletebilmektedir. Knipscheer ve arkadaşlarının yaptığı bir araştırmada katılımcıların neredeyse %64'ünde "TSSB, kaygı ya da depresyon göstergelerine ilişkin puanların üzerinde puanlar rapor etmediğini" tespit edilmiştir (Knipscheer ve diğerleri, 2015:275). Bu bulgu, kadın sünneti kadar, ulusal kökenin, gelir durumunun, hatırlama sıklığının ve baş etme tarzının ruh sağlığını etkileyen önemli faktörler olduğunu göstermiştir. Mağdurlar aynı zamanda zihinsel sağlık sorunları kötüleşmeden de iyileşebilmektedir. Diğer yandan, kadınlar algılama farklılıklarından (örneğin semptomlara neden olan sünnet dışındaki diğer faktörlerden) veya tabulardan (bu problemleri paylaşmaya dair utanmaktan) dolayı semptomları yetersiz bir şekilde ifade edebilmektedir. Semptomları bildirmedeki gönülsüzlük, kadın sünneti deneyimleri hakkında düşünmenin veya konuşmanın o dönemde

yaşanan ağrının tekrar ortaya çıkmasına neden olabileceğinden de kaynaklanabilmektedir. Çalışma aynı zamanda eğer kadınlar olayı daha az olumsuz değerlendirirse, TSSB'nin kötüleşme ihtimalinin daha düşük olduğunu öne sürmektedir (Knipscheerve diğerleri, 2015:276). Bu nedenle çalışma, her özel durumda farklı etkenlere ağırlık verilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Bununla birlikte birçok araştırmacı, kadın sünnetinin kültürel öneminin, psikolojik sorunların gelişimine karşı koruyucu bir faktör olmayacağını ileri sürmektedir(Behrendt ve Mortiz, 2005; Elnashar ve Abdelhady, 2007).Dünya Sağlık Örgütü'nün 2008'de yaptığı bir tespit göre kadın sünnetinin gerçekleşmesinde öne çıkan etkenler arasında gelenek ve görenekler, dini gereklilik, arınma, aile onuru, hijyen, estetik, bekaretin korunması, kocanın cinsel zevkinin artırılması, bir gruba ait olma duygusunu sağlamak, doğurganlığı artırmak ve evlilik fırsatlarını arttırmak yer almaktadır (WHO, 2008:5-7).Ancak bu etkenler sünnetin olumsuz etkilerini her zaman azaltmamaktadır. Sonuç olarak ortada çoğu zaman kadınların hem fiziksel hem de ruhsal olarak sağlıklı bir şekilde yaşamlarını devam ettirmelerine engel bir durum söz konusudur.

Kadın sünneti, kadınların ve kız çocuklarının ruh sağlıklarını olumsuz şekilde etkilemektedir. Anestezi veya başka bir ilaç kullanılmadığı için ağrılı operasyon yapıldığında kızlar genellikle bilinçlidir. Direndikleri için de fiziksel olarak kısıtlanmaları gerekmektedir. Bazı durumlarda diğer kızların sünnetlerini izlemeye zorlanmaktave bu da onlardapsikolojik sorunlara yol açabilmektedir. Kadın sünnetine maruz kalan kızlar zihinsel sağlık bozukluklarına daha yatkındır. İşlemin sık sık hatırlanması da kadınlarda depresyona neden olabilmektedir. Kadın sünneti uygulanan çoğu kadın, ilk cinsel ilişkilerinde vajinal açılmadan korktukları için zorluklarla karşılaşmıştır. Kadınlar, sünnete maruz kalma konusunda ihanet, acı ve öfke duyguları yaşayabilmekteve bazı kadınlar bu işlemi tecavüze uğrama deneyimiyle benzeştirmektedir (Moritz, 2005).

1.5. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Uluslararası Boyut

Kadına yönelik şiddet, kadınlara yönelik ayrımcılıktır ve kadınların insan haklarının ihlal edilmesidir. Sadece kadın oldukları için, cinsiyetlerinden dolayı kadınların ve kız çocuklarının şiddet eylemi ile karşı karşıya kalma durumudur. İster kamusal yaşamda ve isterse özel yaşamda meydana gelsin tehdit, zorlama veya özgürlüğün kısıtlanması da şiddet

eylemini kapsamaktadır. Avrupa Konseyi İstanbul Sözleşmesi'nin¹ 3.maddesi a bendinde belirtildiği üzere; “...kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuracak toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet eylemleri” kadına yönelik şiddet olarak tanımlanmaktadır (Avrupa Konseyi, 2011).

Uluslararası insan hakları belgelerinde herkesin eşit hak ve özgürlüklere sahip oldukları, cinsiyetlerine göre ayırım yapılmadan eşit oldukları belirtilmesine rağmen, dünyada kadınlar her alanda ayrımcılık yaşamaya devam etmekte. Kadınların insan hakları ihlallerinin ortadan kalkması için ayrıca düzenlemelere, sözleşmelere ihtiyaç duyulmuştur. Kadınlara yönelik her türlü şiddeti uluslararası boyutta tanımlayan ve ortadan kaldırılması için hazırlanan yasal ve kurumsal düzenlemeler, sözleşmeler bulunmaktadır (Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi/CEDAW, İstanbul Sözleşmesi bu sözleşmelere örnek verilebilir).

1.5.1. Kişinin Yaşama, Özgürlük ve Güvenlik Hakkı

Birleşmiş Milletler tarafından çıkarılan erken insan hakları hukuku, ilişkili maddelere sahip olsa da, kadına yönelik şiddete ayrıca değinmemiştir. 1948'de İnsan Hakları Evrensel Beyanname, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Her ne kadar bu belge aslen üye devletler için bağlayıcı olmasa da temel insan hakları ilkelerinin bir taslağı, teamül hukukunun bağlayıcı bir ifadesi ve BM Şartı'nın otoriter bir yorumu olarak geniş bir kabul görmüştür (Trindade, 2010).

İnsan Hakları Evrensel Beyanname'nin 3. maddesi “Herkes yaşama, özgürlük ve kişinin güvenliği hakkına sahiptir” demektedir. Bu hak, yaşam hakkını (Madde 6), kişinin özgürlük ve güvenlik hakkını koruyan Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'de de (1966) (Madde 9) güvence altına alınmıştır. Bu Sözleşmelere taraf olan devletlerin, yükümlülüklerinin bir parçası olarak kadınları şiddete karşı korumaya yönelik bir yükümlülüğü bulunmaktadır.

1.5.2. İşkenceden Kurtulma Hakkı

İşkenceye Karşı Sözleşme (1984),151 devlet tarafından onaylanmıştır. İşkenceye Karşı Sözleşme, bilgi sağlama, korkutma, zorlama veya ayrımcılığa dayanan herhangi bir nedenden dolayı şiddetli acı veya ıstırapın kasıtlı olarak uygulandığı her tür işkenceyi kesin olarak yasaklamaktadır. Her ne kadar bu tür davranışlar genellikle bir kamu görevlisi tarafından

---

¹ İstanbul Sözleşmesi'nin detayları ilgili bölümde verilmektedir.

yapılsa da söz konusu eylemi kabul etmesi halinde devlet de sorumlu olabilmektedir. Özellikle, Bosna Hersek, Türkiye, Azerbaycan, Moldova vb. ülkeler için yakın tarihli Komite incelemesinde kadına yönelik şiddet biçiminde işkence endişesi gündeme gelmiştir (BM, 2011).

1.5.3. Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) (1979)

BM Genel Kurulu tarafından 1979'da kabul edilen Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), kadınlar için uluslararası bir hak listesi olarak tanımlanmaktadır. Somali, CEDAW'ı imzalamamıştır. Bir giriş ve 30 maddeden oluşan Sözleşme, kadınlara karşı ayrımcılığın ne olduğunu tanımlamış ve bu tür ayrımcılığa son verecek ulusal eylem için gündem oluşturmuştur (UNHR, 2019). Devletler sözleşmeyi kabul ederek, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığa son vermek için bir dizi önlem almayı taahhüt etmektedir:

- Kadın ve erkek eşitliği ilkesini hukuk sistemine dahil etmek, tüm ayrımcı yasaları kaldırmak ve kadınlara yönelik ayrımcılığı yasaklayan ilkeleri kabul etmek;
- Kadınların ayrımcılığa karşı etkin bir şekilde korunmasını sağlamak için mahkemeler ve diğer kamu kurumlarını kurmak;
- Kadınlara karşı her türden ayrımcılık eyleminin kişi, kurum veya kuruluşlarca ortadan kaldırılmasını sağlamak.

CEDAW'da, doğrudan kadına yönelik şiddete karşı bir madde bulunmamakla birlikte, 12.madde sağlık hakkından söz ederek kadınlara kendi bedenlerini denetleme hakkı vermektedir. Kadın haklarını güvence altına alan CEDAW “ayrımcılığı tanımlarken kadına şiddet konusunda sessiz kalmıştır” (Ertürk, 2015: 72). Uluslararası alanda bu durum bir eksiklik olarak değerlendirilmiş ve şiddetin varlığı kadınların en temel haklarını kullanmada engel olarak görülmüştür. Komite bu eksikliği gidermek adına, bir dizi karar almıştır (Ertürk, 2015:72).

1.5.3.1.CEDAW 12 Sayılı Genel Tavsiye Kararı (1989)

Kadına yönelik şiddetle ilgili bu tavsiye kararı, taraf devletlerden Komite'ye sundukları raporlarda kadına yönelik şiddetle ilgili istatistik, yasa, korumaya yönelik mevzuat, destek hizmetleri konusunda bilgiye yer vermelerini istemektedir.

1.5.3.2.CEDAW 14 Sayılı Genel Tavsiye Kararı (1990)

Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin 14 sayılı tavsiye kararı (1990) kadın sünneti ve kadın sağlığına zararlı diğer geleneksel uygulamalar hakkındadır. Kadın sünnetinin ortadan kaldırılması için etkin tedbirlerin alınmasını ve uygun stratejilerin belirlenmesini tavsiye etmektedir. Bu tavsiye kararı ile hükümetler, hükümet-dışı kuruluşlar, ulusal kadın örgütleri, Dünya Sağlık Örgütü, her düzeyde din ve topluluk liderleri, siyasetçiler, meslek sahipleri vs. ile kadın sünnetinin ortadan kaldırılmasında işbirliği yapılmasının teşvik edilmesi benimsenmektedir.

1.5.3.3.CEDAW 19 Sayılı Genel Tavsiye Kararı (1992)

19 Sayılı tavsiye kararı kadına yönelik şiddeti ayrımcılık olarak tanımlamaktadır. Kadınların erkeklerle eşit hak ve özgürlükleri kullanmada engel yaratmaktadır. Bu tavsiye kararı “kadınlara kadın oldukları için yöneltilen ve/veya kadınları orantısız olarak etkileyen şiddeti CEDAW denetimi kapsamına alınan bir ayrımcılık olarak tanımlamaktadır. Bu kararı ile Komite, Sözleşme’ye taraf devletlere kadına şiddeti önleme yükümlülüğü getirmiştir” (Ertürk, 2015: 73). Komite kadına yönelik şiddeti Sözleşme’nin birçok maddesi ile ilişkilendirmiştir.

1.5.3.4.Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Deklarasyonu ve CEDAW 35 Sayılı Genel Tavsiye Kararı (19 Sayılı Genel Tavsiye Kararının Yenilenmiş Hali) (2017)

Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Deklarasyonu ve 35 Sayılı CEDAW Genel Tavsiye Kararı, devletlere durum tespiti yükümlülüğü kavramını getirmektedir. Bu zorunluluk uyarınca devletlerin, kadına yönelik şiddeti önlemek ve kadınları şiddete karşı korumak için olumlu eylemde bulunma, şiddet içeren eylemlerin faillerini cezalandırma ve şiddet mağduriyetini telafi etme yükümlülüğü bulunmaktadır (UNIFEM, 2006)

Durum tespiti ilkesi, insan hakları yükümlülükleri ile özel kişilerin davranışları arasında eksik olan bir bağlantıyı kurduğu için oldukça önemlidir. Dünyanın birçok ülkesinde bu konuda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Kadın haklarını teşvik etmek, kadına yönelik şiddeti

önlemek ve kadınları şiddete karşı korumak için kapsamlı yasal çerçeveler ile özel kurumlar ve politikalar ortaya konmuştur. Dünyada kadına yönelik şiddetin nedenleri ve etkisi konusunda artan oranda bir farkındalık oluşmaktadır. Yenilikçi ve gelecek vaat eden uygulamalar her yıl Genel Kurul'a, İnsan Hakları Konseyi'ne, soruşturma, kovuşturma ve hizmet sunumu da dahil olmak üzere Kadının Statüsü Komisyonuna bildirilmektedir (UNHCR, 2019).

1.5.4. Birleşmiş Milletlerin Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Diğer Çalışmaları

- **Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine İlişkin BM Deklarasyonu**

BM Genel Kurulu tarafından 1993 yılında kabul edilen bu bildiri, kadına yönelik şiddeti tanımlamaktadır. Bildirinin bir sonucu olarak İnsan Hakları Komisyonu, kadına yönelik şiddet konusunda özel raportörün atandığı 1994/45 sayılı kararı kabul etmiştir.

Bütün insanların eşitlik, güvenlik, özgürlük, bütünlük ve onur ile ilgili hak ve ilkelerinin kadınlara evrensel olarak uygulanmasının acil ihtiyaç olduğunu kabul eden bildirmede, kadınlara yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin her türlü çabanın genel olarak bilinmesi ve saygı duyulması için çaba gösterilmesini talep etmektedir (BM, 1993).

- **Kadına Yönelik Şiddetin Nedenleri ve Sonuçları Hakkında Özel Raportör**

4 Mart 1994 tarihinde kabul edilen 1996/45 sayılı Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu, nedenleri ve sonuçlarıyla ilgilenmek üzere kadına yönelik şiddet konusunda Özel Raportör atamaya karar vermiştir. Görevi, 2003 yılında İnsan Hakları Komisyonu tarafından uzatılmıştır.

- **Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu**

Birleşmiş Milletler tarafından 4-15 Eylül 1995 tarihleri arasında Çin'in başkenti Pekin'de düzenlenen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı sonucunda Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu olarak adlandırılan iki belge kabul edilmiştir. "Pekin Deklarasyonu, hükümetleri, kadının güçlenmesi ve ilerlemesi, kadın-erkek eşitliğinin geliştirilmesi ve toplumsal cinsiyet perspektifinin ana politika ve programlara yerleştirilmesi konularında yükümlü kılmakta ve Eylem Platformunun hayata geçirilmesini öngörmektedir (Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi/Pekin Deklarasyonu Eylem Platformu, 2001: IV). Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu'nda kadına yönelik şiddet eşitlik, kalkınma ve barış hedeflerine ulaşmada engel olarak görülmüştür. Bilinen şiddet tanımları ve kavramlarının yanı sıra geleneksel

uygulamalar arasında yer alan çeyiz ile bağlantılı şiddet, kadın sünneti kadına yönelik şiddetin kapsamında yer almıştır. Kadına yönelik şiddeti önlemek ve ortadan kaldırmak stratejik hedefleri arasında kadın sünnetinin uygulanmasının ortadan kaldırılması için hükümetlerin ve ilgili kurum ve kuruluşların görev ve sorumlulukları belirlenmiştir (239-252).

1.5.5. Kadına Yönelik Şiddeti ve Aile İçi Şiddeti Önleme ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (2011)

Kadına yönelik şiddeti ve aile içi şiddeti önleme ve onunla mücadeleyle ilişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi, kadına yönelik şiddeti toplumsal cinsiyete dayalı ve kadınlara karşı sırf kadın oldukları için işlenen bir şiddet biçimi olarak tanımlamaktadır. Devletin, kadına yönelik şiddeti önlemek, bu şiddeti her türlü biçimde tam olarak ele almak, mağdurlarını korumak ve failleri kovuşturmak için önlemler almak yükümlülüğü vardır. İstanbul'da imzalandığı için İstanbul Sözleşmesi olarak da bilinen Sözleşme, uluslararası hukukta kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet konusunda yaptırım gücü olan ilk sözleşmedir. Sözleşmeye göre kadınlar geniş ölçekte cinsiyet temelli bir şiddet yaşarsa ve devlet kurumları bu şiddete duyarız kalırsa, kadınlar ve erkekler arasında gerçek eşitlik olamaz(Avrupa Konseyi, 2011).

1.6.Kadın Sünnetini Önlemeye Yönelik Uluslararası Boyut

Kadın sünneti, çok sayıda uluslararası ve yerel insan hakları belgesinde tanınan kadın ve kız çocuk haklarının ihlalidir. İlk dönem insan hakları araçları kadın sünnetine özel olarak atıfta bulunmamakla birlikte, kadınların sünnet de dahil olmak üzere çeşitli şiddet biçimlerinden arındırılması için bir temel sağlamıştır.Aşağıda yer alan belirli bir insan hakları belgelerine ek olarak, kadın sünneti uygulamasının içine girebileceği daha geniş tanımlanmış hak kategorileri olması konusunda giderek daha fazla kabul gören bir yaklaşıma yönelik örnek düzenlemeler bulunmaktadır.

1.6.1.Kadınların Ayrımcılığa Maruz Kalmama Hakları

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi kadınlara yönelik ayrımcılığı şöyle tanımlamaktadır:

“...«kadınlara karşı ayırım» deyimini kadınların, medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya diğer sahalardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir” (T.C.Resmi Gazete-14 Ekim 1985).

Kadın sünneti uygulaması, kadınların en temel haklarından yararlanmalarına müdahale ettiğinden dolayı, yalnızca kadın ve kızlara yönelik bir uygulama olarak, çeşitli insan hakları belgelerinde belirtilen kadınlara karşı ayrımcılık tanımına uymaktadır. Ayrıca kadın sünneti mağdurlarına kısa ve uzun vadeli büyük fiziksel ve zihinsel zarar vermekte, kadın ve kız çocukların ikincil olduğuna dair temel ayrımcı inancını sürdürmektedir(OHCHR, 2019).

Kadın sünneti uygulamasının genellikle köklü bir gelenek ile yaygın olduğu yerlerde, sünnetin kadınlara uygulanması için önemli bir baskı oluşmaktadır. Sünnet, kadınlar açısından çoğu zaman evlilik için bir ön koşuldur ve toplum içinde “kabul görmek” için gereklidir. Uygulamayı yasaklamak için yasayı yürürlüğe koyan hükümetler, kadın sünneti olmamanın, dışlanan veya evlenemeyen kadınları daha fazla ayrımcılığa maruz bırakabileceğini kabul etmelidir. Bu nedenle, hükümetler, kadın sünnetini yasaklayan yasaların yanı sıra kadınların ailede ve toplumdaki statüsünü, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimlerini ve uygulamayı destekleyen genel sosyal norm ve gelenekleri mutlaka ele almalıdır (Neuwirth, 2001). Kalıplaşmış normlar ve önyargılar değişmediği sürece, yasal düzenlemelerin uygulanmasında zorluklar ortaya çıkmaktadır.

1.6.2.Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı’na Ek Afrika Kadın Hakları Protokolü

Bu Protokol 11 Temmuz 2003'te kabul edilmiş; 25 Kasım 2005'te yürürlüğe girmiştir. Protokol kadınların insan onuruna saygı hakkı, yaşam, bütünlük ve güvenlik haklarına yönelik hükümleri içermekte ve taraf devletlere gerekli önlemleri alma yükümlülüğü

getirmektedir. Protokolün 5.maddesinde kadın sünnetinin yasaklanması hükmü bulunmaktadır (AU, 2003).

Madde 5: Zararlı Uygulamaların Kaldırılması

“Taraflar Devletler, kadınların insani haklarını olumsuz yönde etkileyen ve tanınmış uluslararası standartlara aykırı olan tüm zararlı uygulama biçimlerini yasaklar ve kınarlar. Taraflar Devletler, aşağıdakileri de dahil olmak üzere, bu tür uygulamaları ortadan kaldırmak için gerekli tüm yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır” (Ayata, Eryılmaz Dilek, Oder, 2010:262)

(b) “Yaptırımlarla desteklenen yasal tedbirler aracılığıyla, bunları yok etmek için, her türlü kadın sünneti, skarifikasyon, kadın sünnetini tıbbileştirme ve alternatif tıbbileştirme uygulamalarını ve diğer tüm uygulamaları yasaklamak”.

(d) “Zararlı uygulamalara veya diğer her türlü şiddet, istismar ve hoşgörüsüzlüğe maruz kalma tehlikesi altında bulunan kadınları korumak”.

1.6.3.Kadına Yönelik Şiddeti ve Aile İçi Şiddeti Önleme ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nde Kadın Sünneti

Bu Sözleşme (İstanbul Sözleşmesi) 11 Mayıs 2011’de kabul edilmiştir; 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşmede kadın sünneti uygulamasına ayrı bir madde ayrılmıştır. Bu bölgesel bir sözleşme olmakla birlikte, Avrupa’da kız çocuklarına kadın sünneti uygulayan/uygulatan göçmen ailelerin bulunması bu sorunun boyutlarını genişletmiştir.

Madde 38: Kadın Sünneti

“Taraflar aşağıda belirtilen kasten gerçekleştirilen eylemlerin cezalandırılmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır” (Avrupa Konseyi, 2011):

a.“kadının labiamajora, labiaminora veya klitorisinin tümünün kesilip çıkartılması, labiamajoranın kenarlarının birleştirilmesi veya başka türlü bir kesmeye tabi tutulması”;

b.“bir kadını a fıkrasına belirtilen eylemlerden birine maruz kalmaya zorlama veya bu eylemleri bir kadına yaptırmak”;

c.“bir genç kıza a bendinde belirtilen eylemlerden herhangi birine teşvik etmek, zorla maruz bırakmak veya bunları bizzat kendisine uygulatmak”.

1.6.4.YaşamHakkı ve Fiziksel Bütünlük Bağlamında Kadın Sünneti

Fiziksel bütünlük hakkı; işkenceden kurtulma hakkını, kişinin doğuştan gelen onurunu, özgürlüğünü ve güvenliğini koruma hakkını ve mahremiyet hakkını içermektedir. Bu hak kategorisi, aşağıdakiler de dahil olmak üzere çeşitli insan hakları araçları ile korunmaktadır: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Madde 1 ve 3;Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, Giriş;uluslar arası (ICCPR), Giriş ve Madde 9 (1); ve Çocuk (CRC), (Madde 19). Kadın sünneti bazen ölümle sonuçlanan ciddi fiziksel ve zihinsel hasara neden olmaktadır. Dolayısıyla, bir kadının fiziksel bütünlüğüne, mahremiyetine ve şiddetten özgürlüğüne müdahale eden bir uygulamadır (OHCHR,2019).

1.6.5.Sağlık Hakkı Bağlamında Kadın Sünneti

Kadın sünneti ciddi fiziksel ve zihinsel hasara yol açabileceği ve herhangi bir tıbbi zorunluluk olmadan sağlıklı doku üzerinde zarar verici bir etki oluşturduğu için, sağlık hakkının ihlali olarak görülmektedir.Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi Tüm insanların “ulaşılabilir en yüksek fiziksel ve zihinsel sağlık standardı” hakkını tanımaktadır. Dünya Sağlık Örgütü sağlık tanımında, sağlık fiziksel, zihinsel ve sosyal bütünlüğü içerir ve sağlığın “sadece hastalık ya da halsizlik olmadığını” belirtmektedir. (<https://www.who.int/about/who-we-are/constitution>). 1994 yılında Mısır Kahire'deki Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Programı, üreme sağlığı konusuna dikkat çekmiş ve cinsel sağlığın amacını “yaşamı ve kişisel ilişkilerin geliştirilmesi” olarak tanımlamıştır. Ayrıca, Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi (CEDAW), 24 No'lu Genel Tavsiye Kararı (20. Oturum, 1999), hükümetlerin kadın sünneti gibi geleneksel uygulamalarda savunmasız olabilecek kız çocukları ve ergenlerin ihtiyaçlarını dikkate alan sağlık politikaları geliştirmelerini özellikle tavsiye etmiştir (Rahman &Toubia, 2000).

1.6.6.Çocuk Hakları Bağlamında Kadın Sünneti

Kadın sünneti ağırlıklı olarak 18 yaşın altındaki kız çocuklarını etkilediğinden, bu sorun ayrıca çocuk haklarının korunmasını da içermektedir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (CRC), 1989, ebeveynlerin ve ailenin, çocuklar için karar vermedeki rolünü kabul etmektedir, ancak çocuğun haklarını korumak için nihai sorumluluğu devlete vermektedir:

Madde 19:

1. “Sözleşmeye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suiistimale, ihmal ya da ihmalkar muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alır” (Ayata, Eryılmaz Dilek ve Oder, 2010:236)

Madde 24:

3.“Taraf Devletler çocukların sağlığı için zararlı geleneksel uygulamaların kaldırılması amacıyla uygun ve etkili her türlü önlemi alırlar” (T.C.Resmi Gazete-27 Ocak 1995).

Örneğin BM Çocuk Haklarına İlişkin Komite'nin gözlemlerine göre Togo Cumhuriyeti'nde (1997), çocuk haklarını ihlal ettiği için kadın sünneti uygulamasını kaldıracak mevzuatın düzenlemesi için hükümete açıkça yönlendirme yapılmaktadır (OHCHR, 2019).

Kadın sünnetinin kadınların en temel insan hakkını ihlal ettiğini kabul etmenin yanı sıra, Sözleşmeler, taraf devletleri uygulamayı yasaklama ve uygulamaya karşı savunmasız kadın ve kızları koruma görevini üstlendiğini, bu konuda sorumlu olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sorumluluğun, iç hukukta yasal düzenlemeler yapılarak yanı sıra sosyal, kültürel ve eğitim alanlarını da kapsayan toplumu bilgilendirecek, duyarlılık geliştirecek ve farkındalık yaratacak çalışmalar yapılarak yerine getirilmesi gerekmektedir(Danial, 2013). Kadın sünnetinin önlenmesi için kadınının insan hakkını temel alan ve devletin görev ve sorumluluklarını kapsayan yasal mevzuat devletler tarafından çıkarılmalıdır. Bu düzenlemeler yapılırken devletlerin, kadınlara karşı ayrımcılık yapan gelenekleri değiştirme görev ve sorumluluğu; çocuklara karşı zararlı uygulamaları ortadan kaldırma görev ve sorumluluğu; sağlık hizmeti ve sağlık bilgisine erişim sağlama görev ve sorumluluğu; hakların hayata geçirilebileceği bir sosyal düzen sağlama görevi ve sorumluluğu olduğunu unutmamaları gerekmektedir (Danial, 2013).

İKİNCİ BÖLÜM

SOMALİ'DE KADINLARIN SOSYO-EKONOMİK DURUMU, KADINA YÖNELİK ŞİDDET VE KADIN SÜNNETİ

Bu bölümde Somali'nin siyasi, ekonomik ve sosyal tarihi incelendikten sonra, kadınların sosyo-ekonomik durumlarına bakılmaktadır. Somali'de kadına yönelik şiddet ile ilgili değerlendirmeden sonra kadın sünnetinin nedenleri, yaygınlığı ve bu konuda alınan önlemler değerlendirilmektedir.

2.1.Somali'nin Siyasi, Ekonomik ve Sosyal Tarihi

Somali, Afrika boynuzunda bulunan Müslüman bir ülkedir. Şekil 2'de görüldüğü gibi Etiyopya ile batıda, Cibuti kuzeybatıda, kuzeyde Aden Körfezi, doğuda Hint Okyanusu ve güneybatıda Kenya ile sınırlanmıştır. Ülke, 2016'nın son tahmini olarak 11.079.013 milyon nüfusa ve toplam 637.657 kilometrekare alana sahiptir. 2 milyon civarında bir diasporası vardır. Somali, stratejik öneme sahip bir bölgededir, Arap denizi (Kızıldeniz okyanusu) ve kızıl denizi birbirine bağlayan hayati deniz yolunda, ayrıca Somali'nin Afrika anakarası üzerindeki en uzun kıyı şeridine sahiptir (World Bank,2014).Ülkenin mevcut nüfusu, son on yılda, yıllık 2,82 daha yüksek oranda büyümektedir.Ortalama doğumda beklenen yaşam süresiSomali'de 57 yıldır.Ülkenin ana dilleri Somalice, Arapça ve İngilizce'dir (Lewis, 2007).

Şekil2:Somali Haritası

Kaynak:<https://geology.com › world › somalia-satellite-image>.

Somali ulusu kültürel, dini ve dilsel olarak homojen bir toplumsal yapıya sahiptir; hepsi aynı etnik köken, kültür, dil ve dini paylaşmaktadırlar. Seyrek olarak Afrika'nın doğu tarafında, kuru arazilere dağılmışlardır. Somalilerin çoğunluğu, geleneksel olarak deve, koyun ve keçi sürüleri yetiştiren pastoral bir göçebe kültürüne aittir. Nüfusun yaklaşık yüzde 60 ila 70'i göçebe olarak yaşamaktadır. Ülke, Kızıl Deniz ve Hint Okyanusu arasında bir geçiş yolu olarak önemli bir stratejik konumda yer almaktadır. Bundan dolayı Somali, on altıncı yüzyıldan geçen yüzyıla kadar Batılı sömürgeciler için bir hedef olmuş ve Portekiz, İtalyan, Fransız ve İngiliz kontrolü altında kalmıştır. Somaliler bir dizi siyasi karışıklık, dış istilalar, savaşlar, kan davaları, darbeler ve karşı darbelerle karşı karşıya kalmış, bu nedenle tüm bu koşullar ve olaylar binlerce yıldır göçebe pastoral bir kültüre sahip olan Somali halkının karakteri üzerine damgasını vurmuştur (Shay,2017).

On yedinci yüzyılın başlarında, Araplar İslam inancını Afrika'ya tanıtmıştır. Onuncu yüzyılda Arap ticaret noktaları Güney Somali'de Hint Okyanusu üzerinden gelişmiştir. Bu ticaret noktalarının arasında Doğu Afrika'daki ilk Arap yerleşimi olan Mogadişu da bulunmaktadır. Mogadişu, Doğu Afrika kıyısındaki altın ticaretinin kontrol edildiği on üçüncü yüzyılda nüfuzu ve zenginliği ile etkisini artırmıştır. Somalilerin çoğunluğu 1100 yılı civarında İslam dinine geçmiştir. Somaliler, on beşinci ve on altıncı yüzyıllarda Etiyopya Hristiyanlarına karşı dini savaşlarda yer almak için Müslüman Araplarla bir araya gelmiştir. On sekizinci yüzyılda Somaliler, Etiyopya'da ve Somali'de hem Müslümanları hem de Hristiyanları tehdit eden Oromohalkının üstesinden gelmiş ve böylece Somaliler bölgenin lideri olmuştur (Andrzejewski 1964).

Avrupalılar, 1854'te İngiliz serüvenci Sir Richard Burton tarafından keşfedilmesiyle beraber Somali ile ilgilenmeye başlamıştır. Süveyş Kanalı'nın 1869'da açılması, Avrupa'nın Somali'ye olan ilgisini arttırmış ve 1887'de İngiltere, kuzey Somali sahilinde "İngilizSomaliland'i" olarak bilinen mandasını duyurmuştur. Aynı zamanda Fransızlar, uzak batı sahillerinin (şu anki Cibuti) Fransız Somaliland'i olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca 1889'da İtalya, İtalya Somaliland'i denilen bölgeyi, Mogadişu da dahil olmak üzere güney Somali'nin kontrolünü almıştır.1899'da Somali İslam öğretmeni Muhammed Abdullah Hassan (1856-1920), İngilizlere karşı "Deli Molla" denilen bir orduyu toplamıştır. Somali için Etiyopya'nın Ogaden bölgesini kazanmayı ve İslam dışı Avrupalıları kovmayı ümit etmiştir. Hassan ve ordusu dervişler olarak adlandırılmış ve 1900'den 1920'ye kadar Etiyopyalılar ve daha sonra da İngilizlerle savaşmıştır. İngilizler 920'de derviş başkentini bombalamışlar ve Hasan kaçmıştır (Abdi, 1993).

II. Dünya Savaşı'nın başlangıcında, İtalyanlar İngilizleri kuzey Somali'den sürmüştür. İngilizler de Somali'yi yeniden ele geçirip1941'de İtalyanları sürmüştür. 1949'da ise Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu, İtalya'nın güney Somali üzerindeki idari kontrolünü, on yıllık bir süre için, sonrasında Somali'nin bağımsızlığına öncülük edecek bir "güven bölgesi" olarak vermiştir.1960'da iki bağımsız eski sömürge bölgesi İngiliz Somaliland'i ve İtalyan Somali'si, Somali Cumhuriyeti'ni oluşturmak için ortaya çıkmıştır. Somali'nin demokrasi deneyimi ise kısa sürmüştür(Menkhaus, 2004).

Ekim 1969 darbesiyle yönetimi devralan MohamedSiyadBarre, pozisyonunu korumak için sert taktiklere başvurmuştur. Yirmi yıl sonra Somali'deki çeşitli klanların, SiyadBarre hükümetine karşı ayaklanmaya başladıkları görülmektedir. Bu dönemde Somali halkı, kendilerini milliyetleriyle değil de klan birlikleriyle tanımlamaya yönlendiren kendi hükümetleri tarafından giderek daha fazla yabancılaştırıldıklarını hissetmiştir. Açık isyan 1989'da özellikle ülkenin kuzey bölgelerinde başlamış veyavaş yavaş ülke geneline yayılmıştır. Nihayet Nisan 1991'de ülke tamamıyla bir iç savaşa sürüklenmiştir (Bradbury, 2011). Bu savaşta 300.000'den fazla insan ölmüştür ve yaklaşık 1,5 milyon Somalili komşu ülkelere kaçarken, 1 milyondan fazla Somalili ülkenin içinde bir bölgeden diğerine göç etmiştir. Somali, iç savaştan geniş çapta etkilenmiştir. Çünkü iç savaş Somali'nin altyapısını tahrip etmiş ve asgari geçimi sağlayan tarım, hayvancılık ve iç ticaret dışında tüm ekonomik faaliyetler durmuştur. Somalililer savaşın yol açtığı kıtlıklardan ve on yıllara yayılan

şiddetten kaçmıştır. Mevcut hiçbir hükümete sahip olmayan Somali, kaosun hüküm sürdüğü, acı çeken bir ülke haline gelmiştir (Hassan ve Chalmers, 2008).

Savaş aşası olgusu 1991 yılında Somali'nin iç savaşından hemen sonra başlamış, böylece savaş ağaları, insanları başka klanlardan koruma gerekçesiyle insanları kasıtlı olarak yerinden etmiş, yiyecek stoklarını yağmalamış, sulanan yerleri, otlatma arazilerini ve büyük ticaret yollarını tahrip etmiş ve tıbbi ve idari alt yapıları yok etmiştir. Mogadişu'da, ülkenin merkezinde ve

güneyinde siyasi ve ekonomik çıkarların kontrolü için savaşmaya hâlâ devam etmektedirler.Somali'ye komşu olan Cibuti ülkesi Mayıs 2000'de Somali ulusal barış konferansını düzenlediğinde, Somali'de on yıllık öfke, savaş ve şiddetin ardından bir umut doğmuştur. Barış tartışmaları, savaş ağaları ile diğer silahlı gruplar arasındaki düşük yoğunluklu çatışmalardan doğmuş, 2003'ün sonuna kadar sürmüştür. Bununla birlikte barış tartışması, 2004 yılında geçici bir federal hükümet veya FGH'nin (Federal Geçiş Hükümeti) oluşmasıyla sonuçlanmıştır.FGH'nin bir ulusal birlik hükümeti olarak geliştirilebileceği umuluyordu fakat 2006'da, Somali'yi iş insanlarından ve İslami Mahkemeler Birliği olarak bilinen yerel İslami hakimlerden oluşan gevşek bir koalisyon, FGH'ye karşı en güçlü muhalefet olarak ortaya çıkmıştır.Haziran 2006'da birlik, savaş ağalarına karşı bir halk isyanı tarafından kontrol edilmeye itilmiş ve Mogadişu ile güney Somali'nin çoğunu güvence altına almıştır(Menkhaus, 2004).

İslami Mahkemeler Birliği, kontrol altındaki alanlarda bir derece istikrar sağlamıştır. Mayıs 2008'de, Cibuti'nin bir kentinde Birleşmiş Milletler Somali Siyasi Ofisi'nin (UNPOS) desteği altında FGH'nin üyeleri ve Somali'nin yeniden kurtuluşuna yönelik direniş hareketi ittifakının ılımlı kanadının konferansı başlamıştırİki taraf arasındaki müzakere,ŞeyhAhmed'in Somali cumhurbaşkanı olarak seçilmesiyle sonuçlanan anlaşmaların ve deklarasyonların oluşmasını sağlamıştır. Bu yılda, 2008'de, El Kaide'yle bağlantılı dinci bir grup olan Eş-Şebab da dahil olmak üzere radikal gruplar, barış görüşmelerine direnmiştir.Bu direnmenin sonucunda, Eş-Şebab hükümete karşı savaşan ve güney bölgesinin çoğunun kontrolünü ele geçiren güçlü bir dini milis olmuştur(Brian, 2011).

Cibuti 2008'de kurulan federal hükümet ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi özellikle ordu ve polis gücü için Somali güvenlik gücünün yeniden kurulmasında işbirliği yapmıştır. Buna ek olarak, altı Afrika ülkesi, ülkenin güney bölgelerinde güçlü kontrol sahibi olan dini

milis Eş-Şebab'ın gücünü azaltmak için Somali hükümetine 5.000'den fazla güvenlik gücü (AMISOM) teklif etmiştir (Wezeman,2010). Buna rağmen, yerel ve ulusal tüm çabalara karşın, Eş-Şebab halen intihar saldırısı, araba bombalamaları ve motorlu saldırılarla kurumlara, FGH üyelerine ve federal parlamentoya saldırmaya devam etmektedir.

Somali Federal Hükümetlerin arasındaki gerilimi ve eyaletler arasındaki çatışmaları şiddetlendiren federal devletler sürecini başlatmıştır. Federalleşme süreci, klanlar arasındaki siyasi savaşları artırmıştır. Federalleşme kaybedilen barışı yeniden tesis etme fırsatı olarak kullanılmak istenmiş, federal hükümetin merkezi gücü bölgelere bölünmek istenmiştir. Somali klanları, Somali devletinin yeniden inşası için bloklar olarak bölünmüş, Somali'nin, merkezi bir devlet ve nüfusu birleştirmek için yetkin olan güçlü bir hükümet istemesi önerilmiştir. Aynı zamanda, mevcut hükümetin Somalili halklar arasındaki sosyal sözleşmeyi yeniden inşa etmek için uzlaşmaya öncelik vermesi gerekmektedir; çünkü Somali halkı şiddet, terörizm, savaş, kuraklık, evsizlik ve göç yüzünden artık yorulmuş ve gücü tükenmiştir (Markuaz,2003).

2.2. Somali'de Kadınların Statüsü ve Sosyo-Ekonomik Durumu

Kadınlar, Somali nüfusunun yarısından fazlasını oluşturmakta ve toplumun sosyal ve ekonomik kalkınmasındaki rolleri önem taşımaktadır. Somali kadınlarının 1943'ten 1960'a kadar milliyetçi harekete katkılarına bakılacak olunursa, dünya çapındaki kadınların çoğundan daha erken bir şekilde yerel siyasete yön verdiği görülebilir. Ayrıca Somalili kadınlar, mevcut kadın hareketi için de bir örnek oluşturmaktadır. Somalili kadınların hareketi, Somali'nin bağımsızlığını savunmak için bir dizi siyasi hareketin kurulduğu 1940'lı yılların ruhunu izlemektedir. O dönemde Somalili kadınlar, rejim ve iç savaş döneminin çöküşüne kadar, sömürgecilik döneminde ortaya çıkan dernekler ve toplumsal hareketler konusunda taban düzeyinde hayati ve kritik roller oynamışlardır. Somali kadınlarının sömürge çağındaki toplumsal statüsü ve yeri, özellikle kırsal alanlardakiler için mücadele ve hayatta kalma arasındadır. Kırsal kesimde insanlar, kadınların toplumdaki konumlarının, kadınların ev içi çalışma alanlarına sıkıştıkları geleneksel bir toplumsal yapıya hâlâ devam etmektedir (Safia, 2011).

Somalili kadınların bağımsızlık hareketi, toplumu, ortak ulusal akıl ve birliğe ulaştırmak için neredeyse bir devrim sayılabilecek toplumsal dönüşümün itici gücü olmuştur. Sömürgeci iktidara karşı eylemde bulunmak, birleşmek üzere kadın ve erkekleri örgütlemişlerdir. Somali

kadınları toplum içindeki kadınların öneminin anlaşılması için farklı yollar kullanmışlardır ve kullandıkları başarılı yöntemlerden biri de, sömürgeciliğe direnmede kentsel ve kırsal nüfusu birleştirmek için bir silah olarak düşünülen araç, şiirdir. Onların politik aktivizmi sadece şiirden ve manevi destekten ibaret değildi, aynı zamanda maddi imkanlar da sağlamışlardır.1940'lı yıllarda Somali Gençlik Birliği (SGB) adı verilen gençlik örgütü için her hafta yiyecek ve içecek vermek üzere çalışmalar yapmışlardır. Ayrıca, kuruluşa üye olmak, fon toplamak, insanlardan finansal fedakarlıklar istemek gibi farklı şekillerde destek vermişlerdir (Leeson,2007).

Bağımsızlıktan sonra, askeri yönetim 1969'da kurulmuş, MohamedSiyadBarre bu hükümetin başkanı olmuştur.SiyadBarre, Somali'de cinsiyet eşitliğiniönemsemiş, kadınlara rejimin yararı için kendi alanlarını yaratmalarına izin vermiştir ve çok sayıda kadın yüksek kamu kurumlarına ve parlamentoya girmiştir.Eğitim açısından, orta ve yüksek öğrenime yönelik fırsatlara sahip kadınların sayısı artmış, ülkenin kalkınmasında yer almaları için ülke içinde ve dışında kadınlara akademik ve askeri burslar verilmiştir. Bununla birlikte, o dönemde kadınlar güvenlik, eğitim, sağlık, siyasi ve toplumsal hükümet kurumlarında çalışabilmişlerdir (Abdinoor,2007).

Bazı Somalili uzmanlara göre, askeri rejim yönetimi kadınlar için altın bir dönem olmuştur. Onlar bu dönemi, “kadınların keşfi” çağı olarak adlandırmıştır; çünkü ifade özgürlüğü, bağımsız derneklere katılabilme özgürlüğü açısından kadınlar, önceki dönemlere göre daha iyi koşullara sahip olmuşlardır. Kadınlar Somali'de kadın demokratik örgütlerini kurmuş, öncelikli olarak eş ve annenin geleneksel rollerine uymak için baskılansalar da son yıllarda siyaset ve ekonomide önemli roller oynamışlardır. 1975'de aile hukuku değiştirilmiş, erkek ve kadınlar arasındaki eşitlik yasallaşmıştır. Bu da hükümet ile geleneksel ve dini liderler arasında büyük bir gerginlik yaratmıştır. Kadın ve erkeklerin miras, evlilik, boşanma konusunda eşit haklara sahip olması nedeniyle İslami şeyhler, cumhurbaşkanının buna itiraz etmesini istemişlerdir(Safia, 2011).

1991 yılında SiyadBarre'nin hükümetinin çöküşünden sonra işler tamamen kötü bir şekilde değişmiştir. İç savaş patlak vermiş ve ülkenin tüm bölgelerine yayılmıştır. Ülkenin gayri safi yurt içi üretimi, ülkenin altyapısında çok büyük bir tahribat yaratmış ve durumun daha kötüye gitmesi nedeniyle düşmüştür. İçsavaş döneminde, Somalili kadınlar her türlü ayrımcılığın, tecavüzün, cinayet, yoksulluk ve her türlü şiddetin mağduru olmuşlardır. Sürekli yer

değiştirme, Somali kadınlarını fakir bırakmıştır. BM, Somali'nin kadınlar için en tehlikeli yerlerden biri listesinde olduğunu ilan etmiştir. İç savaş, aile içi şiddet, kadın sünnetive ekonomik bağımlılık da dahil olmak üzere kadın-erkek eşitliği kadın aleyhine sert uygulamalarla yer değiştirmiştir. Savaş Somali klanlarını, klan sistemine ve kadınların kamusal alana katılımını engelleyen Şeriat'ın restorasyonuna yöneltmiştir. Kadınlara yönelik tüm bu olumsuzlardan sonra Somali kadınlar kilit barış güçleri haline gelmiştir. Onlar bu süreçte, bir anne, baba, erkek ve kız kardeş olarak birden fazla rol üstlenerek mücadele etmiş ve her gün gün doğumundan gün batımına kadar çalışarak çocuklarını kıtlığa, sağlıksızlığa, ölüm ihtimaline karşı korumaya çalışmışlardır. Ülkenin tamamında yayılmış geniş çaplı yoksulluk ve açlıktan uzak durmak için tüm enerjilerini vermişlerdir (GardnerandBushra, 2013).

Ekonominin çöküşü ve geniş çapta yoksulluktan dolayı, erkeklerin okullaşma oranıkızlardan daha yüksek oranda gerçekleşmiştir. Kızların %50'sinden azı okula devam etmekte ve 15 ila 24 yaş arası kadınların yalnızca %25'i okuryazar durumdadır. Dolayısıyla ülkenin zor durumu eğitim sistemini olumsuz etkilemiştir. Ebeveynler, oğullarının gelecekte daha iyi fırsatlar yakalayabilmesi umuduyla kızlara oranlara erkek çocuklarına daha fazla yatırım yapmaktadırlar. Hatta içinde buldukları yoksulluk durumundan uzaklaştıklarında ise aslan payını yine erkekler alacaktır. Bazı Somalili ebeveynler kızlarını para için yaşlı adamlarla evlenmeye zorlamaktadırlar. Ülkenin istikrarsızlığı kadınların hayatını etkilemiş, binlerce kadın parasız, işsiz, güvenlikten ve diğer temel yaşamsal ihtiyaçlarından uzak kalmıştır. Yirmi yıldan uzun süren mücadeleyle beraber Somali kadınları, BM, uluslararası örgütler ve Somali hükümetinin de desteğiyle kendilerini geliştirmiştir. Şiddet, eşitsizlik ve adaletsizliğe karşı yeni yasalar oluşturulmuştur (UNDP, 2007).

2.2.1. Eğitime Katılım

Somali toplumunda kadınlar, ailenin hayattaki en temel başarı olduğuna inandırılarak yetiştirilmektedir. Geçmişte Somali kadınları, farklı tarımsal üretim biçimleri ve geleneksel kırsal faaliyetlerde, erkeklerle karşılaştırıldığında dinamik bir iş ortağıdır. Bu nedenle, Somali'nin modernizasyonu kadınları toplumdaki yapabileceklerini sınırlandırmıştır. Örneğin eğitim sektöründeki kadınların oranı erkeklerinkinden daha düşüktür. Kırsal kesimde bulunan çok sayıda kadın, büyük bir yoksulluk ve cehalet nedeniyle okuma yazma bilmemektedir. Eski dönemlerde kadınların Somali'deki eğitim imkanları büyük ölçüde geliştirilmiştir. Hem birincil hem de ikincil öğrenimde önemli kazanımlara ulaşılmıştır. 1970'lerde kız çocuklarının okullaşma oranı ilkokullarda %20'den, ortaokullarda %10'den fazla artmıştır. Böylece okuryazarlık oranı %5'ten %34'e yükseltilmiştir (Daphne 1987).

Somali'deki kadınların eğitimini değerlendirebilmek için, ülkedeki eğitim politikasının tarihsel geçmişini gözden geçirmek gerekmektedir. Geleneksel olarak, Somali'de eğitim, Kur'an eğitimi ve dini eğitim çalışmalarından oluşmaktadır. Somali eğitim tarihine bakıldığında, Kur'an'ın incelenmesi ve eğitim alması gerekenler erkeklerdir. Somali toplumunda kadınların eğitim ihtiyacı uzunca bir zaman tanınmamıştır. Bu durum yüzyıllar boyunca hatta sömürge döneminde de devam etmiştir. 1960 yılında Somali'nin sömürge olma durumu sona erdiğinde, ilkokullardaki 1171'in üzerindeki öğrenciden sadece 64'ü kız öğrencidir ve Somali'nin batı bölgelerinde orta dereceli okullarda kız öğrenci yoktur. 1960 yılındaki görünüm, kadınların gelişimi ve eğitimi konusunda oldukça umutsuz bir tablo çizmektedir. Aynı zamanda okul öncesi öğrenimde tek bir kız çocuğu bile yoktur. 1960 yılının ortalarında itibaren açılmaya başlayan resmi ve resmi olmayan eğitim merkezleri kadınlar için hatırı sayılır bir kazanım olmaya başlamıştır (Brown, 1964).

Somali dilinin 1972 yılında ülkenin resmi dili olarak tanınması, ulusal düzeyde eğitimin gelişimini güçlendirmiş ve ortaöğretim seviyesine kadar, kadınlar da dahil olmak üzere eğitim alanında büyümeyi hızlandırmıştır. Özellikle kırsal alanlarda kadınların etkisizliği ve gelişmemiş olması, Somali hükümetinin, kadınları güçlendirmek ve kadınların resmi olmayan sektördeki eğitim ve öğretim programlarına sürekli destek vermesini sağlamak için bir kadın eğitim bölümü planlamasını ve yaratmasını sağlamıştır. Bu bölümün amacı, onları yalnızca etkili bir anne ve eşdeğil, aynı zamanda ülkenin kalkınmasında daha aktif katılımcılar haline getirmektir. Eğitim Bakanlığı tarafından 1974 yılında Kadın Eğitim Dairesi (KED) kurulmuştur.

Bu bölüm, örgün eğitimin avantajlarına ulaşma şansı olmayan kırsal ve kentli kadınlar ya da özel beceriler edinmek isteyenler için yaygın eğitim fırsatlarını sunmak ve kadınlara eğitim hizmeti vermek üzere kurulmuştur, 1991 yılında Somali'de merkezi hükümetin çöküşünden önce, 1987'ye kadar aktif olarak çalışmıştır (Brown,1964).

Günümüzde ise Somali'deki Kadın Eğitimi Dairesi (KED) Eğitim Bakanlığı bünyesinde tam bölüm statüsündedir. Somali'de 6 ila 13 yaşları arasında 1 milyondan fazla çocuğun okullu olmadığı tahmin edilmektedir. Bilindiği üzere kız çocuklarının eğitime katılımı erkeklerinkinden daha düşüktür. Kızların %50'sinden azı ilkokula devam etmekte olup, 15 ila 24 yaş arası kadınların ancak %25'i okuryazardır. Ülkenin zor durumu eğitim sistemini olumsuz etkilemiştir. Hükümetin kaybedilmesi, ticaret ve eğitim sektöründe büyük sorunlara yol açmıştır ve ailelerin çoğu çocuklarının hepsinin okul ücretini ödeyememektedir. Bu nedenle aileler ataerkil toplum yapısının da etkisiyle kız çocukları yerine erkek çocuklarını okula göndermeyi tercih etmektedirler. Bununla birlikte kız çocukları, kadınların ev içi çalışmaları için vazgeçilmez yardımcılarıdır. Okul çağındaki kızlar genellikle küçük çocuklara bakmak gibi önemli görevler için evde tutulmaktadır (UNICEF, 2016).

Ortaöğretime gelmeden önce yaklaşık olarak okula giden kızların %60 okulu bırakmaktadır. Somali'deki genç kadınların bir kısmı üniversitelerden mezun olabilmekte, bu da kadınların sosyal faaliyetlere katılımını olumlu etkilemektedir. Ülkenin ataerkil anlayışa dayanan gelenekleri ve uygulamaları kadınların eğitime, ekonomik ve karar alma süreçlerine katılımını engellemektedir. Somalili ebeveynlerin kız çocuklarının eğitimini desteklememe eğilimi, erkekler ve kadınlar arasındaki güç eşitsizliğini artıran unsurlardır. Ebeveynler kız çocukları ve kadınların eğitimi hakkında ataerkil örüntülerle şekillenen, geleneksel görüşe sahiptirler. Örneğin kız çocuklarının / kadınların eğitimlerinin sadece gelecekteki kocası için işe yarayacağını düşünmektedirler. Çünkü "onlar ev işleri için yaratılmıştır". Ayrıca eğitime katılım konusunda diğer engeller arasında, %49 finansal engeller, kız çocuklarının geleceğine yönelik eğitimi konusunda %20 olumsuz bakış açısı ve %30 erken evlilik yer almaktadır (Brown,1964).

Somali, çocuklar ve özellikle de kızlar için çok zayıf bir eğitim kapasitesine sahiptir. Somali'de yirmi yıldan fazla devam eden siyasi istikrarsızlık eğitim sistemini olumsuz yönde etkilemiştir. Ülkedeki her bölgenin eğitim sektörü finansal kaynaklıktan, sert kural ve düzenlemelerden ve sabit uygulamalardan etkilenmiştir. 2012 yılında kurulan federal

hükümet, eğitim bakanlığında değişiklikler yapmıştır. Okullara kayıtoranıhem erkek hem de kız çocuklarda %10'dan daha yüksek bir oranda artmıştır. Somali Anayasası'nın 29. ve 30. maddeleri, 6 ila 18 yaşları arasındaki tüm çocuklara cinsiyetine bakılmaksızın eğitime katılma hakkını sağlamıştır. Yasanın uygulanması zaman alacaktır, çünkü hükümetin eğitime katılımdaki engelleri sona erdirecek kadar bütçesi bulunmamaktadır. Tüm bu engeller kadınların okullara ve eğitim merkezlerine katılım konusunda pasif kalmalarını açmaktadır (Abdi,2009).

2.2.2. Siyasal Hayata Katılım

Somalitoplumu, ataerkillik kavramına dayanır ve erkek egemen bir toplum olarak kendini gösterir. Erkek egemen sistem olarak ataerkillik, Somali'de kadının siyasetle ilişkisini de şekillendirmekte, cinsiyetçi bir bakış açısı ile kadınları ev içinde, anne ve eş olarak kabul etmektedir. Buna bağlı olarak kadınların Somali'deki siyasi katılım düzeyi de çok sınırlı kalmaktadır (Kiamba, 2008).

MohamedSiyadBarre, 1969'da Somali'nin başkanı olduğunda, hem siyasal hem de sosyal açıdan değişiklik sözü vermiştir. Yaptığı değişikliklerden biri dekadın ve erkek eşitliğini sağlamaya yönelik çalışmalardır. Kadınlara yönelik olumsuz geleneksel inanışlara karşı durmuş, kadınların özgürlüğü konusuna destek vermiştir. SiyadBarre'nin devlet başkanı olarakbulunduğu 1969'dan 1991'e kadar geçen dönemde, kadınlar albay, büyükelçi ve yargıç gibi mesleklerde çalışma hakkına sahip olmuşlardır. Genellikle Somali kadınları, SiyadBarre rejiminden önce yasal haklarının çoğunu uygulamada kullanamamışlardır. Gelenekselolarak toplumda kabul edilentoplumsal cinsiyet rolleri karar verme mekanizmalarına ve siyasete katılım konusunda belirleyici olmuştur. Kadınların saygılı eşler ve iyi anneler olması beklenirken, erkeklerin ailenin koruyucusu ve geçimini sağlayan kişi olduğu kabul edilmiştir. Bu nedenle kadınların siyasete katılımı ve SiyadBarre döneminde karar verici konumlara gelebilmesi toplum içinde tartışmalara yol açmıştır (Earf,2017).

Siyad Barre'nin iktidarı kaybetmesinden sonra birçok şey değişmiş ve Somali kadınları çoğu kazanımlarını kaybetmişlerdir. Artık insan haklarının kötüye kullanılmasını önleyecek ve kadınların temel haklarını güvence altına alacak merkezi bir hükümet kalmamıştır. Böylece kadınlar sürekli ayrımcılık, her türlü şiddet, kadın cinayeti, kadın sünneti, yoksulluk ve diğer kötü muamele ve engellerlekarşı karşıya kalmışlardır. Somali'nin siyasal sistemi, geleneksel kültüre dayanan, klan temellisiyaset anlayışına dönüşmüştür. Bu politik kültürün asıl

anlamierkeklerin siyasi sisteme ve siyasi alana katılımının desteklenmesidir. Erkeklerin siyasi uygulamalarda ve karar alma sürecindeki otoritesi, cinsiyet ayrımcılığına dayanmakta, kadınların siyasi hayata ve kamusal alana katılma yeteneklerini ortaya çıkarmalarını önlemektedir(Carrabey,2013).

Kadınların siyasi katılımına yönelik toplumun algısının değişmesiyle birlikte Somali toplumu daha eşitlikçi bir yapıya dönüşebilecektir. Artık günümüzde Somali toplumu değişmektedir ve kadınların siyasi liderliği konusunda daha hoşgörülü ve destekleyici bir yaklaşım bulunmaktadır. Ülkenin farklı bölgelerinden kadın siyasetçilerin ve kadın profesyonellerin çoğu, kadınlara siyasete katılım konusunda ve kilit noktalardaki karar alma pozisyonlarında yer almalarında destek vermektedirler. Bu desteğin en önemli nedenleri arasında kadınların iç savaş ve barışı sağlama dönemlerinde Somalili klanlar arasında uzlaşma sağlanmasında önemli rol oynamalarıyla ilişkilendirilebilir. 2017'de kurulan mevcut hükümetin kuruluş aşamasında hükümetin üyelerinin %30'unun kadın politikacılardan oluşması planlanmıştır, ancak kadınların %14'ü hükümette yer alabilmiştir. Bununla birlikte, Somalili kadınlarının Somali'nin tarihinde ilk kez bu hükümet döneminde önemli bakanlıklara sahip olduğunu söylemek gerekir(Ali, 2012).

2017'de kurulan yeni hükümette, aşağıda Tablo 1'de görüldüğü gibi kadınlar önemli bakanlıklarda temsil yetisi hakkı kazanmışlardır. Bu durum Somali kadınlarının siyasete ve kamusal hayata katılımlarının sonraki dönemlerde gelişeceğini göstermektedir:

Tablo 1: 2017 yılında kurulan Hükümette yer alan kadın bakanlar:

ADI –SOYADI	BAKANLIK
Matyan Aweys	Spor ve Deniz Ulaşımı Bakanlığı
Khadra Ahmed Dualle	Ticaret ve Sanayi Bakanlığı
Deeqa Yasin Hacı Yusuf	Kadın Bakanlığı ve İnsan Hakları
Fowsiya Abiikar Nur	Sağlık ve Sosyal Hizmet Bakanlığı
Maryam Qasim Ahmed	İnsani Yardım ve Afet Yönetimi Bakanlığı

Kadınların bakan olarak çalıştıkları bakanlıklar (Tablo 1), Kadın Bakanlığı, Sağlık ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı gibi daha çok kadınlarla özdeşleşen alanları kapsamakla birlikte, Ticaret ve Sanayi, İnsani Yardım ve Afet Yönetimi, Spor ve Deniz Ulaşımı gibi önemli bakanlıklarda kadın bakanlar görev yapmaktadır.

2.2.3.Çalışma Yaşamına Katılım

Somali geleneğinde kadınlar çocuk bakımı, yemek pişirme, temizlik gibi ev işlerinin sağlayıcısı ve kadın sünnetini uygulayanlar (kadın sünnetçisi/kadın sünnetini uygulayan kişi) olarak görülürken, erkekler evin gelirini sağlayan kişi olarak görülmektedir. Bununla birlikte, medeni kanundaki değişiklikler kadınlara çalışma yaşamına katılım hakkı vermektedir, yasal düzenlemeler geleneksel rolleri değiştirmiş, kadınları aile için gelir sağlama amacıyla evden çıkmaya zorlamıştır. İç savaş sırasında, Somalili kadınlar ülkenin ekonomisinde ve sosyal gelişiminde etkin rol oynamışlardır. Ekonomik büyümeye önemli katkı yaparak, tüm iş alanlarına katılmayı başarmışlardır. Bugünlerde Somalili kadınlar ekonomiye aktif olarak katılmaktadırlar, oysa geçmişte erkekler Somali ekonomisinin liderleridi. Savaşta Somali erkeklerini%25'inden fazlası öldürülmüş, erkeklerin%30'undan fazlası ise ülkeden kaçmıştır. Geride kalan erkekler de savaşın içinde yer almışlar, Somali kadınları ise hem anne hem de gelir sağlayıcısı olmak için ikili rol oynamak zorunda kalmışlardır. Kadınların%70'i evde çocuklarıyla birlikte olmak için evlerinde küçük girişimler kurmuşlar ve on yıllardır ailede bir işçi gibi çalışmaktadırlar(Ali, 2012).

Somalili kadınları hem işgücüne katılım hem de gelir açısından yerel ekonominin artan gücünde aslan payı alan iş insanları olmuştur. İş sahibi olan kadınlar, ülkedeki tüm bölgelerin ekonomisinin gelişiminde büyük katkı sağlamışlardır. Kadınların gizli girişimcilik yetenekleri ve ekonomik konumları, toplumdaki duyarlılığı giderek artan bir şekilde dönüştürmektedir. İş sahipliğinin yanı sıra Somali kadınları, çalışma yaşamına farklı şekillerde katılarak (ücretli, ev eksenli çalışma gibi) eşlerine aktif olarak yardım etmekte. Ayrıca acil durumlarda ailenin ekmek kazananı ve aile reisi olarak ailenin sorumluluğunu da üstlenmişlerdir. Buna rağmen, Somali toplumunun değerleri içinde "kadın olmak" kamusal alanda olmayı içermez, çünkü genel inanişe göre kadınlar ekonomik, sosyal veya politik olarak bağımsız karar alamazlar. Ancak zor durumlar ve mecburiyet kadınları piyasanın içine sokmuştur. Yine de kadınların %50'sinden fazlası evde kalmakta ve istihdam olanakları yetersiz olduğu için kötü durumda yaşamaktadır. Bazıları eğitim alabilse de kadınların çalışma yaşamında aktif olarak yer almaması gerektiğine dair olumsuz kültürel koşullanma nedeniyle iş bulmakta güçlük çekmektedirler. Bu kültürel koşullanmaya ve ön yargıya sahip olanlar, kadının kamusal alanda, ev dışında çalışmasının toplumun geleceğine zarar verdiğini öne sürmektedirler(Ali,2012).

2.2.4. Kadınların Sağlık Durumu

Somali son 20 yılda, şiddetli yoksulluk, siyasi istikrarsızlık ve gıda güvensizliği gibi çok zor durumlarla karşı karşıya kalmıştır. Böylece Somali, kadınların yaşaması için dünyanın en zor yerlerinden biri haline gelmiştir. UNICEF'in açıklamasına göre, Somalili kadınlar her gün sağlık sorunları ile karşı karşıyadır. Hastalıklarda ciddi bir artış riski, yetersiz beslenme ve temel sağlık hizmetlerinde yetersizlik oluşmuştur. Somalili kadınların sağlık hizmetleri özellikle uzak ve kırsal alanlarda çok zayıftır. Kırsal kesimdeki her 10 hamile kadından ikisi doğum sırasında hem uzman personel eksikliği hem de hamilelikle ilgili sorunlardan dolayı ölmektedir. Kent merkezlerinde toplumun ihtiyaçlarını karşılayamayan, personeli vasıfsız olan az sayıda devlet hastanesi vardır (UNICEF, 2012).

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre Somali kadınları dünyadaki en yüksek riskli kadın gruplarından biridir. Anne ölümleri oranı 100.000'de 1600 iken, üreme sağlığı sorunu da çok yüksektir. Ülkede meydana gelen çatışmalar, sevk hastaneleri, anne ve çocuk sağlığı kurumları gibi tüm temel sağlık kurumlarını tahrip etmiştir. Kanama, enfeksiyonlar ve havale, doğumda ölümün ana nedenleridir. Yiyeceklerin ve güvenli suların yetersiz olması ve erişilebilirlik sorunu, Somali'nin tüm bölgelerindeki kadınlarda kronik yetersiz beslenme, enfeksiyon, anemi, tüberküloz gibi hastalıklara yol açmaktadır (WHO, 2006).

Özellikle kırsal kesimde Somalili kadınlar, 18 yaşından önce evlenir, %80'i okuma yazma bilmez, evi nasıl yöneteceklerini ve kendileri ile çocuklarını nasıl temiz tutabileceklerini bilemezler, bu durum hastalıkların artmasında önemli rol oynamaktadır. Ülke içindemerkeze uzak Somali bölgelerinde yaşayan yüzlerce kadın, kolera, sıtma, yetersiz beslenme, tüberküloz, çevre temizliği eksikliği, tıbbi nitelikli laboratuvar eksikliği ve tecrübesiz doktorlar gibi nedenler yüzünden ölmektedir. Ülkenin durumu zamanla daha kötüye gitmiş, kırsal alanın çoğunluğunu olumsuz yönde etkileyen büyük bir kuraklık oluşmuş ve kadınlar bu durumdan daha çok etkilenmişlerdir (WHO, 2006). Her türlü kriz durumundan kadınların etkilenme oranı daha yüksektir.

2.3.Somali'de Kadına Yönelik Şiddetin Genel Görünümü

Bugün dünyada azami insan hakkı ihlali oranına sahip ülkelerden biri olan Somali'de on yıllardır süren iç savaş, güvensiz ortam ve çevre krizi özellikle kadınlar için olumsuz sonuçlara yol açmıştır. Somali toplumunda kadını küçük gören ve önemsemeyen geleneklerin hala devam etmesi, kadınların büyük çoğunluğunun her gün cinsel, fiziksel veya psikolojik şiddete uğraması, kadınları sürekli riskle karşı karşıya bırakmaktadır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'na göre, Somali'deki her 10 kadının 2'si şiddet görmekte ve kadınların çoğu da ailelerin itibarını korumak için bu durumu resmi makamlara bildirmemektedir. Ülkede her gün meydana gelen şiddet olaylarının kesin istatistiki verilerini elde etmek ise oldukça zordur. Bazı şiddet olayları aile içinde ve "özel hayat" olarak kabul edilmektedir. Şiddet olaylarının bir kısmı, erken yaşta evlilikten kaynaklanmaktadır. Somali'deki kadınların %45'i 18 yaşından önce evlenir; dahası, kızların çoğu, onları evlenmeye zorlayan ve yoksulluktan çıkmalarını isteyen anne-baba korkusu nedeniyle evlenmektedir (UNDP, 2011).

Somali toplumunda kadına yönelik şiddetebeveynlerdenbaşlamakta, aileler kız çocuklarını erkeklerden daha alt seviyede görmekte dirler. Somali toplumunda kadınların yeri ev ve mutfaktır; erkek ise evde ve toplumda lider konumdadır. Somali'deki son 20 yıllık iç savaşla, kadınlar her türlü şiddete maruz kalmıştır; Somali'de kadınlara karşı kapsamlı bir ayrımcılık yürütülmektedir. Tecavüz, aile içi şiddet, cinsel istismar, kadın sünneti, insan ticareti ve sömürü gibi kadınlara yönelik cinsel şiddet ve diğer şiddet türleri birçok unsur tarafından kadınlara uygulanmaktadır: Silahlı muhalif gruplar, milisler, aile ve toplum üyeleri... Birçok kadın aile içi şiddete karşı çıkamamakta, hatta boşanma durumunda çocuklarını kaybedeceği korkusuyla şiddete rağmen eşleri ile birlikte kalmaktadır.Somali'deki şiddet durumu bir bölgeden diğerine farklılık göstermektedir, çünkü bazı bölgeler diğerlerinden daha fazla risk altındadır. Örneğin, Somali'nin güney bölgesinde yaşayan kadınlar, kuzey, batı, doğu bölgelerinde yaşayan kadınlardan daha fazla şiddete maruz kalmaktadır. Güney bölgelerindeki terör,Eş-Şebabkadınların ifade ve fikir özgürlüğünü, seyahat etme ve inanç gibi en temel insan haklarını kullanmalarını yasaklayan zorunlu şeriat yasasını uygulamaktadır (UNECO, 2010).

Eş-Şebab kadınların çalışma hakkını engellemekte, toplumsal ve siyasal hayata katılımına karşı taşlama, kamçılama ve kadın sünneti gibi şiddet içeren birçok yaptırım kullanmaktadır. Buna ek olarak, kocası veya diğer erkek akrabaları olmadan seyahat eden kadınlar çoğu zaman cinsel şiddet riski ile karşı karşıyadır. Puntland ve Somaliland eyaletlerinde cinsel

istismar, kadın sünneti ve insan kaçakçılığı daha sık görülmektedir, bununla beraber birçok cinsel istismar vakası bildirilmemekte ve aile itibarını korumak için sorun, para vererek, mağdur kadını istismarcılarla evlendirerek aile arasında çözülmektedir. Kadın sünneti, Somali'nin her tarafında yaygın olarak uygulanmakta ve kadına zarar veren geleneksel kültürel inanç pratiği sürdürülmektedir. Somali'deki kadın sünneti oranı uluslararası alanda %98 olarak kabul edilmektedir ve şu ana kadar bu oranı düşürecek önemli bir değişim olmamıştır. Çünkü sünnetsiz kız çocukları ve kadınların toplumsal kabulü engellenmekte vekadın sünnetine yönelik toplumda güçlü bir teşvik bulunmaktadır. Sünnetsiz kadınların bakire olmadığını iddia eden olumsuz yorumlar nedeniyle kadınların sünnet olmadan evlenmesi zordur ve sünnet olmayan kadınların evlenmeden 39-40'lı yaşlarına ulaşma riskini doğurmaktadır. Dolayısıyla bu risk, toplumdaki kadın sünnetine maruz kalma oranını da artırmaktadır (WHO, 2011).

Somali'deki çatışma, kıtlık ve kuraklıkların artması kadına yönelik şiddet oranını ikiye katlamıştır. Günümüzde ülkedeki zor durum ve şiddetli kuraklıklar, birçok aileyi para almak için kızlarını zengin erkeklere vermeye/evlendirmeye zorlamıştır. Somalili kadınlar ise istisnasız her türlü şiddetten kaçmak istemektedir. Sistemik olarak Somalili topluluklar, kadınları karar verme süreçleri, mülk sahibi olma ve liderlik rollerinden hariç tutmalarına rağmen, geleneksel inanışlar ve önyargılar kadınları hayatın her alanında dışarıda tutmakta ve onlara ayrımcılık uygulamaktadır. Ülkenin tamamında geleneksel şariat hukuku, anayasa ve yasalardan daha fazla uygulanmaktadır, bu nedenle şiddet olayları çoğu zaman cezasız kalmaktadır. Somali ailesinde kadının mülkiyet hakları, öncelikle kadının tüm mülklerini kontrol eden ailesi ve ikincisi de kocası olmak üzere, ailesine veya kocasına aittir. Ayrıca bazı inançlar aslında kadınların da erkeklerin mülkü olduğunu söylemektedir(Gardner ve El-Bushra,2016).

2.4.Somali'de Kadın Sünneti

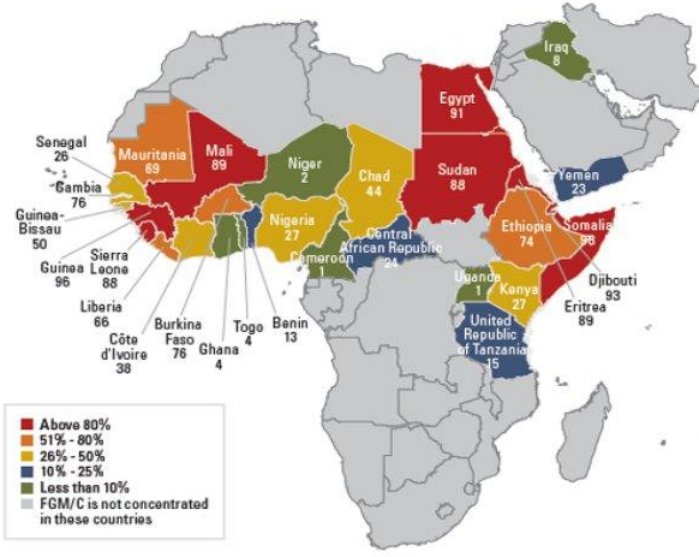
Kadın sünneti, kadın genital organlarının kısmen veya tamamen çıkarılmasını veya kadın genital organlarının diğer yaralanmalarını içeren bir işlem olarak tanımlanır (birinci bölümde detaylı tanım yapılmıştır). Kadın sünneti ile kadınların büyük çoğunluğunun 14 yaşından önce sünnet edildiği tahmin edilmektedir. Bu uygulama sıklıkla uzak kırsal alanlarda, tıraş bıçağı, bıçak ve hatta kırık cam gibi kirli enstrümanlar kullanan eğitimsiz uygulayıcılar aracılığıyla gerçekleştirilir. Aynı zamanda bir alet sterilize edilmeden arka arkaya 5 kız çocuğuna uygulanabilmektedir (UNICEF, 2013).

Somali, günümüzde dünyadaki en fazla kadın sünnetioranına sahip ülkelerden biridir. Somalili kadınların ve kızların %98'inin farklı tipte kadın sünneti biçimlerine maruz kaldığı tahmin edilmektedir. Yaşları 4 ila 11 arasında değişen kız çocuklarının yaklaşık %90'nına en şiddetli sünnet tipi uygulanmıştır. Somali toplumunda kadın sünnetiyüz yıllardan beri uygulamaktadır, ancak bu uygulamanın nerede ve ne zaman başladığı tam olarak bilinmemektedir. DosSantos gibi bazı akademisyenler1609'da Mogadişu'da yaşayan bir grubun kadın genital organlarını dikme geleneğine sahip olduğunu söylemektedirler (WHO,2013).

Somali toplumunda çoğunlukla kadın sünneti, kadınların bekaretinin korunması için kullanılmakta ve kadın bedeni denetlenmek istenmektedir. Sünnetli olmak evlilik için ön şarttır ve evlenme Somali topluluğu için çok önemlidir. Sünnetsiz kızın gelecekte koca sahibi olamayacağına inanılmaktadır. Bu uygulama geleneksel inaniş ve kültüre dayanır ancak Kuran'da ve İslami sünnetlerde de bahsedilmemiş olmasına rağmen bazıları bu uygulamayı dine dayandırmaktadır. Bütün bu mitler, kadın sünnetinin bir nesilden diğerine yayılmasını kolaylaştırmıştır (WHO 2013).

Kadın sünneti, Somali'de önceleri geleneksel olarak kadınlığın başlarındaki ergen kızlarda uygulanmaya başlamıştır. Günümüzde ise Somali'de daha çok 5-8 yaşları arasındaki kız çocukları sünnete maruz kalmakta ve çoğu zaman evlerinin içinde sünnet edilmektedirler. Operasyonun çoğunu, Somali'nin çoğu bölgesinde geleneksel sünnetçiler (kadın sünnetçiler) yürütmektedir, bu uygulamayı yapan tıp doktorlarının sayısı çok düşüktür (World Bank 2018).

Aşağıda yer alan şekil 3'de görüldüğü gibi Somali'nin de yer aldığı Afrika kıtasının belirli bir bölgesinde kadın sünneti yoğun olarak uygulanmaktadır.

Şekil 3: Kadın Sünneti gerçekleştirilen ülkelerin coğrafi haritalandırılması

Kaynak: <https://www.euronews.com/2017/02/06/babies-targeted-asvictims-get-younger-say-campaigners>

Kadın sünnetinin Somali’de uygulanma nedenlerinin yanı sıra kadınların yaşadıkları deneyimler yani onların yaşadıkları bu durum karşısında duygularını ve düşüncelerini bilmek önem taşımaktadır. Somali’nin Puntland bölgesinden bir kadın deneyimini şöyle anlatmaktadır:

Göçebe geleneklerine göre kızların korkak olması gerekmiyor ve acıya dayanabilirler ama maalesef, sünnetin şiddetine ben dayanamadım. Kadınlar operasyonu gerçekleştirdiğinde çığlık attım. Klitorisimi kesip beni dikenlerle dikmeden önce kaçtım. Annem ve ebe beni yakaladı ve etrafındaki tüm kadınlar beni sıkıca tuttu. Kadın sünnetçi dikişi bitinceye kadar bastırdılar. (Abdalla, 1982).

Kadın sünneti uygulamasına katılan bir kadın ise deneyimini şöyle açıklamaktadır:

"Her birimiz ilk önce klitoris bir tarafını üç kez kestik, sonra diğer yanını. Böylelikle ortada, klitoris olduğu yerde V şeklinde (üçgen) yara kaldı. Üçüncüsünde, sünnetçi devreye girdi. Korkak olan kızlar çığlık atıyor ve ağlıyordu. Genellikle sünnetçiye işi için üç şilin verilirdi ama çığlık atan ve direnen kızın annesi sünnetçiye bir keçi vermek zorunda kaldı" (Davison, 1989).

Kuzeydoğu Puntland ve kuzeybatı Somaliland’de yapılan çalışmalar, kadın sünneti uygulamasının Somali’nin kentsel ve kırsal alanları için yaygın ve normal kabul edilen bir durum olduğunu ortaya koymaktadır. Kızların %90’ından fazlası bu işlemi geçmiştir. Kadınların cinsel olarak sünnet edilmesi, infibülasyon kisti, idrar kaçırma, cinsel ilişki sırasında aşırı ağrı, cinsel işlev bozukluğu gibi sonuçlara yol açmakta, mağdurlar tetanos ve HIV / AIDS gibi ölümcül enfeksiyonlara maruz kalmaktadır. Sağlık kurumlarına erişimin

eksikliği ve zorluğu sünnet sırasında ve sonrasında kadınlar açısından tehlikeli sonuçlar doğurmaktadır. Mudug bölgesinden yapılan çalışmalar, Somalili kadınların sünnet, ilk cinsel birleşme (düğün gecesi) ve doğumda üç büyük ağrı yaşadığını, çünkü bu ağrıların ve acıların kadınlığın ayrılmaz bir parçası olarak kabul edildiğini ve bu düşüncenin kadın sünnetinin devam etmesinde önemli bir etken olduğunu ortaya koymaktadır (UNICEF, 2005).

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)'in yeni bir raporuna göre, kadın sünnetinin gerçekleştirilmesidüşünüleden çok daha fazla kadın ve kız çocuğunu etkilemektedir. Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu, en çok etkilenen ülke olan Somali'de, yaşları 15 ile 49 arasında olan kadın nüfusun %98'inin bu işlemde geçtiğini belirtmiştir. Kadın sünnetine maruz kalan toplam kadın sayısı dünya çapında 200 milyondur -ki bu da 2014'te bildirilenden 70 milyon daha fazladır. Büyük yükseliş, kısmen nüfus artışına ve kısmen deküresel olarak tüm kadın sünneti mağdurlarının yarısını oluşturan üç ülkeden biri olan Endonezya'da toplanan yeni verilerden kaynaklanmaktadır (UNICEF, 2018).

Somali'de uygulanan kadın sünnetiveya kadın genital kesiminin kadın sünnetinin en yaygın şekli Tip III'tür (genellikle infibülasyona tekabül eder). Kadınlar ve kızlar için yapılan tüm genitalişlemlerin%80'i, en zararlı şekli olan bu biçimden oluşmaktadır. Daha az radikal olanı Tip I (genellikle klitoridektomi denir ve Somali'de "sünnet" olarak adlandırılmaktadır), çoğunlukla Mogadişu, Brava, Merca ve Kismayu kıyı kentlerinde uygulanmaktadır. İşlemler, kadınlarda ömür boyu süren fiziksel acı bırakmaktadır(UNICEF, 2005).

Neredeyse tüm Somali kadınları bu işlemlerden birine tabi tutulur. UNICEF tarafından yapılan son bir tahmin, Somali'de bu işleme maruz kadınların yüzdesini yüzde 90 olarak göstermiştir. Daha önceki tahminler de oranı %96-98'e çıkmış, 1983 Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan ulusal bir anket de %96 oranında yaygın olduğunu göstermiştir. Ekim 1999'da CARE International, Somaliland'da (kuzeybatı Somali) kadın sünnetinin yaygınlığını belirlemek için güvenli bir annelik araştırması gerçekleştirmiştir. Örneklem alınan kadınlar arasında Somali'nin bu bölgesinde uygulamanın genel bir uygulama haline geldiği, kadınların %91'inin Tip III ve %9'unun Tip I'i geçirdiğini belirlemiştir. Altı veya yedi yaş arasındaki kızlarda, kadın sünneti sıradan bir uygulama olmuştur(UNICEF, 2013).

UNICEF, uygulamaya yönelik tepkinin arttığını ve 15 ila 19 yaş arası kızlar arasında kadın sünnetinin küresel çapta yaygınlık oranlarının düştüğünü söylemektedir. En büyük düşüş, %41'lik bir düşüşle Liberya'da, son 30 yılda bu yaş grubundaki kızlarda görülmüştür. Bu süre içinde büyük düşüş gösteren diğer ülkeler arasında Burkina Faso (yüzde 31'lik düşüş), Kenya (yüzde 30) ve Mısır (yüzde 27) bulunmaktadır. Somali'de 15-49 yaş arası kadınlar arasında kadın sünneti (yaygınlığı en yüksek olan bölge %99,2 ile Orta ve Güney bölgeleridir. Diğer bölgeler Kuzey Batı (%94,4) ve Kuzey Doğu'dur (%98,1). Kırsal kesimde yaşayan 15-49 yaş grubundaki kadınların kadın sünneti maruz kalmaları kentsel alanlarda yaşayanlara (%97,1) göre biraz daha fazladır (%98,4) ve kadın sünneti yaygınlığının en düşük olduğu kesim, en yüksek servet oranına sahip kadınlardır. Kırsal kesimde yaşayan 15-49 yaş arası kadınların, kadın sünneti uygulamasının kentsel alanlarda yaşayanlardan daha yüksek bir şekilde (%53,8) devam etmesi gerektiğine inanması çok şaşırtıcı değildir. Genel olarak, 15-49 yaş arası kadınların %64,5'i kadın sünnetinin devam etmesi gerektiğini düşünmektedir (UNICEF, 2013).

2011 yılında yapılan MICS araştırması sadece kuzeydoğudan (Somaliland) veri toplamıştır. Bu araştırma, 15-49 yaş arası kadınlarda kadın sünneti yaygınlığının %98 olduğunu göstermiştir. %98,1 olan Kuzeydoğu bölgesi için 2006 rakamlarıyla yapılan bir karşılaştırma, genel yaygınlıkta çok az değişiklik olduğunu göstermektedir. 2006 verilerine göre kadın sünnetinin yaş grubuna göre dağılımı, 45-49 yaş arası kadınlar için %99,1, en küçük yaş grubu için ise %96,7 olduğunu göstermektedir. Kadınların küçük bir kısmının 15 yaşından sonra kadın sünneti işlemi geçirmesine rağmen, veriler genç kadınlar arasında yaygınlığın azalması yönünde hafif bir eğilim olabileceğini öne sürmektedir. Ancak bunun doğrulanması için daha fazla veri gerekmektedir (UNICEF, 2013).

2.5. Somali'de Kadın Sünnetinin Uygulanmasının Nedenleri

Kadın Sünneti uygulamasının nedenleri ülkeden ülkeye değişmektedir. Bazı ülkeler bu uygulamayı kültürel nedenlerden dolayı sahiplenirken, bazıları ise dinsel öğretilere dayandırmakta ve kadınların/kızların cinselliğinin kontrol edilmesinin devam ettirmektedirler. Somali toplumunda ise uygulama geleneksel inançlardan, değerlerden ve tutumlardan kaynaklanmaktadır. Evliliğe kadar bir kızın bekaretini korumasının bir yolu olarak kabul edilmektedir, çünkü evlilik kadınların sosyal ve ekonomik olarak hayatta kalması için esastır.

Genellikle kadın sünnetinin sosyal bütünlüğün korunmasında önemli olan sosyal bütünleşmeyi sağlayan bir olgu olduğuna inanılmaktadır. Bu olgu kadınların evliliğini güvence altına almasının ardından mutluluğu sağlama ve geçimi sağlama aracı olarak kullanılmaktadır. Ayrıca Somalililer, cinsel organların kesilmemesi veya klitorisin çıkarılmaması durumunda, kadınlıkların ayak bileklerine kadar düşebileceğine, çok büyük ve çirkin olabileceğine inanmaktadır. Öte yandan sünnetli bir kızın saf olduğu, evlenmeyi hak ettiği kabul edilmektedir. Ayrıca kadın sünnetinin tecavüz ihtimaline karşı koruma sağladığına; sünnetli kadınların erkekleri tahrik etmeyeceğine inanılmaktadır (Matsuuke, 2011).

Somali halkı kadın sünnetini; geleneksel, dini, cinsel, hijyenik ve mitsel birçok nedenden ötürü uygulamaktadır:

1. Geleneksel nedenler: Geleneksel olarak Somalili kişiler, sünnetsizlerin kötü aileden gelen kötü bir kız olduğuna inanmaktadır, sünnetli kız ise saygılı aileden gelen iyi bir kızdır. Aile kavramı Somali toplumunda çok önemlidir. Somali kadını sünnet olarak bekaretini erkeklerden korumak ve böylece ailenin onurunu da korumuş olmaktadır. Bu durum kadın sünnetini Somali toplumunda çok önemli bir hale getirmektedir. Ayrıca kadın sünnetinin kızlıktan kadınlığa geçişte önemli bir rol oynadığına inanılmaktadır. (Muteshi, 2016).

2. Dinî nedenler: Somali'nin bazı bölgelerinde, insanlar kadın sünnetinin İslam dininden geldiğine inanmaktadır. Ayrıca klitoris kadının bedeninde helal olmayan bir bölüm olduğuna, sünnet edilmediği takdirde, kadının Allah için dua edemeyeceğine ve oruç tutamayacağına inanılmaktadır. Somali'deki kırsal topluluklarda, İslam dini hakkında yetersiz bilgi nedeniyle kız çocukları kenttekilerden daha fazla kadın sünnetine tabi tutulmaktadır (Muteshi, 2016).

3. Cinsel nedenler: Sünnetsiz kadınların cinsel açıdan aktif olduğu ve evlenene kadar kocasına bekaretini saklayamayacağı düşünülmektedir. Bu düşünceye göre, genç bir kadının cinselliği, on evlilik öncesi cinsel ilişkiyegirmekten, bekaretini kaybetmekten, aileleri utandırmaktan veya evlenememekten korumak için kontrol altında tutulmalıdır. Kadınların klitorisini kesmek veya cinsel organı sıkılaştırmak kadınların evlenmeden önce hamile kalmasını önlemenin bir yolu olarak kabul edilmektedir. Böylece kadın sünneti kadınların bedenini ve cinselliğini kontrol etmek için kullanılır. Ailenin onurunu koruma gerekçesiyle aile üyelerinin kadın cinselliğini kontrol etmesi, bekareti ve "iffetini" koruması

gerekmektedir. Öteyandan, Genitalbölgesiki olduğunda kadın kocasına daha fazla cinsel zevk vermektedir (Matsuuke, 2011).

4.Hijyenikve estetik nedenler: Dış cinsel organ, kadın vücudunun kirli parçası olarak kabul edilmektedir ve bu nedenle çıkarılması gerekir. Ayrıca, çirkin görünüş ya da kötü kokular çıkarılmasında önemli nedenler arasında gösterilmektedir. Bazılarına göre kadın sünneti uygulanan kadınlarındış kadın cinsel organını çıkarıldığında estetik olarak daha hoş bir görünüme sahip olmaktadır(Matsuuke, 2011).

5.Mitsel nedenler: Somali toplumunda kadın cinsel organlarını kesmek için başvuru alan mitlere göre, kadın cinsel organları, kocaları veya doğabilecek bebekleri öldürebilir ve bu nedenle evlilik ve doğumdan önce kesilmesi gerekir. Diğer mitler arasında, genital organların kesilmediği veya çıkarılmadığı takdirde, kadınların ayak bileklerine doğru uzayabileceği ve çok çirkin olabileceği yer almaktadır. Ayrıca bir başka mite göre de bu yolla doğurganlığın artırıldığı ve kadınların kadın sünnetiolması durumunda çocuğun sağ kalma ihtimalinin daha çok olduğunu savunulmaktadır(Moges,2003).

2.6.Somali'de Kadın Sünneti ile Mücadele

Sosyal, yasal ve tıbbi açıdan bakıldığında, kadın sünneti uygulamasına son vermek bir zorunluluktur. Kadınların insan hakkının tartışılmaz biçimde ihlalidir. Uluslararası kuruluşlar, meslek kuruluşları, hükümetler ve STK'lar, kadınsünnetine karşıson yirmi yıldır yoğun biçimde mücadele etmiş, kadın sünnetinin yok edilmesini savunmuştur ama olumlu anlamda ilerleme hâlâ çok yavaştır. İyi bir programla yapılamaması, projelerin sınırlı olması, yetersiz müdahaleler, uygulamanın tıbbi hale gelmesi ve vazgeçirmek üzere yapılanlarıtoplumda yeterince karşılık bulmaması ve etkin olmadığı düşünülmesi çabaları yavaşlatmaktadır. Somali'de hükümet ve sivil toplum kuruluşları kadın sünnetini sona erdirecek programlarda aktif olarak katılmakla birlikte, özellikle yasal sisteminin parametreleri dahilinde çabaların koordine edilmesi gerekmektedir. Sağlık risklerini bildirmek, kalıp yargıları değiştirmeye yönelik müdahaleler geliştirmek, kadın sünnetini yasaklayan yasaları uygulanabilir hale getirmek ve uygulamak, kadın sünnetinin tıbbi uygulayıcılar tarafından tıbbi bir uygulama haline getirilmesini sonlandırmak ve tüm topluluklar tarafından terk edilmesini sağlamak, harekete geçirilmesi gereken bileşenlerin tümüdür (UNICEF, 2010).

Kadın sünneti ile mücadeleyi tek bir ülke üzerinden düşünmemek gerekir. Somali'de mücadele konusunda yapılanlar ve yapılacak olanlar diğer ülkelerdeki gelişmelerden etkilenmektedir. Afrika'da on sekiz ülke, Benin, Burkina Faso, Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad,

Fildişi Sahili, Cibuti, misir, Eritre, Etiyopya, Gana, Gine, Kenya, Moritanya, Nijer, Senegal, Güney Afrika, Tanzania ve Togo, ülkeleri kadın sünnetini suç olarak kabul eden yasaları çıkarmıştır. Avrupa ve Kuzey Amerika'daki bazı ülkeler, göçmen toplulukları arasında uygulamayı suç olarak sayan yasaları kabul etmiş, ancak yaptırımların nasıl uygulanacağı, bu suçtan kimlerin sorumlu tutulacağı (ebeveynler mi, uygulayıcılar mı?) konusunda zorlukların olduğu görülmektedir. Kadın sünneti uygulamalarını suç olarak kabul etmek, toplumsal normlar vurgulanmadığı ve davranış değişikliği stratejileri uygulanmadığı sürece uygulamayı daha da yeraltına çekerek diğer sorunlara yol açmaktadır. Bazı durumlarda, yerel sünnetçiler hizmet vermeyi bırakmış ve bunun sonucunda toplum daha az deneyimli ve güvenilir olmayan kişilerden hizmet almak zorunda kalmıştır (UNICEF, 2010).

Topluluk ve dini liderlerle yapılan görüşmelere paralel olarak radyo, tiyatro ve dans gibi medya ve gösteri araçları aracılığıyla yapılan duyurular da geçmişte kanıtlanmış bir başarıya sahiptir. 1991 yılında Senegal'de Tostan, şu anda Afrika'da 10 ülkeye yayılmış olan toplum öncülüğündeki başarılı kadın sünnetini terk programını başlatmıştır. Tostan'ın programının başarısı geniş katılım gerektirmektedir: Erkekler, kadınlar ve tüm toplumsal gruplardan gençlerin katılımı söz konusudur. Her topluluğu, topluluğun üyelerini yaşamları, umutları, beklentileri ve insan haklarını geliştirme hakkında tartışmaya çeken iki sınıf bulunmaktadır (Edouard, 2013).

Programın bir parçası olarak bu topluluk, uygulama hakkındaki tartışmalarda evlilik, ticaret ve diğer etkilerle bağlantılı olan yakınlardaki diğer topluluklara ve köylere bağlanmaktadır. Topluluğun toplumsal ağı boyunca bilgi paylaşımı, özellikle evlenen topluluklarla birlikte kadın sünnetinin terk edilmesinde çok önemlidir. Radyo yayınları, dini liderler ve toplulukların diğer etkili üyeleri, tartışmanın yayılmasını kolaylaştırmaktadır; bu da çoğu zaman bir topluluğun kadın sünneti uygulamasını sonlandırmakla ilgili bir kamuoyu ilanının yolunu açmaktadır. Senegal'de, bir köyün 1997'de kadın sünnetinden vazgeçtiğine dair ilk bildiriden bu yana, kadın sünnetinin terk edildiğini bildiren 4000'den fazla köy olmuştur. Ayrıca Tostan, çalışmalarının bir parçası olarak, şu anda Avrupa'da yaşayan Senegal göçmenlerinin yanı sıra Senegal'deki diğer köylerde de tartışmayı tetikleyen bir film yapmıştır (Diop ve Askew, 2009).

Taban düzeyindeki savunuculuğu sayesinde Tostan, yalnızca ulusal yasalara dayanmak yerine etkili müdahalelerin uygulanmasında topluluğa katılımın önemini göstermiştir. Sağlık riskleri konusunda farkındalığın artırılmasına yönelik bilinçlendirme temelli bir yaklaşım da

kadın sünnetinin sona ermesinde önemli bir adımdır. Senegal ve Mısır'dan yapılan araştırmalar, genç erkeklerin kadın sünnetinin tıbbi risklerini öğrendikten sonra uygulamayı sorgulamaya başladığını göstermiştir. Ayrıca, kadın sünnetininkadınları bu şekilde olumsuz etkilediğini öğrendikten sonra cinsel zevklerinin de azaltacağından korkmuşlardır. Yasalar bir sağlık uygulayıcısının yasal yetkilileri, polisi ve sosyal çalışanları uyarmasını gerektirdiğinde, durum kadın sünnetine maruz kalan kadınları bakım aramaktan caydırabilir. Bu nedenle, tıbbi hizmetler kapsamında yasaların uygulanmasına yönelik usullerin dikkatlice değerlendirilmesi gerekmektedir (Edouarda ve Olatunbosunb, 2013).

Kadın sünnetininsosyo-kültürel birtakım kökenleri nedeniyle, uygulamasının sona ermesini sağlamak için hükümetlerin yanı sıra topluluklar tarafından bir taahhüt verilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, farkındalık yaratma, davranış değişikliğini teşvik etme ve zararlı kadın sünneti uygulamasının kültürel bağlamda bırakılmasını etkilemek için elverişli bir ortam sağlayan sektörler arası programların olması çok önemlidir. Bununla birlikte, vurgu, bireyleri hedef alan ve tercihleri ile yaşam tarzlarına dayanan davranış değişikliği müdahalelerine dayanmalıdır (Edouardve Olatunbosunb, 2013).

2.6.1.Somali'de Kadın Sünnetini Sonlandırmaya Yönelik Devletin Yaptığı Çalışmalar

1970'lerin başında, Siad Barre başkanlığına açıkça kadın sünneti aleyhine bir karar almış ve uygulamanın ortadan kaldırılmasını amaçlayan farklı bir yöntem kullanarak çok sayıda kampanya başlatmıştır. Örneğin, 1977'de kadın sünnetinin tüm Somali'de ortadan kaldırılması hedefiyle ve kadın sünneti karşıtı projelerin uygulanması amacıyla Somali Kadınlarının Demokratik Birliği (SKDB) kurulmuştur. SKDB'yi kurmanın temel amacı, kadın sünnetinin Somali'deki kız / kadınlarda oluşturduğu sağlık risklerini ve bunların sonuçlarını azaltmak için kadın sünnetinin hastanelerde yapılmasını artırmaktır. Fakat ne yazık ki, halkın uygulama riski konusunda öncesinde edindiği bir bilgi yoktu, bu yüzden bu strateji işe yaramamıştır. 1988'de ise kadın sünneti uygulamasının hastanelerden yasaklanması ve tamamen terk edilme stratejisi kabul edilmiştir. O yıl Somali hükümeti okullarda ve topluluk toplantı merkezlerinde eşzamanlı bilgi oluşturmak için medya üzerinden duyuruya dayalı bir kampanya başlatılmıştır (UNİCEF 2012).

1991'de Somali'nin merkezi hükümeti milisler tarafından ele geçirildiğinde, hükümetin kadın sünnetine karşı tüm çabaları da çökmüştür. Ülkede onlarca yıl süren çatışma, yalnızca konunun akademik olarak araştırılmasını değil aynı zamanda ulusal eylem planını koordine etme çabalarını da durdurmuştur. 1996'dan beri kadın sünneti konusunda koordineli olmayan bazı programlar ülkenin farklı yerlerinde hem uluslararası çapta hem de yerel kadın örgütleri tarafından uygulanmaktadır. Tüm bu çabalar, konuyla ilgili, toplum düzeyinde sağlık ve insan hakları risklerinin tartışıldığı farkındalık artırıcı ders ve seminerler dayanmaktadır. Bununla birlikte, uygulamanın tüm biçimlerini reddeden sosyal ve politik bir atmosfer yaratmak için üst düzey savunuculuk faaliyetlerine başvurulması eksik kalmıştır. İç savaştan birkaç yıl sonra, TOSTAN adında bir sivil toplum örgütü önemli bir gelişme kaydetmiştir, farkındalık artırıcı çalışmalar yapmıştır (UNICEF 2012).

Kadın sünnetini sonlandırma çabaları için daha fazla hükümet desteği çağrısı, Kuzey Somali'de karşılık bulmuştur. Somaliland'da Şeyh Aden Musa, Boroma kasabasında halka açık bir toplantıda "Kuran'ın hiçbir yerinde bunun yapılmasının söylenmediğini" açıklamıştır. Musa, "İnsanlar halka açık bir şekilde konuşuyorlar, çay dükkanlarında, evlerinde bu yeni bir şey, bu şeyin din tarafından talep edilip edilmediğinden bahsediyorlar" demiştir: "Biz dini liderler, Hz. Muhammed'in bile kızlarını sünnet ettirmediğini tartışabilir ve insanlara anlatabiliriz." Ancak gerçekte ihtiyaç duyulan şey, kadın sünnetinin her türüne karşı yasa çıkarmak için devlet desteğidir. Bari bölgesi valisi Abdihafid Yusuf, Bossaso'nun merkezinde, Adalet ve Din Bakanlığı'nda kadın sünnetini yasaklayan yasaların hazırlanması için "baskı uygulayan" bir girişimin olduğunu belirtmiştir (Margaret ve diğ., 2013).

Somaliland'da da benzer hareketler devam etmektedir. Yusuf, Puntland Deklarasyonu gibi eylemlerin daha yüksek bölgesel yönetim seviyelerinden gelen samimi desteğin bir kanıtı olduğunu sözlerine ekleyerek, "Yakında sonlandırılacak" şeklinde söz vermiştir. Ancak hala zorluklar bulunmaktadır. Ünlü bir Sudanlı Müslüman bilim adamı olan ve Puntland'e konuşma yapmak üzere davet edilen Muhammed Haşim El-Kahim, birçok Somalilinin, Batılıların asırlık bir geleneğe son vermeye zorladıklarına inandığını dile getirmiştir:

"Pek çok Somalili, yabancıların toplumu yok etmek, kadınlarımızı özgürce dışarı çıkabilmelerini sağlayarak geleceğimizi öldürmek için felaketler göndermek, onların başörtüsü olmadan serbestçe dolaşmaları ve sadece onlarla seks yapmak isteyen erkekleri bulmaları için bunun örtülü bir gündem olduğunu düşünüyor" demiştir. "Fakat biz, diğer ülkelerden birçok üst düzey İslami lider getirdik, bunun dini liderler olarak karşı olduğumuz bir şey olduğunu göstermek için Somalililere Arapça uydu televizyonundan sesleniyoruz" demiştir. "Biz gerçeği biliyoruz ve bu tüm insanlar için mesajımız: Lütfen, lütfen, lütfen

İslam ile kadın sünneti arasındaki bağlantıyı kesin. İkisi arasında bir ilişki yok” (Beth ve breault ,2018).

Somali hükümeti, bakanlıklar aracılığıyla, Somali'deki kadın sünnetini engellemeye yönelik çeşitli stratejiler ortaya koymuştur. 2016'da Somali Başbakanı ülkedeki kadın sünnetini yasaklamak için bir dilekçe imzalamıştır. Avaaz kampanyasının öncülüğünü 26 yaşındaki Ifrah Ahmed yapmıştır. Kendisi kadın sünneti karşıtı kampanyanın hükümetin dikkatini çekmesini ümit etmiştir. Anayasaya aykırı olmasına rağmen, kadın sünnetini yasaklayan herhangi bir yasa yoktur. Başbakan, Somali'deki bu uygulamayı ortadan kaldırma kampanyasını destekleyen dünya çapındaki yaklaşık 1.3 milyon kişiden biridir. "Somali şimdi tam yasağı yürürlüğe koydu ve bunu kitlesel halk eğitim kampanyaları izleyecektir". Eğitim ve toplumun arzusu olmadan kadın sünnetini ortadan kaldırmak kolay değildir (Beth ve breault ,2018).

2015 yılında hükümet, kadın sünnetini engelleme niyetinin sinyallerini vermiştir. Eğer yeni yasa yürürlüğe girerse, kadın sünneti uygulamaları ciddi cezalarla karşı karşıya kalacaktır. Hayatı tehdit edici yan etkileri olan bu uygulama, birçok Afrika ve Orta Doğu ülkesinde oldukça popülerdir ve şimdi hükümet bu uygulamayı sonlandıracak net bir politika ortaya koymaktadır. Dini liderler, topluluk başkanları ve ülkenin milletvekilleri, Kadın Bakanlığı tarafından ortaya konulan yasal düzenlemeye dikkatlerini vermişlerdir. Kanun yürürlüğe girdiğinde, eylemi uygulayanlar tutuklanacaktır. Bakanlık ayrıca kadın sünnetini yasaklama yasası oluşturma konusunda da çalışmaktadır. Bu uygulamayı yapan biri görüldüğünde hükümet tarafından tutuklanacaktır. Uzmanlar bu toplumsal seferberlik çabasının, uygulamanın sonlandırılmasına ve kadın sünneti uygulamalarının neredeyse evrensel olduğu bir ülkede yasalarla ilgili farkındalığı artırmaya yardımcı olacağını ifade etmektedir (Billow, 2015).

2.6.2. Kadın Sünnetini Sonlandırmaya Yönelik Hükümet Dışı Çalışmalar (Uluslararası Kuruluşlar ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Çalışmaları)

Somali'de kadın sünneti uygulamasına son vermek için ulusal ve uluslararası boyutta hükümet dışı kuruluşların yani sivil toplum örgütlerinin birtakım çalışmaları bulunmaktadır. 2007'den beri Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), bu uygulamayı ortadan kaldırmak için tasarlanan ortak bir Birleşmiş Milletler programının bir parçasıdır (UNFPA, 2015). 2010 yılında, "END Avrupa Ağı" 11 Avrupalı

sivil toplum kuruluşu tarafından kurulmuştur. Kadın sünnetinin "Milenyum Kalkınma Hedefleri" üzerindeki olumsuz etkilerini ele almıştır (End, 2015). UNICEF liderliğindeki atölye çalışmaları, kadın sünnetinin tamamen ortadan kaldırılması konusunda tartışmak ve fikir birliğine varmak için geniş çapta katılımcının (resmi makamlar, dini liderler, gençler, eğitimciler, kadınlar ve erkekler) bir araya getirilmesinde başarılı olmuştur (UNICEF, 2016).

17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH'ler) arasında yer alan çocuk evliliği, erken veya zorla evlilik ve kadın sünneti gibi tüm zararlı uygulamaların ortadan kaldırılarak, cinsiyet eşitliğini sağlama ve tüm kadın ve kız çocuklarını güçlendirme, uluslararası boyutta taahhüt edilmektedir (End, 2015). Kayda değer yeni bir hareket ise, 2013 yılında kurulan Afrika Arası Geleneksel Uygulamalar Komitesi, Afrika Birliği Komisyonu, Birleşmiş Milletler Afrika Ekonomik Komisyonu, UNICEF, UNFPA ve Çocuk Hakları ve Refahı Üzerine Afrika Uzmanlar Komitesi arasındaki Ortak İş birliği Stratejisidir. Bu tür çalışmalar uluslararası alanda kadın sünneti ile mücadelede önemli adımlardır. (UNICEF, 2015).

Birçok uluslararası ve ulusal hükümet dışı kuruluşlar, Somali'deki kadın sünneti tehlikesi hakkında eğitim vererek farkındalık programları yürütmüştür. Bununla birlikte, bu tür programların başarısını ölçmek için güvenilir istatistikler bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra bazı kuruluşlar tarafında geçmişte, kadın sünnetinin uygulanmakta olduğu kız çocuk sayısındaki hafif bir düşüş ya da algılardaki kademeli bir değişim gibi yerel gelişmeler hakkında rapor hazırlanmıştır. UNSOM, dini liderlerin de kadın sünnetini reddeden açıklamalar yaptığını, uygulamanın dini gerekçelere dayanmadığını ve dolayısıyla sona erdirilmesi gerektiğini vurguladığını belirtmektedir.

Şu anda, UNICEF müdahalelerinin odağı, toplulukların aktif desteği ve seferberliği üzerinedir. Somali'deki uygulama, neredeyse tüm topluma yayılmış olduğundan ve uygulamayı bırakmaya yönelik bir ön yargı ve karalama olduğu için UNICEF, bireylerin çocuklarının yararına dayalı kararlar alma yetkisine sahip bir ortam yaratmaya odaklanan bir strateji benimsemiştir. Bu strateji, uygulamanın sadece sünnetçileri hedef olarak değil, genç kızların aileleriyle etkileşime girerek, gelecekte ebeveyn olacak gençliğe ve topluluk üyeleri üzerinde etkili olan liderlere odaklanarak sona ereceği inancına dayanmaktadır. Başka bir deyişle, talebi azalan uygulama sonuç olarak eski bir gelenek haline gelecektir. UNICEF müdahaleleri iki kategoriye ayrılmaktadır: Farkındalığı artırarak davranış değişimini amaçlayan müdahaleler ve bireylerin ve toplulukların mevcut 'normu' bozan seçimler yapma

kapasitesinin artırılması (kısa dönemli etki). Toplumsal normlardaki değişimi hedefleyen müdahaleler, yani kadın sünnetinin toplum içinde yapılması şart olan bir eylem olmadurumunun değişmesi (uzun vadeli etki) hedeflenmektedir (UNICEF 2007).

Birleşmiş Milletler'in; kadın sünnetinin tıbbi olmayan nedenlerle kadın cinsel organının değiştirilmesini veya yaralanmasını içeren tüm işlemleri kapsadığını ve bu uygulamanın uluslararası alanda kız çocukları ve kadınların insan hakkının ihlali olarak kabul edildiğini Somalililerin öğrenebileceği özel bir web sitesi vardır. Kadın sünneti, cinsiyetler arasındaki köklü eşitsizliği yansıtırken, kadınlara ve kızlara karşı vahşi bir ayrımcılık şekli oluşturmaktadır. Uygulama aynı zamanda sağlık, güvenlik ve fiziksel bütünlük haklarını, zalimce, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muameleden, işkenceden kurtulma haklarını ve işlem ölümle sonuçlandığında yaşam hakkını ihlal etmektedir (UNDP, 2016).

Kadın sünnetinin terk edilmesini teşvik etmek için koordineli ve sistematik çabalara ihtiyaç vardır ve bunlar tüm toplulukları içine almalı, insan haklarına ve cinsiyet eşitliğine odaklanmalıdır. Çabalar, toplumsal diyalogu ve uygulamanın sona ermesi için ortak hareket etmeleri için toplulukların güçlendirilmesini vurgulamaktadır. Ayrıca, sonuçlardan etkilenen kadınların ve kız çocuklarının cinsel ve üreme sağlığı ihtiyaçları da ele alınmalıdır. UNICEF ile birlikte UNFPA, 'nin terk edilmesini hızlandırmaya yönelik en büyük küresel programa öncülük etmektedir. Program şu anda 17 Afrika ülkesine odaklanmakta ve ayrıca bölgesel ve küresel girişimleri desteklemektedir (UNICEF, 2016).

Somali'deki STK'lar, kendi sosyal, politik ve kültürel dinamiklerini ele alarak toplumu derinlemesine kavramak, toplulukların karşılaştıkları zorluklara sürdürülebilir çözümler geliştirmek için toplumun içsel potansiyelini vurgulayan Toplum Diyalogu yaklaşımını benimseyerek, kadın sünnetini anlatmak için farklı yollar aramışlardır. Bu, toplulukların kadın sünneti ve cinsel şiddet gibi zararlı uygulamaları destekleyen değer ve inançları incelemelerine, ele almalarına, meydan okumalarına yardımcı olmaktadır. Şimdiye kadar cinsel şiddeti ve kadın sünneti algılarını değiştirmek için 15.202 kişiye ulaşılmıştır. Her ne kadar bu yaklaşım Somali'de kadın sünnetinin sona ermesinde çok ilerleme kaydetmiş olsa da, STK'lar birçok toplumsal grubun ciddi direnişiyle karşı karşıya kalmışlardır (UNDP, 2016).

Kadın sünnetinin sona ermesi söz konusu olduğunda ikna edilmesi en zor grupların dini ve geleneksel liderler olduğu ortaya çıkmıştır. Toplumlar manevi ve kültürel rehberlik için onları izlemektedir ve dini inançlar genellikle günlük yaşamın diğer yönlerini de etkilemektedir. Toplumdaki konumları göz önüne alındığında, çok uzun zamandır yanlış yaptıklarını kabul etmeleri ve farklı bir yol aramaları gerektiğini kabul etmeleri zorlaşmaktadır. Bu insan grupları pazarlık etmenin en zor olduğu gruplardır ancak görüşlerinden vazgeçtiklerinde değişimi önemli ölçüde ve sürdürülebilir bir şekilde etkileyebilirler. Kadın sünnetini gerçekleştirenler de ikna etmek için zor bir gruptur. Onlar kadın sünnetinden gelir elde etmektedir. Dolayısıyla diyalog onlar için yeterli olmayabilir. Onları alternatif yollar benimsemeye ikna etmek gerekmektedir (UNDP, 2016).

Ayrıca, UNICEF Somali, Somali'deki kadın sünnetinden vazgeçilmesinde yenilikçi bir yaklaşım sunmak için uluslararası STK 'Tostan' ile ortaklaşa çalışmaktadır. Topluluğun güçlendirilmesine dayanan, bu bütünsel, yaygın eğitim programı; demokrasi ve iyi yönetim, insan hakları ve sorumlulukları, problem çözme, hijyen, sağlık, okuryazarlık ve yönetim becerileri gibi konuları vurgulamak için birbiriyle evlilik gerçekleştiren topluluklar ile ulusal dillerinde çalışır. Bu yöntem, hikâye, şiir, tiyatro ve şarkı gibi Afrika sözlü geleneklerine dayanan yenilikçi, katılımcı yöntemler kullanmaktadır. Pratik okuryazarlık becerileri daha sonra bu temaları güçlendirmekte ve katılımcıların yeni bilgileri incelemelerini ve komşularla, akrabalarla paylaşımlarını sağlamaktadır. "Organize Yaygınlaştırma" süreci boyunca, seçilen topluluklar, bilgilerini komşu topluluklara aktararak etkilerini iki katına çıkarmaktadır (UNICEF, 2018). Uluslararası örgütler konusunda ciddi inisiyatif almışlardır ancak bu uygulamanın sonlandırılması için tüm kuruluşların birlikte hareket etmesi önem taşımaktadır.

2.7. Somali Göçmenleri ve Avrupa Ülkelerinde Kadın Sünneti Uygulaması

Somali, halklarının yaklaşık %25'ini kendi ülkelerinden, özellikle Norveç, Finlandiya, İngiltere, İsveç, Amerika ve Kanada gibi batı ülkelerine kaçmaya zorlanan, yıllarca süren iç savaşın yaşandığı bir ülkedir. 1990'dan 2015'e kadar Somali'de doğan ve ülke dışında yaşayan Somali halkı 850.000 kişiden 2 milyon kişiye ulaşarak, iki kattan fazla artmıştır. Tahminen 280.000 Somali göçmen Avrupa Birliği'nde yaşamaktadır. Norveç ve İsveç, Somali'den çok sayıda göçmene sahiptir. Dünyadaki Somali göçmenlerinin neredeyse %14'ü

Norveç ve İsveç'te bulunmaktadır. 2008'den beri Somalililerden yaklaşık 140.000 iltica başvurusu alınmıştır(Irons, 2015).

Milyonlarca kız çocuğu ve kadın kadın sünneti riski altındadır ve bugün o kişiler sünnet uygulamasından kaynaklanan büyük fiziksel ve psikolojik hasarlarla yaşamaktadır. Uygulama için risk altındaki kızların çoğunluğu Afrika'da yaşıyor olsa da, kadın sünneti artık yalnızca Afrika ülkelerinde gerçekleşmemekte, aynı zamanda göçmenleri barındıran batı ülkelerinde de yaşanmaktadır. Somali gibi Afrika ülkelerindeki süresiz savaş, iç savaş ve açlık, mültecilerin Batı Avrupa'ya ve Kuzey Amerika'ya gelişyle sonuçlanmıştır. Bu nedenle, Somalili göçmenlerİskandinavya, İngiltere ve Kuzey Amerika'daki en büyük kadın sünneti uygulayıcı topluluğu haline gelmiştir. Şu anda Norveç'te, 30.000'den fazla Somalili yaşamaktadır. Bu nedenle Norveç'teki Somalili kadınlarının yaklaşık %80'inin maruz kaldığı kadın sünneti, Norveç'te doğan yeni nesil Somalililer arasında da neredeyse yaygın bir durumdur(Irons, 2015).

2007'de Norveç'te uygulayıcı ülkelerden gelen ve sünnet çağında olan 3800 kız çocuğu vardır. 2006 ve 2007 yılları arasında rapor edilen çok sayıda sünnet vakası olmasına rağmen, sadece 15 kızın resmi olarak sünnet olduğu doğrulanmıştır. Bununla birlikte, işlemin nerede ve ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Norveç ulusal televizyonunun haberi, Norveç'teki yasal kısıtlamadan kaçan kızların sünnet için Somali'ye gönderildiğini açıklamıştır. Buna benzer bir durum da Britanya'daki Somalili topluluklardan gelmiştir (Darkenoo, 1993). İsveç'te yaşayan Somali topluluğu içinde yapılan araştırmalar, İsveç'teki Somali topluluklarının, kadın sünneti uygulamasının temel nedeninin kültürel olmasına rağmen, farklı nedenlerle kızlarına sünnet işlemini uyguladıklarını göstermiştir. Buna ek olarak, İsveç'teki Somalililerin çoğu, kadın sünnetinin genç kızlar / kadınlar için sağlık problemi oluşturduğunu açıklamıştır, ancak ne yazık ki, Somalililer kadın sünnetinin kötü sonuçlarını bilseler bile kızlarını sünnet ettirmeye devam etmektedir. Birçoğu, kadın sünnetinin Somali toplumu için gerekli olduğuna dair nedenler söylemiştir, çünkü onlara göre bu uygulama ailenin onurunu korumak ve saygılığını sürdürmesini sağlamaktadır(RezaeeAhan, 2013).

Herkes kadın sünnetinin İsveç'te ve diğer Avrupa Birliği ülkelerinde gerçekleştiğini bilmektedir, ancak ne yazık ki hiç kimse kadın sünnetinin İsveç ve Avrupa Birliği ülkelerindeki boyutunu bilmemektedir. İsveç hükümeti, İsveç'teki kadın sünneti yaygınlığının

Somali gruplarında ne kadar olduğunu tam olarak bilmemektedir. Çünkü aileler kadın sünnetini gerçekleştirme için kızlarını kendi ülkelerine göndermektedir (Johnsdotter, 2018).

Batı ülkelerinde, kızların sünneti kanunen, belirli ceza hukuku hükümleri ya da ceza kanunları ile bedensel zarar cezalarıyla ağır bir suç olarak yasaklanmıştır. 1982’de, batıda kadın sünneti ile ilgili ilk özel yasa İsveç’te başlatılmış ve bunu birçok ülke takip etmiştir. Kadın sünneti mevzuatına sahip çoğu batı ülkesi, yurt dışında harekete geçtiğinde suçlu kovuşturmasını mümkün kılan, dış ülkede politik dokunulmazlık ilkesini uygulamaktadır. Kadın sünnetiyle ilgili ceza mahkemesi davaları yaklaşık on batı ülkesinde gerçekleşmiştir. Avrupa ve diğer batı ülkelerinde kadın sünneti olduğu gerçeğini bilinmesine rağmen, mahkemeye yansıyan davalar çok azdır. Kadın sünnetinin uygulandığı Somali’de yüzlerce ve binlerce insan vardır, batı ülkelerinde meydana gelen kadın sünneti vakalarını ortaya çıkarmak ise çok zordur. Çünkü batıda bu işlem gizli ve yasal dışı bir şekilde gerçekleşmektedir (Johnsdotter, 2018).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOMALİ'DE KADIN SÜNNETİNE YÖNELİK ALAN ARAŞTIRMASI VE BULGULAR

Bu bölümde Somali, Puntland bölgesinde yapılan alan araştırmasına yönelik bulgulara yer verilmektedir. Araştırma kapsamında dört grupta görüşme yapılmıştır. Birinci grup, kadın sünnetine maruz kalan kadınlardan oluşmaktadır. İkinci grup kadın sünnetini uygulayan kadınlar, üçüncü grup hükümet yetkilileri, dördüncü grup ise sivil toplum örgütlerinin temsilcileridir. Araştırmaya katılan her gruba görüşme yapmadan önce bir bilgilendirme yapılmıştır. Bu bilgilendirme araştırmanın amacını, kapsamını, yöntemi içermektedir. Ayrıca elde edilen bilgilerin araştırma dışında paylaşılmayacağına dair bilgi verilmiştir.

Araştırma konusu görüşmelere katılan kadın sünnetine maruz kalan kadınların katılıma ilişkin rızaları alınmadan önce gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır. Araştırmacı katılımcılara kendisini tanıtmış ve İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler Bilim Dalı öğrencisi olduğunu belirtmiştir. Katılımcılara “Kadına Yönelik Şiddet: Somali'deki Kadın Sünneti” başlıklı bir araştırma yapılmakta olduğu bilgisi verilmiştir.

Katılımcılara bu çalışmanın amacı anlatılmıştır. Bu çalışmanın, özellikle Puntland Eyaleti olmak üzere Somali toplumunun farklı bölgelerinde kadına yönelik şiddet hakkında bilgi toplama amacına sahip olduğu ifade edilmiştir. Katılımcılardan araştırma konusundan dolayı önemli olabilecek özel bilgi ve deneyimlerinin sorulacağı söylenerek çalışmaya katılmaları istenmiştir.

Katılımcılara görüşmelerin ne şekilde yürütüleceği anlatılmıştır. Bu çerçevede alanında bilgi sahibi üniversite mezunu görüşmeci ile bir arada görüşmelerinin ve şiddetle ilgili birtakım soruları yanıtlamalarının isteneceği aktarılmıştır. Görüşmecinin katılımcıların vereceği cevapları anket metnine kaydedeceği söylenmiştir. Özel bir ortamda yalnızca bir kez görüşme yapacakları belirtilmiştir.

Katılımcıların gizlilik ve mahremiyete ilişkin oluşabilecek olası kaygıları giderilmiştir. Bu görüşme sırasında katılımcıların kimliğini ortaya çıkaracak hiçbir tanımlayıcı bilgi

toplanmayacağına altı çizilmiştir. Katılımcıların verdiği her türlü bilginin kesinlikle gizli tutulacağı hususunda katılımcılara garanti verilmiştir. Sadece bu araştırmayı yapan insanların katılımcıların aktardığı bilgiye ulaşabilecekleri belirtilmiştir. Araştırmacının, başka kimseyle paylaşmaksızın katılımcıların yanıtlarını sentezleyen bir rapor hazırlayacağı ve katılımcıların verdiği bilgilerin kaydına isim veya diğer tanımlayıcı bilgilerin girilmeyeceği söylenmiştir.

Görüşme esnasında kadına yönelik şiddet ve kadın sünneti hakkında soruların sorulacağı hatırlatılmış ve kimi soruların hassas ve kişisel olabileceği konusunda katılımcılar uyarılmıştır. Bu nedenle kimi sorulardan katılımcıların rahatsız olabileceği söylenerek araştırmaya katıldıkları için katılımcıların zarar görmelerinin istenmediğine dair temenniler aktarılmıştır.

Katılımcılara çalışmadan çekilme haklarının olduğu hatırlatılmıştır. Çalışmaya katılmanın tamamen kendi seçimleri olduğu belirtilmiş ve çalışmaya katılmamayı seçmeleri veya çalışmaya katılmayı bırakmaya karar vermeleri halinde, herhangi bir zarar görmeyecekleri katılımcılara bildirilmiştir. Katılımcılara daha önce onay vermiş olsalar bile, istedikleri zaman katılmayı durdurabilecekleri bilgisi de verilmiştir.

Katılımcılar çalışmaya olan katkılarından beklenen yararlar konusunda bilgilendirilmiştir. Araştırmacıya verecekleri bilgilerin, Puntland'da geleneksel ortamlarda meydana gelen kadına yönelik şiddetin bir parçası olarak kadın cinsel sünneti konusundaki bilgileri artırmaya yardımcı olacağı belirtilmiştir. Aynı doğrultuda, yapılacak katkıların bu sorunla başa çıkmak için uygun önlemlerin bulunmasına yardımcı olacağı belirtilmiştir.

3.1. Kadın Sünnetine Maruz Kalan Kadınlarla Görüşmeler ve Bulgular

3.1.1. Demografik Özellikler

Araştırma kapsamında kadın sünnetine maruz kalan on kadınla görüşülmüştür. Bu katılımcılara kimliklerini gizli tutmak amacıyla takma isimler(rumuz) verilmiştir. Bu isimler sırasıyla; 1. Katılımcı: Büşra, 2. Katılımcı: Fadime, 3. Katılımcı: Merve, 4. Katılımcı: Ayşe, 5. Katılımcı: Sümeyye, 6. Katılımcı: Kadriye, 7. Katılımcı: Zeynep, 8. Katılımcı: Hafize, 9. Katılımcı: Sıdika ve 10. Katılımcı: Sabriye şeklindedir. Katılımcılar genel olarak genç kadınlar arasından seçilmiştir. Büşra 30; Fadime 25; Merve 32; Ayşe 18; Sümeyye 35, Kadriye 23, Zeynep 22, Hafize 25, Sıdika, 31 ve Sabriye 29 yaşındadır. Bu katılımcılardan Büşra, Merve, Sümeyye, Hafize, Sıdika ve Sabriye evlidir. Ayşe, Kadriye ve Zeynep bekâr, Fadime ise boşanmıştır. Bekâr olan katılımcıların çocuğu da yoktur. Diğer katılımcıların sahip olduğu çocuk sayısı ise beş ile on bir arasında değişmektedir.

Katılımcıların eğitim durumlarıyla ilgili olarak; Merve, Ayşe ve Zeynep hayatında hiç okula gitmemiştir. Büşra ve Sıdika bir süre ortaöğretime devam etmiş, Fadime, Sümeyye, Hafize ve Sıdika ise ortaöğretim mezunudur. Katılımcılar arasında sadece Kadriye üniversite mezunudur. Katılımcıların mesleki faaliyetlerine gelince Fadime, Merve ve Sümeyye serbest meslek sahibidir. Kadriye işsiz, Büşra, Hafize, Sıdika ve Sabriye ise ev hanımı olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 2: Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcı	Rumuz	Yaş	Medeni Hal	Çocuk Sayısı	Eğitim Durumu	Meslek
1. Katılımcı	Büşra	30	Evli	7	Ortaöğretim terk	Ev hanımı
2. Katılımcı	Fadime	25	Boşanmış	5	Ortaöğretim	Serbest meslek
3. Katılımcı	Merve	32	Evli	11	Hiç okula gitmemiş	Serbest meslek
4. Katılımcı	Ayşe	18	Bekar	0	Hiç okula gitmemiş	İşsiz
5. Katılımcı	Sümeyye	35	Evli	9	Ortaöğretim	Serbest meslek
6. Katılımcı	Kadriye	23	Bekar	0	Üniversite	İşsiz
7. Katılımcı	Zeynep	22	Bekar	0	Hiç okula gitmemiş	İşsiz
8. Katılımcı	Hafize	25	Evli	5	Ortaöğretim	Ev hanımı
9. Katılımcı	Sıdika	31	Evli	5	Ortaöğretim terk	Ev hanımı
10. Katılımcı	Sabriye	29	Evli	4	Ortaöğretim	Ev hanımı

Araştırmaya katılan kadınların 18-35 yaş arasındaki kadınların daha çok ortaöğretim gördükleri ya da ortaöğretimdeyken okulu terk ettikleri görülmektedir.

3.1.2.Araştırmaya Yönelik Değerlendirme

3.1.2.1.Şiddet ve Kadın Sünneti Deneyimleri

Araştırmacının görüşme yaptığı tüm kadınların hayatlarının bir evresinde ve mutlaka bir şekilde şiddet görmüş/görmekte olan kişiler olduğu anlaşılmaktadır. Hatta katılımcılardan Merve evlenmeden önce cinsel saldırıya uğramış ve cinsel saldırının faili tarafından evlenmek zorunda kalmıştır. Merve yaşadığı deneyimi şu sözlerle ifade etmektedir:

“14 yaşındayken şimdiki kocam bana tecavüz etti ve aileme bu adamın tecavüz ettiğini söylediğimde, benimle evlenmeye zorlamaya karar verdiler. İnsanlar arkamdan konuşacaklar, bizim de aile onurumuz zarar görecekti, bu yüzden onunla evlendim. Evliliğin her günü, yaşadığım tecavüzü hatırlayarak geçti. Ailemin ısrarı, adımın namusu için evlendiğim adamdan ölesiye nefret ediyordum. İntihar etmeyi de düşündüm ama çocuklarımı babalarının şiddetinden korumalıyım. Yapamadım.”

Fadime ise eşinden sürekli şiddet gördüğünü belirtmektedir:

“Kocam aramızda geçen her tartışmada beni döverdi, ailesi de kendisi de sürekli bana kötü söz söylerlerdi. Bazen çocuklara da şiddet uyguladığı oluyordu. Kendi çocukları değilmişçesine, acımadan, sırf sinirini atmak için vuruyordu. Bir zaman sonra baş edemedim, boşandım ama boşanmak çare olmadı. Sokağa çıktığımda saldırmaya başladı eski kocam. İnsanlar benim ve çocuklarımın arkasından konuşmaya başladılar. Kadınlar bir nebze halime acısa da eşlerinden çekindikleri için yardım edemiyorlardı. Çocuklarımı ise göremiyordum. Babaları onları görmeme izin vermiyordu. İşkence gördüklerini bilmeme rağmen, onları kurtaramıyordum, koruyamıyordum.”

Kadriye, bekar olmasına rağmen çevre tarafından ailesine yapılan baskılardan ve sokakta yürürken maruz kaldığı şiddetten bahsetmektedir;

“İstediğim işimi yapabilmekti. Herhangi bir kısıtlamaya tutulmadan kendi ayaklarımın üzerinde durabilmek. Somali toplumunun inançlarına olan bağlılığına yenemedim, ne yazık ki. Kadın olduğum için iş bulamıyordum. Sünnetçilik mi yapmalıydım? En uygunu bu muydu? Dendim bu fikirlere. Ailem benim kadar direnç gösteremiyordu ama dışarıya karşı. İnsanlar arkamdan konuşmaya başlamışlardı; neden evlenmediğimi sorguluyor, kötü bir şeyler yapıp namusumuza leke sürdüğümü düşünüyorlardı. Bir gün sokakta yürürken tanımadığım birileri tarafından darp edildim. Sebebi yoktu. Yaralarım günlerce iyileşmedi. Bir kadın olarak kültürüm tarafından aşağılanıyor, öteleniyor ve hiçleştiriliyordum. Sünnetle başlayıp zorla evlendirilmek, Somalili kadınların avuçlarında kazılı galiba. Artık tek dileğim, tecavüze uğramamak.”

Sümeyye, kendisinden yaşça büyük ve önceki karısından çocukları olan bir adamla yaşadıklarını aktarmaktadır;

“Severek evlenmedim her kadın gibi. Küçük yaşta, zorla evlendirildim olması gerektiği gibi. Kocam benden yaşça büyüktü ve çocukları vardı. Her akşam olduğunda, yaşayacağım şey için korkudan ölüyordum ama kocamı sonuçta. Üvey çocuklarım beni hiç sevmezlerdi. Kızlar bir nebze de erkek olanlar bana etmediklerini bırakmazlardı. İftira atarlar, babalarına beni dövmesi için her yalanı söylerlerdi. Sonra kendi çocuklarım oldu. Gündüz çocukların eziyeti, evin iş yükü, akşam kocamın işkencesi. Ben Somalili bir kadını ve bütün bu yaşadıklarım çok normal.”

Araştırmaya katılan kadınlar Somali’de çok olduğunu düşündükleri şiddet türlerini Tablo 3’deki gibi sıralamışlardır. Tablo 3’e göre kadınların hepsi fiziksel şiddetin Somali’de kadınların maruz kaldığını belirtmektedirler.

Tablo 3: Katılımcılara göre Somali’de Kadınlara Yönelik Var Olan Şiddet Türleri

Rumuz	Fiziksel	Psikolojik	Ekonomik	Cinsel	Erken evlilik
Büşra	✓				✓
Fadime	✓	✓			✓
Merve	✓				✓
Ayşe	✓	✓		✓	✓
Sümeyye	✓		✓		✓
Kadriye	✓		✓		✓
Zeynep	✓				✓
Hafize	✓				✓
Sıdika	✓				✓
Sabriye	✓				✓

Katılımcıların tümü kadın sünnetine evde ve bu konuda formel bir eğitim almamış olan geleneksel bir sünnetçi tarafından maruz bırakılmıştır. Genel olarak kadın sünnetine katılım yaşı Tablo 2’de görüldüğü gibi 0-6 yaş aralığı ile 6-10 yaş aralığında gerçekleşmiştir. Katılımcılardan Büşra, Merve, Ayşe, Zeynep ve Hafize klitoris kesildiği I. Tip kadın sünnetine; Fadime ve Sabriye, klitorisle birlikte iç dudak kesildiği II. Tip kadın sünnetine; Sümeyye, Kadriye ve Sıdika ise, klitoris ve iç dudak kesildikten sonra, vajinanın çeşitli şekillerde dikildiği (infibulasyon) III. Tip kadın sünnetine maruz kalmışlardır.

Bundan başka katılımcıların kadın sünnetine hem küçük yaşta maruz kaldıkları hem de karşılaşılan durumun ağırlığı karşısında diğer şiddet türlerini de aşacak şekilde hayatlarının tamamında olumsuz bir şekilde etkilendikleri görülmektedir. Sünnet oldukları anı anlatan katılımcılardan bazıları deneyimlerini şöyle paylaşmışlardır:

Büşra:“Çok acı çektim ve çok kanamıştı. Çok ağrım vardı, o ağrıyı hala unutamıyorum. Cinsel birlikteliklerimde ve doğumlarda çektiğim acı katlanarak artıyor. Yaşadıklarımı unutamıyorum”.

Fadime: “Bir sabah kalktığımda annem bir kadını eve çağırmıştı ve bu kadının beni helal hale getireceğini söyledi. Annem işlemin çok kısa süreceğini ve hiç acı çekmeyeceğimi söylemişti. Ama hatırlıyorum; canım çok acımıştı. Helal olmanın neden bu kadar can acıttığını düşündüm. Helal olmak iyi bir şeydi ama acı çekmek nasıl iyi bir şey olabilirdi?”

Merve: “Kanımı gördüğümde ağrı, ateş ve şok hissettim. Bir müddet etrafımdaki herkesten korktum. Tekrar canımı yakacaklarını düşünüyordum. Şimdi bakınca, çok da yanılmamışım; ilk regl, ilk cinsel birliktelik ve ilk doğum, hepsi işkenceden farksızdı. Yaşadığım onca acı beni hissizleştirdi. Artık çok acı çekmiyorum.”.

Sabriye: “Çok iyi hatırlıyorum, canım çok acımıştı. Sokakta arkadaşlarımla oynarken, evde ailemin yanında hep çekinmeye başladım sünnetten sonra. Korkuyordum. Acı her gece kabus olarak tekrar çıkıyordu karşıma. Beni sünnet eden kadının yüzünü asla unutamıyorum”.

Ayrıca katılımcıların tümü, evlendikleri sırada ilk defa cinsel ilişkiye girdikleri sırada yaşadıkları acı başta olmak üzere, tüm cinsel deneyimlerinin acı verici olduğunu ve çocuk doğururken de çok büyük sorunlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 4’de araştırmaya katılan kadınların anlantılarından çıkan veriler derlenerek, maruz kaldıkları yaş aralığı, tipi, sünneti yapan kişi ve sünnetin yapıldığı yer almaktadır:

Tablo 4: Katılımcıların Maruz Kaldıkları Kadın Sünnetine İlişkin Bilgiler

Rumuz	Kadın sünnetine maruz kaldığı yaş	Tip	Sünneti yapan kişi	Sünnetin yapıldığı yer
Büşra	0-6	I	Geleneksel sünnetçi	Evde
Fadime	6.-10	II	Geleneksel sünnetçi	Evde
Merve	0-6	I	Geleneksel sünnetçi	Evde
Ayşe	0-6	I	Geleneksel sünnetçi	Evde
Sümeyye	6.-10	III	Geleneksel sünnetçi	Evde
Kadriye	0-6	III	Geleneksel sünnetçi	Evde
Zeynep	0-6	I	Geleneksel sünnetçi	Evde
Hafize	0-6	I	Geleneksel sünnetçi	Evde
Sıdıka	0-6	III	Geleneksel sünnetçi	Evde
Sabriye	6.-10	II	Geleneksel sünnetçi	Evde

Tablo 4’ e göre kadınların hepsinin evde ve geleneksel sünnetçi tarafından sünnete maruz kaldıklarını, çoğunluğunun 6 yaşına kadar sünnet olduğu ve I. tip sünnetin daha yaygın olduğu görülmektedir.

3.1.3.2.Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Sünnetine İlişkin Bilgi Düzeyleri

Katılımcıların tümünün kadına yönelik şiddet kavramına dair bilgiye sahip olduğu görülmektedir. Örneğin Büşra “*Kadına yönelik şiddet hakkında bir fikriniz var mı?*” sorusunu; “*bir kadını incitmek için kullanılan herhangi bir eylemdir*” şeklinde yanıtlanmıştır. Öte yandan aynı katılımcı maruz kaldığı şiddeti tanımlama ve algılama konusunda güçlük çekmektedir:

“Kocam aile içindeki düşüncelerime saygı duyuyor, başka bir kadınla evlendi, aile olarak tüm ihtiyaçlarımızı karşıladığı için bir şey söyleyemem. Zaten ondan ayrılmaya kalksam ailem beni her zaman geri yolluyor. Bir kere evlendin çünkü. Artık başka bir aileye aitsin. Hem ortada çocuklarım da var. İnsan içinde rezil olmalarını, adlarının kirlenmesini istemem”.

Fadime ise şiddeti tanımlarken “*kadını psikolojik, fizyolojik ve cinsel olarak inciten*” ifadelerin kullanmıştır.

Katılımcıların kadın sünnetine ilişkin temel kavramsal bilgi düzeylerinin genel olarak olduğu görülmektedir. Katılımcılar genel olarak kadın sünnetinin yaşadıkları bölgede kız çocuklarına yönelik yapılan geleneksel bir uygulama olduğunu söylemişlerdir. Katılımcılardan Fadime, Merve, Sıdika ve Sümeyye kadın sünnetinin üç alt türünü sayarak tanımlayabilmiştir. Eğitim düzeyleri fark etmeksizin, katılımcıların hemfikir olduğu konu yaşananların normal olduğudur. Geleneksel inanç çemberinde, kadınlar sünnetin ve sonrasında gelen “acı içerikli” deneyimlerin, her zaman karşılaşılan bir durum olması sebebiyle, normal olduğunu düşünmektedirler. Eğitim seviyesi yükseldikçe artan farkındalık, kadınlar desteklenmedikçe ve korunmadıkça eyleme geçememektedir. Şiddete ve kadın sünnetinin şiddetin bir parçası olduğunu öğrenmelerine rağmen eyleme geçemedikleri için, onlardan sonra gelen nesiller de kadın sünnetine maruz kalmaktadır. “Yanlış ama normali bu” mantığıyla hareket eden kadınların, şiddetin en büyüğünden en küçüğüne kadar maruz kalmaları kaçınılmaz görünmektedir.

3.1.3.3.Kadın Sünnetine Yönelik Tutum ve Algıları

Katılımcıların tümü kadın sünnetine yönelik olumsuz bir tutum içerisinde. Öncelikle kadınların hepsi, kadın sünnetini kadına yönelik şiddetin bir türü olarak görmektedir. Örneğin

Büşra, Fadime ve Merve kadın sünnetini geleneksel olarak kadınlara yönelik gerçekleştirilen bir şiddet olarak tanımlamıştır. Yine Büşra ve Fadime daha önceden kadın sünnetinin genç kız ve kadınlara yönelik gerçekleştirilen şiddetin bir türü olarak tanımlanması gerektiğini bilmediklerini ancak yakın zamanda bu hususta bir farkındalık yaşadıklarını aktarmışlardır.

Katılımcıların tümü, kadın sünnetinin kadınlar üzerinde olumsuz etkileri olduğu konusunda hemfikirdir. Bunlardan Büşra bu olumsuz etkinin cinsel açıdan; Fadime, Merve ve Ayşe hem psikolojik hem de cinsel açıdan, Sümeyye ve Kadriye ise sadece psikolojik açıdan kadın sünnetinin olumsuz etkileri olduğunu düşünmektedir.

Katılımcıların kadın sünnetinin toplumda yaygın bir şekilde uygulanma nedenlerinin sosyolojik nedenleri konusunda objektif ve eleştirel algılara sahip oldukları gözlenmiştir.

Örneğin Fadime'ye göre:

“Kadın sünnetinin yapılma nedeni kızların namuslarını korumak. Çünkü buralarda kadın cinselliğinden korkuluyor. Ayrıca bu uygulamanın şiddetin bir türü olduğuna dair bir farkındalık eksikliği de var. Birçoğu İslam dininin kadın sünnetini emrettiğini sanıyor, kimisi ise bunun geleneklerimizin bir gereği olduğuna inanıyor. Kadının erkek gibi kendi bireyselliğini yaşaması, hatta insani koşullar altında yaşaması dinen caiz değilmiş gibi düşünülüyor”.

Benzer bir şekilde Merve'nin ifade ettiği şekliyle:

“Kadınların toplumda, özellikle bu bölgede karşılaştıkları farklı türden şiddete neden olan birçok sebep var. Mesela şiddet olaylarının çoğu, bu bölgedeki kadınlara şiddet uygulanmadığı için kabul edildi, ancak en tehlikeli şiddet her gün kadın sünneti, sözel şiddet, cinsel şiddet, fiziksel şiddetler. Bunların nedenleri ise kültürel inançlar ve pratikler, ataerkil toplumlardır.”

Ayşe'ye göre ise;

“Bence kadın sünnetinin toplumda varlığını teşvik eden bir toplumsal baskı var çünkü kadın sünnetine maruz kalmamış kadınlar toplumun geri kalanı tarafından aşağılanıyor, ya da maruz kalmış kızlarla kıyaslanarak ayrımcılığa uğruyor. Birbirlerine destek olmaktan çekinen kadınlar, gün be gün kadın sünnetine yeni kurbanlar veriyorlar. Dinin yanlış öğretilmesi sonucu oluşan kadına şiddet algısını kırmak oldukça güç.”

Araştırmaya katılan kadınlar, kadın sünneti hakkında olumsuz düşünse de kendi çocukları söz konusu olduğunda kadın sünneti uygulaması yaptırmak durumunda kalmaktadırlar. Aile içi şiddet ve “mahalle baskısı” bunun başlıca sebepleridir. Bireysel özgürlüğün kadınlara

verilmediği bir toplumda, olumsuz düşüncelerini dile getirememek, kadın sünnetini reddetmek, Somalili bir kadın için neredeyse imkânsızdır.

Tablo'5'de araştırmaya katılan kadınların kadın sünnetinin neden uygulandığına yönelik düşünceleri yer almaktadır:

Tablo 5:Katılımcılara Göre Kadın Sünnetinin Yaygın Bir Şekilde Uygulanmasının Nedenleri

Rumuz	Geleneksel İnançlar	Dini İnançlar	Sosyal Baskı	Kadın Cinselliğinden Duyulan Korku
Büşra	✓		✓	✓
Fadime	✓		✓	✓
Merve	✓	✓	✓	✓
Ayşe	✓		✓	✓
Sümeyye	✓		✓	✓
Kadriye	✓	✓	✓	✓
Zeynep	✓		✓	✓
Hafize	✓			✓
Sıdıka	✓			✓
Sabriye	✓		✓	

Tablo 5'deki verilere göre kadınlar, geleneksel inancın, kadın cinselliğinden duyulan korkunun ve bunlara ek olarak sosyal baskının sünnetin uygulanmasında etken olduğunu düşünüyorlar.

3.2. Kadın Sünnetini Uygulayan Kadınlarla Görüşmeler ve Bulgular

3.2.1.Demografik Bilgiler

Araştırma kapsamında meslek olarak geleneksel kadın sünneti yapan on kadınla görüşülmüştür. Bu katılımcılara kimliklerini gizli tutmak amacıyla takma isimler(rumuz) verilmiştir.Bu isimler sırasıyla; 1. Katılımcı: Halime, 2.Katılımcı: Meryem, 3. Katılımcı: Fatma, 4. Katılımcı: Muazzez, 5. Katılımcı: İlknur, 6.Katılımcı: Emine, 7. Katılımcı: Semiha 8. Katılımcı: Kevser, 9. Bedriye: ve 10. Katılımcı: Hasibe şeklindedir.

Tablo 6'da da görüldüğü üzere sünneti uygulayan kadınlar genel olarak orta yaşlıdır. Halime, 35; Meryem, 42; Fatma, 45; Muazzez 52; İlknur: 48, Emine: 44, Semiha:51, Kevser:42, Bedriye: 39 ve Hasibe:44 yaşındadır. Bu katılımcılardan Halime, Muazzez, İlknur, Emine, Semiha ve Hasibe evlidir. Fatma, Kevser ve Bedriye dul, Fadime ise boşanmıştır.

Katılımcıların sahip olduğu çocuk sayısı oldukça fazladır. Bu sayı 11 ila 16 arasında değişmektedir. Katılımcıların eğitim durumlarıyla ilgili olarak; Halime, Fatma, Kevser, Bedriye ve Hasibe hayatında hiç okula gitmemiştir. İlknur, Emine ve Semiha ortaöğretimin bir kısmına devam etmiştir. Muazzez ise ortaöğretim mezunudur.

Tablo 6: Kadın Sünnetini Uygulayan Kadınların Demografik Bilgileri

Katılımcı	Rumuz	Yaş	Medeni Hal	Çocuk Sayısı	Eğitim Durumu
1. Katılımcı	Halime	35	Evli	12	Hiç okula gitmemiş
2. Katılımcı	Meryem	42	Boşanmış	15	Ortaöğretim terk
3. Katılımcı	Fatma	45	Dul	11	Hiç okula gitmemiş
4. Katılımcı	Muazzez	52	Evli	16	Ortaöğretim
5. Katılımcı	İlknur	48	Evli	14	Ortaöğretim terk
6. Katılımcı	Emine	44	Evli	12	Ortaöğretim terk
7. Katılımcı	Semiha	51	Evli	11	Ortaöğretim terk
8. Katılımcı	Kevser	42	Dul	12	Hiç okula gitmemiş
9. Katılımcı	Bedriye	39	Dul	14	Hiç okula gitmemiş
10. Katılımcı	Hasibe	44	Evli	14	Hiç okula gitmemiş

Tablo 6 kadın sünnetini uygulayan kadınların eğitim düzeylerinin ortaöğretimin altında olduğunu göstermektedir. Kadınların çoğunluğu hiç okula gitmemiştir. Eğitim düzeyleri oldukça düşük olan bu kadınların çocuk sayıları da 10 çocuğun üstündedir.

3.2.2. Değerlendirme

3.2.2.1. Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Sünnetine İlişkin Bilgi Düzeyleri

Uygulayıcıların kadına yönelik şiddetin anlamı konusunda yöneltile soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda görülmektedir ki, beş kadından sadece ikisi şiddetin tanımını yapabilmektedir. Eğitim durumları göz önüne alındığında şiddetin tanımını yapabilen iki kişinin orta öğretimden mezun/tamamlayamamış olduğu, şiddetin tanımını yapamayanların ise hayatında hiç okula gitmemiş oldukları saptanmıştır. Örnek olarak hayatında hiç okula gitmemiş uygulayıcı Halime, “Bugünlerde kadınlara yönelik şiddet olduğu söyleniyor, ama şahsen ben herhangi bir şiddet görmedim.” derken, ortaöğretim mezunu uygulayıcı Muazzez, “Kadına yönelik şiddet, kadınların onuruna, ahlakına ve bir şeyler yapma yeteneğine zarar veren herhangi bir eylemdir” demiştir.

Halime, Meryem, İlknur ve Fatma geleneksel uygulayıcıyken, Muazzez tıbbi uygulayıcıdır. Sünnet uygulamasını annesinden öğrendiğini belirten Halime, diğer beş kadın gibi kendisinin de sünnet edildiğini söylemektedir. Bu durum, sünnetin aile mesleği olarak aktarıldığı ve

uygulayıcıların da küçük yaşta sünnet edildiklerini düşündürmektedir. Uygulayıcılardan Meryem otuz senedir bu işi yapmakta olduğunu belirtirken, Halime ve Muazzez on beş yıl, İlknur ise on yıldır uygulayıcı olarak çalıştıklarını söylemektedirler. Fatma ise şu ifadeleri kullanmıştır, *“Bu kadın sünneti pratiğini uzun zamandır aynı anda yapan ve bu köyün her biri beni tanıyan en eski uygulayıcılardan biriyim.”*

Halime uygulayıcı olarak çalışmaktaki amacının evini geçindirmek olduğunu kocasının çalışamaz durumda olduğunu belirtirken, Meryem şu ifadeleri kullanmaktadır, *“Aynı anda 15 çocuğum var, kocamdan ayrıldım, evin günlük hayatından sorumluyum ve bütün çocuklar okul istiyor, böylece evin tek gelir kaynağı bu iş.”* Fatma ise günlük kazancını sağlamak için başka bir yol göremediğini söylerken, Muazzez, *“Ailenin fakir durumu beni bu işi yapmaya iten temel faktördür, çünkü kocamın maaşı evin tüm ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli değildir.”* sözlerini kullanmaktadır. İlknur da Muazzez ile aynı sebepten ötürü uygulayıcılık yapmaktadır. Sebeplerden de anlaşılacağı üzere, maddi sıkıntı ve evde çalışabilecek durumda olan tek kişi olmak ya da eve giren maaşı arttırmak, kadınları aşına oldukları bu işi yapmaya itmektedir.

Masum birine yönelttikleri bu acımasızlığın vicdani ağırlığı sorulduğunda ise Halime, *“İlk başlarda kızım yaşındaki birisinden kan geldiğini görmek bana zor gelmişti. Sonra alıştım, sonuçta bu iyi bir şey kızların namusunu koruyoruz.”* ifadelerini kullanırken Fatma, *“Doktorların hastaya ameliyat olurken hissettiği gibi hissediyorum, bu yeni bir şey değil ve işlem zor değil, sadece 10 dakika. Herhangi bir şekilde normal hissediyorum.”* sözlerini kullanmıştır. Dört yaşından itibaren kız çocuklarının karşılaştığı bir durum olduğunu belirten Meryem kendini normal hissettiğini söylerken, Muazzez, *“Tıbbi uygulayıcı olduğumdan kızları geleneksel uygulayıcılardan daha iyi tedavi ediyorum, bu yüzden normal hissediyorum”* ifadesini kullanmaktadır. İlknur ise on yıldır yaptığı işin suç olmadığını söyleyerek kendini iyi hissettiğini belirtmektedir. Yanıtlardan da gözlemlendiği gibi gelenekler ve inançlar nedeniyle eğitim durumu gözetmeksizin, sünnet uygulayıcılarda herhangi bir vicdani muhasebe oluşturmamaktadır.

3.2.2.2. Kadın Sünnetine Yönelik Tutum ve Algıları

Kadın sünnetinin kadına yönelik şiddetin bir parçasını olduğunu düşünmediğini belirten Halime kendini şu sözlerle ifade etmektedir, “Çünkü kızlar için geleneksel tarzı ve yüzyıldan beri uyguladığımız bir şey.” Meryem ise Halime’den daha farklı yaklaşarak şu sözleri kullanmıştır, “Önceleri hiç bilmiyordum ama günümüzde tüm medya kadın sünnetinin kadına yönelik şiddet olduğunu söylüyor ama nedenini bilmiyorum.” Muazzez ve Fatma, kadın sünnetinin şiddetin bir türü olduğunu kabul etmektedir. Fatma, “Evet, kız / kadın sağlığına olumsuz etkileri olan bir şeydir, bu yüzden bir şekilde şiddet olabilir, diğer taraftan geleneklerden dolayı tüm Somaliler bunu uygular.” sözlerini kullanmaktadır. İlknur’un ifadesi ise şöyledir, “kadın sünnetinin Somali toplumuna göre şiddet olmadığına inanıyorum, çünkü kadın sünnetine tabi olmayan kadınları bulmak çok nadirdir, bu yüzden eğer bu şiddet ise tüm kızların maruz kaldıklarını düşünüyorum.” Yanıtlardan anlaşılmaktadır ki kadın sünneti şiddet olarak görmeyenler ve görenler arasında davranışsal olarak bir farklılık bulunmamaktadır.

Operasyonlar için Muazzez, Halime, Fatma ve Meryem bıçak ve ustura kullanırken, İlknur jilet kullanmayı tercih etmektedir. Halime, Muazzez, İlknur ve Meryem sterilizasyonu sağlamak için kullandıkları bıçağı/jileti suda kaynatarak kuruladıklarını ve tekrar paketlediklerini söylerken, Fatma her kişi için yeni ustura kullandığını belirtmiştir. Uygulayıcılar kendi çocuklarını da sünnet ettiklerini söylemişlerdir. Halime’nin, Fatma’nın, Muazzez’in uyguladığı yöntem “infibulasyon” iken, Meryem “klitoridektomi” ve İlknur’un “eksizyon”dur.

Kadın sünnetinin kadınlar üzerindeki olumsuz etkileri sorulduğunda Halime, “Kadınlar için özellikle regl dönemi, evliliğin ilk gecesinde ve doğum esnasında olumsuz etkisi olduğunu biliyorum.” ifadelerini kullanırken Meryem, İlknur, Fatma ve Muazzez de zararlar konusunda bilgi sahibi olduklarını söylemişlerdir. Uygulayıcılar günde ortalama iki kızı sünnet ettiklerini belirtirken daha önceleri bu sayının dört olduğunu vurgulamaktadırlar. Sünnet başına on/on beş dolar kazandıklarını ifade etmişlerdir.

3.3. Hükümet Yetkilileriyle Görüşmeler ve Bulgular

3.3.1. Demografik Bilgiler

Araştırma kapsamında hükümet yetkilisi olan iki kişiyle görüşülmüştür. Bu kişiler Kadın Bakanlığı'nda görev yapmaktadır. Bu katılımcılara kimliklerini gizli tutmak amacıyla takma isimler(rumuz) verilmiştir. Bu isimler sırasıyla 1. Katılımcı: Uğur, 2. Katılımcı: Naciye şeklindedir. Tablo7'de görüldüğü üzere Uğur 28 yaşındadır ve erkektir, evli ve üç çocuk sahibidir. Naciye 33 yaşındadır ve kadındır, evli ve dört çocuk sahibidir. Katılımcıların her ikisi de üniversite mezunudur.

Tablo 7:Hükümet Yetkililerinin Demografik Bilgileri

Katılımcı	Rumuz	Cinsiyet	Yaş	Medeni Hal	Çocuk Sayısı	Eğitim Durumu	Meslek
1. Katılımcı	Uğur	Erkek	28	Evli	3	Üniversite	Kamu görevlisi
2. Katılımcı	Naciye	Kadın	33	Evli	4	Üniversite	Kamu görevlisi

3.3.2. Değerlendirme

3.3.2.1. Şiddet ve Kadın Sünneti Deneyimleri

Hükümet yetkilileri, Somali'de yaşanan cinsel istismar ve şiddet vakalarına sayısız kez tanıklık ettiklerini belirtmektedirler. Katılımcı hükümet yetkilisi Uğur yaşadıklarını şu sözlerle ifade etmektedir;

“Kadına karşı şiddete ilişkin yeterince deneyime sahibim çünkü 4 senedir devletin cinsiyete dayalı şiddete karşı mücadele eden bu bölümünde çalışıyorum, bu süre zarfında Somalili kadınların, özellikle Puntland eyaletindeki kadınların saymadığım birçok şiddete maruz kaldığını gördüm.”

Bir diğer katılımcı hükümet yetkilisi Naciye ise iş seyahati sırasında yaptığı çalışmalarda karşılaştığı vakaların çoğunlukla cinsel istismar ve şiddet olduğunu belirtmiştir. Naciye kendini şu sözlerle ifade etmektedir; “*İş seyahatim sırasında, kadına karşı şiddet ve kadın sünneti hakkında da pek çok vaka ile karşılaştım. Vakaların çoğu cinsel şiddet ve çoğunlukla bu bölgede görülen kadın sünnetidir.*”Hükümet yetkililerinin kadına karşı şiddet ve kadın sünneti konusunda birçok vaka ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir.

3.3.2.2. Kadın Sünnetine Yönelik Tutum ve Algıları

Somali, Puntland eyaleti içinde en yaygın şiddet türünün cinsel istismar olduğunu hükümet yetkilileri de onaylamaktadır. Söz konusu katılımcı Uğur; *“Cinsel şiddet ve erken evlilik, bu bölgedeki kadınlarda en sık karşılaşılan şiddettir.”* ifadesiyle bu kanıyı vurgulamaktadır. Kadına yönelik şiddetin temel sebepleri sorulduğunda kadınların eğitimsizliğinin ve ataerkil toplum düzeninin getirisinden bahseden Uğur, geleneksel inançların kadına yönelik şiddeti köklendirdiğini belirtmiştir. Hükümet yetkilisi Uğur’un ifadesi bu sözlerle dile getirilmiştir; *“Şiddetin temel nedenleri, kadınların haklarının doğru şekilde bilinmemesi, güçlü inanç ve toplumdaki gelenek ve ataerkil sistemin uygulanmasıdır. Bu şiddetin temel kökleri, kadınların haklarına ilişkin cahilliklerin de kaynağı olan geleneksel inançlardır.”*

Kadın sünneti ile mücadelede hükümet, önlemler almak ve şiddet olaylarını azaltarak durdurmak için hükümet yetkililerini görevlendirmiştir. Görevlendirilen yetkililerden biri olan Naciye; *“Ne zaman şiddete uğramış kadınlarla tanışsak, ilk önce sizinle aynı şekilde destek olmak istediğimizi söyleyerek kendisiyle özel olarak konuşmaya çalışıyoruz, bu şiddetin nasıl olduğunu bize anlatmak için güven oluşturmaya çalışıyoruz.”* sözleriyle kendini ifade etmektedir. Hükümet yetkilileri şiddet mağduru kadınlarda güven oluşturarak, alınacak önlemlerin daha sağlıklı ve kalıcı olmasını hedeflemektedir.

Hükümetin kadın sünneti karşısındaki tutum ve görevinin öncelikle toplum bilinci oluşturmakla başladığını öne süren Uğur, sözlerine şu şekilde devam etmektedir;

“Hükümetin kadın sünnetinin ortadan kaldırılmasındaki başlıca rolü, özellikle kadın sünneti konusunda medya aracılığıyla toplum bilincini artırmak olmalıdır ayrıca hem bölgesel hem de uluslararası alanda iyi ilişkiler kurulmasının önündeki en büyük engellerden olan şiddetin varlığını yasaklayan kurallar ve düzenlemeler yaparak bunları yaşama geçirmelidir.”

Hükümetin planının Somali’de şiddet olaylarını durdurmak olduğunu belirten Uğur; *“Hükümetin planı, kadın sünneti ve diğer her türlü şiddeti sonuna kadar ortadan kaldırmaktır. Buna ek olarak, hükümet herhangi bir şiddete karşı politikaların uygulanması için çaba sarfetmelidir.”* sözlerini kullanmıştır.

Kadına yönelik şiddet olaylarının çözümü sorulduğunda ise, Uğur;

“Devletin, şiddet olaylarını çözme konusunda kendi prensipleri vardır, örneğin her bölgede komitemiz vardır, bu komite ilçede meydana gelen her şiddet vakasını bize bildirir. Bu nedenle, önce kadın sünneti gibi cinsel ve fiziksel şiddet olaylarıyla karşılaştığımızda, ilgili kişiye parasız sağlık ve manevi destek gibi yardıma yönelik şeyler veriyoruz, aynı zamanda bu suçu işleyen kişiyi yakalayıp para cezası vermesini sağlıyoruz.”

İfadesiyle hükümetin hem önleyici hem tedavici edici adımlar attığını belirtmektedir. Katılımcı hükümet yetkilisi Naciye de şiddet olayların çözümü sırasında her türlü manevi destek ve tedavilerin uygulandığından bahsetmektedir; “*Cinsel ve fiziksel şiddet ve kadın sünneti durumunda manevi destek ve yaralanma tedavisi veriyoruz*”.

Hükümet yetkilisi Uğur, yürüttükleri stratejilerden de bahsederken; “*Kadınları güçlendirmek için örneğin kadın yetiştirmek, iş fırsatı vermek, açık çevre sağlamak, kapasite geliştirme programları sunmak ve daha pek çok şey için birçok strateji kullanıyoruz.*” demiştir. Her ne kadar hükümet şiddetle mücadele için bütçe ayırsa da daha fazlasının gerektiğini katılımcı Uğur kendi ifadeleriyle anlatmaktadır; “*Hükümet her yıl bütçe tahsis eder, ancak bu bütçe hükümetin kanun geliri nedeniyle bu şiddeti ortadan kaldırmak için yeterli değildir.*”

Hükümetin amacının, farkındalığı arttırarak, kadınları kendi hakları konusunda daha bilinçli kılmak olduğunu belirten Uğur, sözlerini şu şekilde devam ettirmektedir, “*Misyonumuz toplum arasındaki farkındalığı arttırmak ve kadın sünnetinin ve diğer kadına karşı şiddet türlerinin kadınlar için ne kadar tehlikeli olduğu ve kadınların toplumda haklarını sağlamanın ne kadar iyi olduğu konusunda eğitici bir eğitim vermek. Ayrıca vizyonumuz, kadın sünnetini toleranstan çıkarmak için çok çalışmaktır.*”Hükümet ve hükümet yetkilileri kadına yönelik şiddet ve kadın sünneti konusunda çalışmalar yapılması gerektiğini düşünmektedirler.

3.4. Sivil Toplum Örgütleri Temsilcileriyle Görüşmeler ve Bulgular

3.4.1. Demografik Bilgiler

Araştırma kapsamında kadın sünneti alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütü temsilcilerinden iki katılımcıyla görüşülmüştür. Bu sivil toplum örgütlerinden biri yerel kadın örgütü olan WAWA (WeAreWomenAssociation) diğeri ise yine yerel kadın örgütü olan

HODMAN'dır. Bu katılımcılara kimliklerini gizli tutmak amacıyla takma isimler(rumuz) verilmiştir. Bu isimler sırasıyla 1. Katılımcı: Eva, 2. Katılımcı: Manolya şeklindedir. Tablo 8'de görüldüğü gibi katılımcıların her ikisi de kadındır. Eva 32 yaşındadır, evli ve üç çocuk sahibidir. Manolya 25 yaşındadır, bekârdır ve çocuğu yoktur. Katılımcılardan Eva her ikisi de üniversite lisans mezunu, Manolya ise yüksek lisans mezunudur.

Tablo 8: Sivil Toplum Örgütleri Yetkilileri Demografisi

Katılımcı	Rumuz	Cinsiyet	Yaş	Medeni Hal	Çocuk Sayısı	Eğitim Durumu	Meslek
1.Katılımcı	Eva	Kadın	32	Evli	3	Üniversite	Sivil Toplum Örgütü Üyesi
2. Katılımcı	Manolya	Kadın	25	Bekar	-	Üniversite	Akivist

Sivil toplum örgütü yetkilileri de hükümet yetkilileri gibi üniversite mezunudur.

3.4.2.Değerlendirme

3.4.2.1.Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Sünneti İlişkin Bilgi Düzeyleri

Sivil toplum örgütü temsilcileri kadına yönelik şiddetin tanımı hususunda bilgiye sahiptirler. Katılımcılardan Eva; *“Kadına yönelik şiddet, fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddet gibi kadınlara karşı olan her türlü kolektif eylemdir”* diyerek kendini ifade etmiştir. Eva sivil toplum örgütlerinde 5 yıldır çalışmaktadır ve farklı şiddet türleri hakkında bilgi sahibidir. *“Ben GBV'nin bu bölümünde çalışıyorum ve farklı kadına karşı şiddet ve kadın sünneti vakaları gördüm.”* sözleriyle deneyimlerini özetlemektedir. Kadın sünneti ve kadına yönelik şiddetin Somali-Puntland'de yaygın olmasının nedeni olarak toplum inançlarının ve geleneksel bakış açısının şiddeti teşvik edici olduğudüşünmektedir. Eva, *“kadın sünneti, belirli bir süre içinde ortadan kaldırılması çok zor olan geleneksel şiddet türü. Toplum ise, kadın sünnetinin şiddet olmadığına inanıyor. Bu etkenlerin kadın sünnetinin Somali'deki ve Puntland eyaletindeki artışını etkilediğini düşünüyorum.”* şeklinde ifadeler kullanmıştır. Puntland'de yaşayan insanlar, kadın sünnetinin bir şiddet türü olmadığını savunmaktadırlar. Toplumun farkında olmayışı, eğitim eksikliği, geleneksel bir uygulama olması kadın sünnetinin artmasına sebep olmaktadır. Bu kanaata inanan Eva, *“Çünkü toplumun çoğu kadın sünnetinin şiddet olmadığına inanıyor.”* sözleriyle bu görüşleride desteklemektedir. En yaygın

kadın sünneti tipi sorulduğunda Eva, “*Vajinal açıklığı daraltıcı bir kapağın oluşturulmasıyla daraltmakta olan şişirme tipini uygularlar.*” yanıtını vermektedir.

Sivil toplum örgütlerinin başlıca rolünün farkındalık yaratmak olduğunu belirten Eva; “*kadın sünneti ve diğer şiddete karşı rolümüz, bu şiddetin kadınların sağlığına ve yaşamına nasıl zarar verdiğini bilmek için toplumda farkındalık yaratmak. Kadınları güçlendirerek ve onları eğiterek şiddetten kaçınmak için kadınlara eğitim veriyor, onlardan gelen şiddeti nasıl önleyebilecekleri konusunda rehberlik ve danışmanlık yapıyoruz.*” sözleriyle şiddet mağduru kadınları bilinçlendirerek, şiddete maruz kalmayıp karşı durmalarında yardım sağladıklarını ifade etmektedir. Puntland toplumunun şiddeti yaşamlarının ve geleneklerinin bir parçası olarak gördüklerini belirten Eva, “*Toplum Puntland eyaletinde ve Somali’de şiddetin var olmadığına inanıyor. Öte yandan toplum şiddetin geleneğe olan inancından dolayı tüm şiddeti özel ve aile sorunu olarak kabul etmektedir.*” diyerek şiddetin aile sorunu olmaktan çıkıp toplumsal bir sorun olarak kabul edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Eva sivil toplum örgütlerinin kullandıkları projeler ve program konusunda bilgi vererek, “*Uluslararası bağışçıların özellikle Cinsiyet Temelli Şiddet (GBV) sahalarından sorumlu olan Cinsiyet Temelli Şiddet sahaları için uyguladıkları koruma projelerini kullanıyoruz*” demiştir. Projeleri uygulanmadan önce ihtiyaç ve sorun değerlendirmeleri yaptıklarını belirten Eva, “*Projeyi uygulamadan önce, topluluk ihtiyaçlarının ve topluluk sorunlarının değerlendirmesini yaparız, böylece topluluk değerlendirmesinin sonuçlarına göre projeleri uygularız.*” diyerek projelerin nasıl uygulandıklarından bahsetmiştir. Sivil toplum örgütlerinin eylemlerini gerçekleştirmek için halkı da dahil etmeleri gerektiğinden söz ederek, “*Her kasabanın her bölgesinde komite oluşturuyoruz, bu komite bize her gün gerçekleşen kadın sünneti vakalarını rapor ediyor.*” diyerek organize şekilde çalıştıklarını anlatmıştır. Kadın sünnetinin ortadan kaldırılması için farkındalığın yaratılarak, insanların inançların ekseninden sıyrılıp farkındalıkla hareket etmeleri gerekmektedir. Eva, sivil toplum örgütü stratejisini şu sözlerle vurgulamaktadır, “*Toplum bilincini, danışmanlığı, kapasite geliştirmeyi, kadınların güçlendirilmesini, iş yaratma gibi çareler uyguluyoruz.*” Bir sivil toplum örgütü üyesi olarak gelecek planları sorulduğunda Eva, “*kadın sünnetine yönelik gelecek planımız, öncelikle kadın sünnetinin uygulanma derecesini azaltmaktır*” cevabını vermiştir.

Katılımcılardan Manolya, öğrenciler için oluşturulmuş yerel bir organizasyonda 6 yıldır aktivist olarak görev almaktadır. Uzun yıllar şiddet ve cinsel istismar konularıyla çalışmış olan Manolya deneyimleri sorulduğunda bu ifadeleri kullanmıştır; *“Cinsiyet Temelli Şiddet konusunda farklı örgütlerde çalıştım, kadına yönelik şiddet ve kadın sünneti konusuna aşına oldum, çünkü 6 yaşındayken kadın sünnetine tabi tutuldum, böylece kadına karşı şiddet ve kadın sünneti hakkında yeterince fikrim var.”*

Sivil toplum örgütleri gibi aktivist organizasyonların da toplumu daha bilinçli kılarak şiddetin durdurulması için çalıştıklarını belirten Manolya, *“Kadın sünnetine karşı rolümüz, kadın sünnetinin kadın sağlığı için ne kadar tehlikeli olduğu konusunda toplumu harekete geçirmek, ayrıca kadın sünnetinin genç kıza verdiği zararı fark etmek için kadınlara eğitim desteği sağlamak.”* ifadelerini kullanmıştır.

Manolya'nın kadın sünnetinin yaygınlığı konusundaki fikri ise, *“kadın sünneti uzun zamandan beri uygulanıyor bu yüzden bu uygulamayı ortadan kaldırmak çok zor ve oldukça zaman alacak”* şeklindedir. Eva gibi Manolya da toplumun şiddeti kabul etmediğine inanmaktadır, *“Toplumun çoğu kadın sünnetinin şiddet olmadığını düşünüyor.”* sözleriyle bunu belirtmektedir.

Manolya'ya en yaygın kadın sünneti tipi sorulduğunda *“Vajinal açıklığı daraltıcı bir kapağın oluşturulmasıyla daraltmakta olan infibulasyon tipini uyguluyorlar”* cevabını vermiştir.

Manolya'ya sivil toplum örgütü üyesi olarak kadın sünneti ve kadına karşı şiddete karşı mücadelede rolü sorulduğunda, *“Kadın sünnetine diğer şiddete karşı rolümüz, bu şiddetin kadınların sağlığına ve hayatına nasıl zarar verdiğini bilmek için toplumda farkındalık yaratmak. Kadınları güçlendirerek ve onları eğiterek şiddetten kaçınmak için kadınlara eğitim veriyor, onlardan gelen şiddeti nasıl önleyebilecekleri konusunda rehberlik ve danışmanlık yapıyoruz”* şeklinde ifade kullanmıştır. Eva gibi Manolya da toplumun inanç ve gelenek yapısının şiddeti normalleştirdiği ve şiddetin aile sorunu gibi algılandığını düşünmektedir.

Kadın sünnetini ve şiddeti önlemek için kullandıkları yöntemler ve projeler sorulduğunda Manolya, *“Koruma projeleri kullanıyoruz, özellikle herhangi bir Cinsiyet Temelli Şiddet (GBV) durumundan sorumlu olan GBV alanına sahibiz”* ifadelerini kullanmaktadır. Projeyi uygulamadan önce sorunları ve ihtiyaçları bir değerlendirmeye tabi tuttuklarını belirten

Manolya, “*Projeyi uygulamadan önce, topluluk ihtiyaçlarının ve toplum sorunlarının değerlendirmesini yapıyoruz, böylece topluluk değerlendirmesinin sonuçlarına göre projeleri uyguluyoruz.*” sözlerini kullanmıştır. Organize bir şekilde nasıl çalıştıklarını ise şu ifadelerle aktarmaktadır; “*Her kasabanın her bölgesinde komite oluşturuyoruz, bu komite bize her gün gerçekleşen kadın sünneti vakalarını rapor ediyor.*”

Manolya, toplumun kadın sünneti ve şiddet olaylarından arındırılması için atılması gereken önemli adımın kadınların aldığı eğitim ve farkındalık düzeyi olduğunu belirterek stratejilerini şu sözlerle anlatmaktadır; “*Toplumsal farkındalık yaratmak, danışmanlık, kapasite geliştirme, kadınların güçlendirilmesi, iş yaratma konularında çalışıyoruz.*” Gelecek planlarını şu sözlerle açıklamaktadır; “*kadın sünnetine yönelik gelecek planımız, kadın sünnetinin son derece aşırı olan uygulama sayısını azaltmaktır.*” sözleriyle belirtmiştir.

3.4.2.2.Kadın Sünnetine Yönelik Tutum ve Algıları

Sivil toplum örgütleri ve aktivist topluluklar, belirledikleri misyon ve ortaya koydukları gelecek planlarıyla Somalili kadınlar için mücadele etmektedirler. İki organizasyon da toplumsal farkındalığın artırılarak kadınların artık şiddet mağduru olmamalarını hedeflemektedirler. Kadın sünneti, Kadına Yönelik Şiddet (VWA) ve Cinsiyet Temelli Şiddeti (GBV) gelecek nesillerin yaşamamasını hedeflemektedirler. Komisyonlar kurarak, koruma programları uygulayarak hedefleri için adım atmaktadırlar. Sahip oldukları donanımsal güçle birlikte şiddet mağduru kadınlara eğitimler sağlayarak ve tedavilerine yardım ederek sosyal bilinçlendirmeyi arttırmakta ve geleneksel inançlarla savaşmaktadırlar.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Kadına yönelik şiddet, ataerkil dünyanın mücadele etmesi ve engellemesi gereken en birincil insan hakları ihlallerinden biridir. Kadının hem sosyal hayatta var olmasını hem de ekonomik hayatta var olmasını engelleyen büyük bir hak ihlalidir, kadının insan haklarının ihlalidir. Dünya üzerinde her gün milyonlarca kadın cinsel, fiziksel, psikolojik ve ekonomik şiddete maruz kalmaktadır. Bu konuda yapılan çalışma ve araştırmalar kadınların uğradıkları şiddetin çok yönlü ve büyük boyutlu olduğunu göstermektedir. Şiddetle mücadele konusunda gerçekleştirilen hukuki ve cezai yaptırımlar maalesef yetersiz kalmaktadır, bu şiddeti tamamıyla durdurmak için çok daha fazla eğitim, araştırma çalışmalarına ve daha önleyici yaptırımlara başvurmak gerekmektedir. Tüm bu durum incelendiğinde en büyük sorun kadın ve erkek arasındaki cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklandığı, ataerkil örüntülere dayandığı görülmektedir. Bu sebeple kadına yönelik şiddetin önlenmesi için yapılması gereken çalışmaların kadın ve erkeğin eşitliğinin sağlanmasına ve kadının güçlendirilmesine yönelik olması gerektiği sonucuna varılabilir.

Somali'nin ülke olarak yönetsel ve ekonomik istikrarsızlığı en çok kadınların hayatını etkilemiş ve birçok kadın hem ekonomik açıdan hem de yaşam güvenliği açısından zor durumda bırakılmıştır. Bunun sonucunda son yıllarda Somalili kadınlar hem dünyanın hem de hükümetin desteği ile kendilerini geliştirmeye çalışmakta ve şiddete karşı önlemler alınması için savaş vermektedirler. Kadın cinsel organının kısmen veya tamamıyla sakatlanması/yaralanması anlamına gelen kadın sünneti özellikle Afrika'da belirli ülkelerde, Avrupa ve Amerika'nın bazı bölgelerinde günümüzde de uygulanmakta olan toplumsal bir gelenektir. Bu geleneğin yoğun bir şekilde uygulandığı yerlerden biri de Somali'dir. Somali'de kadın sünneti bir gelenek olarak yüzyıllardan beri sürdürülmekte olup, Somali'de çoğunlukla evliliğin ön şartı olarak görülmektedir. Çünkü sünnetsiz bir kadının bekaretini koruyamayacağına dair yaygın bir inanış vardır. Somali'de kadın sünneti daha önceleri kızlar ergenlik dönemine girdiğinde uygulanmakta iken günümüzde bu sünnet uygulaması daha küçük yaşlara kadar inmiştir ve sağlıklı ortamlarda, evlerde de uygulanmaktadır. Kadın sünneti uygulaması geleneksel bir inanış olsa da bazı insanlar bunun dini inanışın da bir parçası olduğunu ve Müslüman bir kadının sünnet olması gerektiğini düşünmektedirler. Ayrıca Somali'de kadınların sünnet olması için süregelen bazı mitsel inanışlar da vardır ve bunlara birçok kadın inanmaktadır; bu yüzden sünnet olmayı kendileri de istemekte ve

onaylamaktadırlar. Bunlardan bazıları; kesilmeyen kadın cinsel organının kocasını veya doğacak çocuğunu öldürme ihtimali olması inancı, kesilmeyen veya çıkarılmayan cinsel organın zamanla kadınların ayak bileklerine kadar uzayabileceği ve estetik olarak kötü bir görüntü oluşturabileceği inancı, kesilmediğinde ortaya çıkabilecek olan kötü kokular ve çirkin görüntü oluşturacağı inancı gibi aslında hiçbir gerçekliği ve bilimsel açıklaması olmayan hurafelerdir. Tüm bu inanışlar bu durumu doğallaştırmakta ve kadın sünnetinin günümüze kadar sorgulamaksızın uygulanmasını sağlamaktadır.

Bu çalışma kapsamında Somali'nin Puntland bölgesinde yaşayan kadın sünnetine maruz kalan on kadınla, hükümet yetkililerden iki kişiyle, sivil toplum alanında çalışan iki kadınla ve kadın sünnetini gerçekleştiren on kadınla görüşülmüştür. Kadın sünnetini gerçekleştiren on kadın dışında tüm kişiler yapılan bu işlemin bir şiddet biçimi olduğu konusunda hemfikirdir. Kadın sünnetine maruz kalan katılımcılar bunun bir şiddet olduğunu bilmelerine/öğrenmelerine rağmen buldukları sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel koşullar nedeniyle buna karşı herhangi bir mücadele yürütemediklerini belirtmişlerdir. Hükümet yetkilileri ve sivil toplum örgütlerinden görüşülen kişiler ise hem bu uygulamanın kadına yönelik şiddet olduğunun bilincindedirler aynı zamandakadın sünnetini önlemek için çeşitli çalışmalar sürdürmektedirler.

Bu çalışma kapsamında görüşülen kadın sünnetini gerçekleştiren kadınlar (kadın sünnetçiler), Somali'de sünnetin uygulanmasında ve süregelmesinde en önemli bileşenlerden biridir. Çalışma için görüşülen bu kadınların çoğu kadın sünnetinin yapılması gereken bir işlem olduğunu ve kadına karşı şiddet içermediğini düşünmektedir. İçlerinden eğitim düzeyi diğerlerine göre daha yüksek olan bazı kadınlar ise kadın sünnetinin kadına yönelik bir şiddet biçimi olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Bu durum en azından farkındalık açısından eğitim düzeyinin önemli olduğunu göstermektedir. Ancak kadın sünnetçilerin hepsi kendileri de sünnete maruz kaldıklarından dolayı bunun büyük bir sorun teşkil etmediğini, bu nedenle de bu durumdan kaynaklı herhangi vicdani bir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Bir taraftan bu kadınlar kendilerini namus bekçisi olarak görmektedirler. Ayrıca sünnet uygulayıcılarının bu uygulamayı annelerinden öğrendikleri ve bunu aile mesleği olarak devam ettirdikleri görülmektedir. Bunun bir meslek olarak tanımlanması ve hatta kadınların bunu hayatlarını idame ettirmeye yarayan bir meslek olarak görmeleri bu çalışmanın en önemli bulgularından biridir. Çünkü kadın sünnetçiler ailelerinin fakir olduğunu ve buradan elde edecekleri paraya ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Günde daha önceleri dört

sünnet yaparken artık iki sünnet yaptıklarını belirten kadınlar, sünnet başına on/on beş dolar kazanmaktadırlar. Kadın sünnetinin nesiller boyu devam etmesinde sünnet uygulayıcılar açısından sünnetin maddi kazanç sağlıyor olması gözden kaçırılmaması gereken olgulardan biridir.

Çalışmanın sonucunda Somali Puntland'dayaşayan kadınların kadın sünnetine ve şiddete maruz kalmasının çeşitli sebepleri olduğu belirlenmiştir. Geleneksel yapı, toplumsal ve dini inanışlar kadınların cinselliklerini yaşamalarını yasaklarken, kadın sünneti bir kadını helal ve namuslu kılmak adına yapılan rutin bir işlem olarak kabul edilmektedir. Hükümet yetkililerine göre yaşanan şiddet olaylarının erken yaşta evlendirilmek ve kadın sünneti ile bağlantısı bulunmaktadır. Sivil toplum örgütleri ve aktivist topluluklar, halkın bilinçlendirilmesi ve yaşanan vahşetin durdurulması için eğitimler vererek, koruma ve yardım programları kullanarak ve şiddet mağduru kadınların cinsel rahatsızlıklarını ve sağlık problemlerini tedavi ederek çalışmalar yapmaktadırlar. Bunun yanı sıra hükümet yetkilileri ise kadına yönelik şiddet ve kadın sünneti ile mücadele konusunda çalışmalar yaptıklarını fakat kadına yönelik şiddeti önleyebilmek için hükümet tarafından ayrılan bütçenin yetersiz kaldığının altını çizmişlerdir. Gelenek olarak çok eskilere dayanan ve halkın çoğunluğu tarafından normalleştirilmiş bir işlem olan kadın sünnetiyle mücadele için çok daha fazla bütçeye ve çalışma yapılmasına ihtiyaç vardır.

Kadın sünneti konusunda geleneksel bakış açısının kırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalı, kadının da bir birey olduğunu ve hakları olduğunu başta kadınlar olmak üzere aileleri de temel alarak tüm toplumun bu konuda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Hükümet politikalarının özenli bir şekilde gözden geçirilerek daha caydırıcı yasal yaptırımlarla ve var olan bütçenin daha fazlasıyla, kadın sünneti ve şiddet önlenmeye çalışılmalı ve bir an önce durdurulmalıdır.

Kadın sünneti uygulayıcıları olan kadınların (kadın sünnetçi) bunu bir meslek olarak görmeleri bu uygulamanın devam etmesindeki etkenlerden biridir. Bu işi yapan kadınlara yeni iş/meslek sağlamak onları bu işten vazgeçirecek bir çözüm yolu olabilir

Katılımcıların ifadeleri göz önüne alınarak, kadın sünneti ve diğer şiddet parametrelerinin suç unsuru olarak hayata geçirilmeleri ve bunu uygulayanların cezai işleme tabi tutulmaları gerekmektedir. Kadın hak ve özgürlüklerinin hükümet tarafından gözden geçirilip düzeltici

ve önleyici faaliyetlerle korunması, sürdürülmesi ve sürdürülebilirliğinin kontrol edilmesi şarttır.

Sivil toplum örgütleri ve yardım kuruluşlarının toplum bilincini uyandırmak için hükümetle birlikte çalışması elzem olmakla birlikte, sağlık örgütlerinin cinsel yolla bulaşan hastalıklardan şiddet sonucu oluşan sakatlık ve mağduriyetler de dahil olmak üzere tedavi kapsamını genişletmesi, psikolojik tedavi birimleri oluşturup bunu sadece kadınlara değil erkeklere de hizmet verecek şekilde çalışmalarını sağlamalıdır. Şiddet, sadece karşısındakini mağdur eden bir eylem değil şiddet uygulayanı da insani duygularından uzaklaştırmaktadır. Kadına yönelik bu şiddeti önleyebilmenin birincil şartı iki cins (kadın ve erkek) arasındaki eşitliği sağlamaktan geçmektedir, bunun yanı sıra kadını güçlendirecek mekanizmaları hayata geçirerek, kadınların sosyal ve ekonomik hayatta bir birey olduğunu topluma empoze edebilmek gerekir. Kadın ve erkek arasındaki bu eşitsizliği düzeltebilmek için hem kadını hem de erkeği eğitim yolu ile bilinçlendirmek, kadının da tıpkı erkekler gibi hakları olan bireyler olduğunu anlatmak ve bu konuda tüm toplumu bilinçlendirmek gerekmektedir. Bu ancak hem toplumsal anlamda eğitimle hem de devletin buna yönelik projeler ve fonlar oluşturmasıyla başarılabilecek ve uzun yıllar alacak bir mücadele alanıdır. Gerekli yasal düzenlemelerin yapılması göz ardı edilmemelidir.

Sonuç olarak tüm dünyada kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik maalesef devam etmektedir. Kadına yönelik şiddet olayları her gün yaşanmaktadır. Fakat bununla birlikte batı dünyası kadına yönelik şiddet ve ayrımcılıkla uzun yıllardır büyük mücadeleler vermektedir. Somali'de ise kadına yönelik şiddet neredeyse sıradanlaştırılmış, günlük hayatın bir parçası gibi görülmektedir. Özellikle kadın sünneti gibi gelenekselleşmiş bir şiddet türü bu bölgede yaşayan kadınların neredeyse tamamını etkilemekte, önlenemez sağlık problemleri hatta bazen ölümlere varan sonuçlar doğurmaktadır. Bu sebeple Somali bir an önce bu konudaki hassasiyetini artırmalı, bunun yapılmasına yönelik önlemleri hızlıca hayata geçirmelidir. Unutulmamalıdır ki kadınların gelişmediği ve ikinci planda kaldığı bir toplum da ilerleyemez

KAYNAKÇA

- Abdalla. R. H. R. (1982). Sisters in Affliction: Circumcision and Infibulation of Women in Africa. Publisher London: Zed Press, 1982. Kinsey.
- Abdinoor. A. S. (2007). Constracting Education In A Statless Society: The Case Of Somalia A dissertation presented to the faculty of the College of Education Of Ohio University. published by Ohio University, 2007, p 271,30-35.
- Abdi, S,(1993). Divine Madness:Mohammed Abdulle Hassan (1856–1920), published Zed Books , February 15, 1993, 226 p, 40-75.
- Abu Sahlieh S.A., (1994). Tomutilate in the name of Jehovahor Allah: Legitimization of male andfemalecircumcision Int. J. Med. Law 13: 575- 622 publisher, Yale Law Library.
- Abusharaf, R. M,(2006). Femalecircumcision: multiculturalperspectives. Philadelphia, Publiser University of Pennsylvania Press,(2006), p287: 102-165.
- Adams ,A, E, Sullivan,C,M, andGreeson,M , (2008). Development of the Scale of Economic Abuse, Article in Violence AgainstWomen 14 (5): 563–588. Doi: 10.1177/1077801208315529.
- Anderson, K. S. (2000). The Economics of Dowry Payments in Pakistan.center and Development of economics Tilburg University (Center Discustion Paper,Vol.2000-82).
- Andrzejewski, B,(1982). Alliteration and scansion in somali oral poetry and its cultural correlates.” *journal of the anthropological society of oxford* 13: 68-83.

- Amnesty, International, (2019). Violence Against Women, Human rights education resource Women rights section 2.p 17:4-10.
- Amin MM and Rasheed S, (2013). Lower Urinary tract symptoms following female genital mutilation international journal of Gynecology and obstetrics. Sohag University, Sohag, Egypt Oct;123(1):21-3
- Ali Y, Sh, (2012). Why Somali Women Enter Into entrepreneurship: Conceptual study B.sc applied Economics MPD,PHD, Simad University : p,(9:3-6).
- ACHPR, (2003). Protocol to the african charter on Human Protocol to the African And Peoples Rights on The Rights Of women in africa. publisher: African Union.11.07.2003.33:13-19.
- Avrupa Konseyi, (2011). Kadına Yönelik Şiddet ve Aile içi Şiddetin önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa konseyi Sözleşmeler Dizisi No.210.
- Ayata G, Eryılmaz Dilek S, E.(2010). Kadın Hakları:uluslararası Hukuk ve Uygulama İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.order BÇ
- Behrendt A Moritz,S, (2005) Posttraumatic Stress Disorder and memory problem After Female Genital Mutilation Brief Report on the Americal Journal of Psychiatry (Am J Psychiatry 2005; 162:1000–1002).
- Berg,R, Jensen,J,O, Underland,V,(2014). Effects Of Female Genital Cutting On Physical health outcomes:A Systematic Review And Menta-Anlysis. 2014-006316.

- Bertay,F,(1996). Tek tanrılı Dinler Karşısında Kadın, İstanbul,metis
<https://www.kitapyurdu.com> › kitap › tek-tanrili-dinler-karsisinda-kadin.Yayımları.
- Blanchfeild,L (2011). International Violence Against Women, US Rresponse and Policy Issue.Congressional research service report 7-5700.26-07-2011.
- Burrage,H,(2015). Eradicating Female Genital Mutilation: A UK Perspective . Behavioral Science,Health and Social Care, social Sciences E-Book pulished 5.12.2016.p,360:159-167.
- Berg,R,Denison, R,(2012.) Does Female Genital Mutilation\Cutting(FGM\C) Affects A Women's sexual functioning? A systematic Riew of The Sexual Consequences of FGM\C, Sexuality research and Social Policy ,9\1,p,41-56.
- British Medical Association,(2011). Female Genital Mutilation: caring for patients and safeguarding Children. published BMA house, tavistock square,london. 07.200618:3-12.
- Bradbury,M, James,C,(2008) Becoming Somaliland. article in Journal Of Modern African Studies 12.2008, University Of Leipzig,Saxony,Germany.
- Brain,H,(2011). State Collapse Terrorism And Piracy.Book in The Journal Of Contemporary African Studies.Press london United Kingdo (2011). 08.04..2011. pp, 120:32-45.
- Beth,D.Williams-Breault,(2018). Erradicating Female Genital Mutilation\Cutting:Human Right-Based Approaches Of Legislation,Education,And Cummunity Empowerment.Published in Health And Human Right Journal 12.2018.volume.20.223-233.
- Billow,A,(2015). Somali To Ban Female Genital Mutilation. Billow reports,27.08.2015 Available at:
<https://www.voanews.com/episode/somalia-ban-female-genital-mutilation-3699286>. (Erişim Tarihi 12.15ç2019).

- Brown.G.N,(1964). British educational Policy in Western And Central africa. Journal article.The Journal of modern Africam Studies.Vol. 2,No.3(November,1964), pp.365-377. Published by: University Press. Cambridge
- Carrabey.KH. Women Political Participation And Decision Making In Hargeisa Somaliland. A research report presented to kampala university graduate school in partial fulfillment of an award For Aword For A Degree Of Master In Development. LLB ,Hargeisa University.pp.19-27.
- M.A.(2013).
- Coker AL, Smith PH, Mckeown (2000). Frequence And Correlates Of Intimate Partner Violence By Battering.Published Type, Pysical ,Sexual, And, Psychological Am J Health,Article in American Health Journal Of Public : 05.2000. 553- 9. Public.
- Cherlin,A,J,Burton, .,&Purvin,D.M .(2004). The Influence Of Physical and Sexual Abuse On Marriage and Cohobitation.American Sociological Review, 69(69),768-789.
- Campbell,J,C,& Soeken,K,L(1999). Forced Sex And Intimate Partner Violence:Effects On Wpmen's Risk And Women's Health.Violence Against,5(9),1017-1035.
- Chang.D,Karmaker. B, Kandala.N,B, Clarke,A,(2011). Factors Associated With Female Genital Mutilation In Burkina Fazo And Its Policy Implications. University Of Warwick Published 05,2011 10.1186/1475 9276- -10-20.
- DaphneW,N, (1987). Female Education In Somalia Asurvey To Asses The SituationNeeds Of Women.Unit For Cor-operation With UNICEF And WFB paris November 1987.

- Diop J.N,& Askew, L,(2009). The Effectiveness Of a Community –Based Education Female Program On Abandoning By:population Council.Studies in Family Planning.Vol.40,No.4(Dec,2009),pp.307-318.
- Danial,S,(2013). Cultural Relativism vs.Universalism: Female Genital Mutilation,Pragmatic Remedies Pranium –The Journal of Historic Studies, Vol. 2,N0.1 (Spring,2013),pp-1-10. Published By: The Department Of Historical Studies, University of Toronto Mississauga.
- DianeR.Follindstad &Darlene S(1990). The Role of Emotional Abuse in Physically Abuse Relationships, Department of Psychology ,University of South Carolina , Journal of Family Violence, Vol.5, No.2 pulished june,1990
- Davis,N,Y,(1997). Gender and Nation. lond:sage Publications,1997 pp.x,157 Feminst Perspectives Ruth lister New York: New York University .
- EARF (2017). Somali Women’s Political Participation And Leardership Evidence And Opportunities East Africa Research Ffund published: june, 2017 .pp.5:5-5.
- Edouarda,R Olatunbosunb,O (2013) . International Efforts On Abandoning Female Genital Mutilation. Pan African Urological Surgeons Association. African Journal Urology.Recieved 15 January, accepted in 31, january 2013.
- Elnashar, A. Abdelhady, R. (2007). The Impact Of Female Genital Cutting On Newly Married Impact, Journal Women. International Journal of Gynaecology and obstetrics: The Official Organ of the International Federation of Gynaecology and Obstetrics, 2007.97.238-244.

- El-Defrawi, M., Lotfy, G., Dandash, K., Refaat, A. And Eyada, M.:(2001). Female Genital Mutilation and its Psycho Sexual of Sex and Therapy, 27\5,pp.465-473.
- Ertürk, Y,(2015). Sınır Tanımayan Şiddet: Paradigma, Politika ve Pratikteki Yönleriyle Kadına Şiddet Olgusu, İstanbul, Metis Yayınları.
- Festinger, L. & Carlsmith, J. M. (1959). Cognitive consequences of Forced Compliance.Journal of. Abnormal and Social psychology,58,203-210
- Forward,(2002). Female Genital Mutilation Information Pack Foundation For Women's Health,Research And Development .
- F ox, V, C. (2002). Historical Perspectives On Violence Against Women.Journal Of İnternational Women's Studies,4(2),15-34. Available at <https://vc.bridgew.edu/jiws/vol4/iss1/2> (Erişim Tarihi 15.12.2019).
- George, M,J(2007). The Great Taboo and The Role of Patriarchy in Husband And Wife Abuse: The International Journal of Men's Health,Vol.6 No,1,1 Health,Vol.6 No,1,1 University Of London.
- Heise L, EllsbergM, Gottemoeller M (2002). A global Overview of Gender Based Violence .International Journal of Gynecology and obstetrics 78 pp, Published by Elsevier science Irland Ltd.
- Hussen, M , A (2014). Service For Women with Female Genital Mutilation Christchurch: of Perspectives of Women and Thier Health Providers, University Canterbury Master thesis. Oct; 59(10):818–821.

- Heise, L., Ellsberg, M., Gattamone, M. (1999) Ending Violence Against Women. Population and Reports, Series L, No.11. Baltimore, Johns Hopkins University). School Of Public Health, Population Information Program, December.
- İlhan Yıldız,(2000). Violence Against Women In Turkey :Beliefs and traditions.
- Gardner, J, Bushra, J , (2013) Somalia: A state of male power, insecurity and inequality Findings from the inception study on the impact of war on Somali men.
- Gardner, J, El-Bushra, J, 2016, The impact of war on Somali men and its effects on the family women children: Rift Valley Institute Impact of War on Men Briefing Paper (March, 2017).
- Johnsdotter, S,(2007) Persistence of Tradition or Reassessment of Cultural Practices Exile? Discourse on Female Circumcision Among and About Swedish Somali,
- Johnson, H, Ollus, N, Nevala, S, (2007). Violence Against Women. An International Perspective. Springer-Verlag New York. 978-0-387-73204-6.
- Kiamba, J.M. (2008) Women and Leadership Positions: Social and Cultural Barriers To Success Wagadu: A Journal of Transnational Women's & Gender Studies.
- Knipscheer J, Vloeberghs, E, (2015). Mental Health Problems Associated With Female Genital mutilation. A article published by the Royal College of Psychiatrists and distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License: <https://www.researchgate.net/publication/285547821>. (Erişim Tarihi. 15.12.2019).
- Krantz, G, Moreno G, C, (2005) . Policy forum of public health , Violence against women. Published on Journal of Epidemiology and Community health

- Lewis, Ioan Myrddin,(2008) Understanding Somalia and Somaliland: culture, history , society.New York: Columbia University Press.
- Lynn, Welchman, Sara Hossain ,(2005) Introduction: ‘Honour’, RightsandWrongs, ‘Honour’: Crimes, ParadigmsandViolenceAgainstWomen. published London: Zed Books, pp 1-21.
- Macfarlane,A, Dorkenoo ,E,(2015) Prevalence of Female Genital Mutilation in EnglandandWales: National and Local Estimates.School of Health Sciences, midwifery and Radiography.university of london
- Mahmoud, M. I. H. (2015). Effect of Female Genital Mutilation on femalesexualfunction, Alexandria, Egypt”, **AlexandriaJournal of Medicine**, 52/1, pp. 55-59.
- Menkhaus, K ,(2004). Somalia: State Collapse and the Threat of Terrorism, Oxford, Oxford University Press For the Tnternational Institute for Strategic Studies.
- Monjok E, (2007). FemaleGenitalMutilation: Potentialfor HIV Transmission in sub-SaharanAfrica. and Prospect for Epidemiologic Investigation and Intervention.
- OHCHR. (2019). Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination AgainstWomen New York, 18 December 1979.United Nations Human Rights.
- Olufunmilayo I Fawole, (2008) . EconomicViolencetoWomen and Girls, Article in traumaand Abuse .university of Ibadananduniversitycollegehospital Ibadan.
- Pekin+5Siyasi, (2001). Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi/Pekin Deklarasyonu Eylem Platformu,T.C.Kadınınstatus ve Sorunları GenelMüdürlüğü Yayınları, Ankara.

- Leeson, P,T.
(2007). Better off Stateless: Somalia Before and After Government Collapse, George Mason University, Journal of Comparative Economics. Journal of Comparative Economics 35 (2007) 689–710 George Mason University, MSN 3G4, Fairfax, VA Available online 10 October 2007.
- Wezeman,P
(2010). Arms flows and the conflict in Somalia: <https://www.sipri.org/sites/default/files/files/misc>. (Erişim tarihi 29.02.2019).
- Rahman, A.,
Toubia,N.
(2000). Female genital Mutilation: A practical Guide to World Wide laws Policies.Center for reproductive law Zed Books published Books Resilience.
- Robinson, G. E.
:2003. International perspectives on violence against women- Introduction. Archives of Women's Mental Health, 6(3), 155–156. <https://doi.org/10.1007/s00737-003-0167-5>. (Erişim Tarihi.15.12.2019).
- Rodgers, S.
(2015). Female Genital Mutilation and Initiation Rituals: available at <https://www.28toomany.org/blog/2015/dec/fgm-and-initiation-rites>. (Erişim tarihi 22.10.2018).
- Romito ,P (2008). Deafening Silence Hidden Violence Against Women and Children, Book Review : Policy Press University of Bristol .107780120933141.
- Ross, C, T,
Strimling, P,
Ericksen ,P,k
(2016) . The Origins and Maintenance of Female Genital Modification Across Africa: Bayesian Phylogenetic Modeling of Cultural Evolution Under the Influence of Selection. Published online: 4 February 2016 © Springer Science+Business Media New York 2016.

- RUSSELL P,
R. Emerson,
(2004) Awomen’s Violenceto men in Intimate Relationships Working on
A Puzzle Brit. J. Criminal. 44, 324–349 Advance Access
publication 8, April.
- Safia, A, (2011) “*Haweenku Wa Garab* (Women are a Force): Women and the
Somali Nationalist Movement, 1943-1960”, Bildhaan: Published
International Journal, of Somali Studies. Vol. 10 , Article 10.
- Samatar, A. (2016.) Africa's First Democrats: Somali's Aden A. Osman and
Abdirizak H. Hussein (Vol. 3). Bloomington: Book Published
Indiana University Press. Herman B Wells Library 350, 1320.
- Sekhri, S, Storeygard,
A ,(2013) Dowry Deaths: Consumption Smoothing in Response to Climate
Variability in India. Virginia Economics Online Papers 407,
University of Virginia, Department of Economics.
- Shay, Sh, (2017.) Somalia between jihad and restoration. eBook Published 5
July 2017.
1st Edition. New York. Imprint Routledge. 213:89-97.
- Summer report,
(2014). Domestic Violence against Women in Ankara, Turkey:
Hacettepe University, republic of turkey ministry of family
and social policies. Available at: T.C. Resmi Gazete, 14 Ekim
1985, sayı: 18898.
- T.C. Resmi Gazete-
27 Ocak (1995). T.C. Resmi Gazete-27 Ocak 1995, sayı: 22184 Tek Tanrılı
Dinler Karşısında Kadın, İstanbul, Metis Yayınları.
- Tjaden, P ve
Thoennes, N,
(1998). Full Report of the Prevalence, Incidence, and Consequences
Violence Against Women, U.S. Department of Justice Office
Of Justice Programs, National Institute of Justice. Published
Washington, DC 20531.

- Toubia N.F. Female Genital Mutilation: Have we Made Progress?
 Sharief , E.H. International Journal of Gynecology&Obstetrics: Rainbo
 (Research,
 (2003). Action and Information Network for Bodily Integrity of Women),
 London, UK: 82(2003)251–261.
- Toubia, N,(1994) Female Genital Mutilation and the Responsibility of reproductive
 Health Professionals.International Journal of Gynecology and
 Obstetrics,46(1994), 127-135.
- Trindade, A. A
 ,(2010). “Universal Declaration of Human Rights,” Audiovisual Library of
 International Law”.UNOL:United Nations Office of Legal Affair.
 Availableat: <http://untreaty.un.org/cod/avl/ha/udhr/udhr.html>.
 (Erişim tarihi 09.03.2018).
- UN General
 Assembly,
 (1994). Declaration on the Elimination of Violence Against Women
 New York United nations (resolutionNo.A/RES/48/104).
- UN General
 Assembly
 (2014) . Global violenceagainstwomen in the name of “Honour”,
 HumanRightsCouncilTwenty-fifthsessionAgendaitem:
[https://iheu.org › uploads › 433_A_HRC_25_NGO_](https://iheu.org › uploads › 433_A_HRC_25_NGO_Sub_En_IHEU_Honour)
[Sub_En_IHEU_Honour](https://iheu.org › uploads › 433_A_HRC_25_NGO_Sub_En_IHEU_Honour). (Erişim tarihi 06.07.2018).
- UNDP, (2007). Gender in Somalia: Millennium Development Goals Report for
 Somalia,p.26.Available from: [http://www.so.undp.org/MDG%20](http://www.so.undp.org/MDG%20Report%20for%20Somalia%20English%20Version.pdf)
[Report%20for%20Somalia%20 English%20Version.pdf](http://www.so.undp.org/MDG%20Report%20for%20Somalia%20English%20Version.pdf) 9 World.
 (Erişim tarihi 06.07.2018).
- UNDP,(2011). Gender Equality and Women’s Empowerment Strategy: UNDP
 Strategic Plan 2008 – 2011, the Global Corporate Strategy on
 Gender Equality (2008 – 2013)2.

- UNESCO, (2010). Violence against Women in Africa: A Situational Analysis: Available <http://www.nuhanovicfoundation.org/en/reports-6/uneca-and-acgs-violence>.
- UNFPA, (2005) Combating Domestic Violence Against Women A Key to Achieving The MDGS: <https://turkey.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf>. (Erişim tarihi 02.06.2018).
- UNHCR, (2019). Violence against women. *United Nation Human Rights*.
- UNICEF, (2001). Early Marriage Child Spouses, Unicef Innocent Research Published Centre, available at: <https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/digest7e.pdf>. (Erişim tarihi 22.06.2019).
- UNICEF, (2012). Joint Health and Nutrition Programme, Saving the lives of Somali Women and Children: available: https://www.unicef.org/somalia/health_16308.html. (Erişim tarihi. 05.11.2018).
- UNICEF, (2013). Eradication of Female Genital Mutilation in Somalia A statistical overview and exploration of the dynamics of change.
- UNICEF, (2016) Go-2-School Initiative 2013-2016 Educating for Resilience, Somalia Federal Republic, the Minister of Human Development and Public Service, Supporting: Education Sectors in the North West, North East and Central Southern Zones.
- UNIFEM, (2006) Advancing Gender Equality Using CEDAW and UN Security Council resolution 1325:
- UNIFEM, (2010) Ending Violence Against Women & Girls Evidence, in the Pacific Island Countries Literature Review and Annotated Bibliography: <https://www.unicef.org/pacificislands/evaw.pdf>. (Erişim tarihi 10.09.2018).

- WhitehornJ,
Maingay,
S, (2002) Female genital mutilation: Cultural and psychological Implications, Article in SexualandRelationshipTherapy. Pages 161-170 | Published online: 25 Aug 2010
- WHO, (1995). Female Genital Mutilation, Integrating the Prevention and the Management of the Health Complications in to the curricula Of nursing and midwifery: Available at: https://www.who.int/gender/other_health/Students_manual.pdf. (Erişim tarihi 18.02.2019).
- WHO, (2000). FemaleGenitalMutilation, A Matter of Human Rights, An Advocate's Guide to Action, Center forReproductiveRights.
- WHO,(2002). World report on violenceandhealth: summary. Geneva, World HealthOrganization.
- WHO,(2006). Regional Health system observation in Somalia, health system Profile Somalia: [apps.who.int >medicinedocs > documents](https://apps.who.int/medicinedocs/documents). (Erişim tarihi 13.01.2019).
- WHO, (2008). Eliminatingfemalegenitalmutilation. An interagency statement. OHCHR, UNAIDS, UNDP, UNECA, UNESCO, UNFPA, UNHCR, UNICEF, UNIFEM, WHO. Available at: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/43839> (Erişim tarihi 15.12.2019).
- WHO,(2010). Global Strategy to Stop Health Care Providers from Performing Female Genital Mutilation. Available at: [whqlibdoc.who.int > 2010 > WHO_RHR_10.9_eng.pdf](https://whqlibdoc.who.int/2010/WHO_RHR_10.9_eng.pdf). (Erişim tarihi 29.05.2019).
- WHO,(2011). An update on WHO's work on Female Genital Mutilation (FGM) Progress Report, Geneva.
- WHO,(2012). Understanding and Addressing Violence Against Women, Sexual Violence. ntimate partner violence. World Health Organization. Available:<https://apps.who.int/iris/handle/10665/77432> (Erişim tarihi 18.11.2018).

WHO,(2013). Global and Regional Estimates of violence Against Women: Prevalence And Health Effects of Intimate Partner Violence and Non- Partner Sexual violence Available at: https://www.who.int › iris ›9789241564625_eng. (Erişim tarihi 27.10.2019).

WHO, (2013). Sexual and Reproductive Health on Female Genital Mutilation.

The World Bank Of For Official Use Only REPORT No. 123807-SO Federal Republic Of Somalia Systematic Country Diagnostic 01.05

Yasemin GEZER TUĞRUL,(2018) Erken Yaşta Evlendirilen Kadınların Evlilik Süreçleri Deneyimleri ve Sonraki Yaşamları Üzerine Nitel Bir Çalışma, available at: <https://dergipark.org.tr › download>. (Erişim tarihi 19.11.2019).

EKLER

EK 1: SIVİL TOPLUM ÖRGÜTÜ ÇALIŞAN / AKTİVİSTLERİNE YAPILAN ANKETİ

Katılımcının imzası -----

Tanığın imzası (eğer katılımcı okuyamıyorsa) -----

Araştırmacının imzası -----

İmzalı onay tarihi -----

Talimat: lütfen boşlukları doldurunuz veya doğru cevabı daire içine alınız

1. Cinsiyet

a) Kadın

b) Erkek

2. Yanıt verenlerin yaşı ----- 32 -----

3. Medeni hal

a) bekar

b) evli

c) boşanmış / ayrılmış

d) dul

e) birlikte yaşama

4. Din

a) Müslüman

b) Hristiyan

c) diğer, -----

5. Hiç okula gittiniz mi

a) evet

b) Hayır (7. soruya gidin)

6. Alınan en yüksek eğitim seviyesi

a) ilkokul öncesi

b) tamamlanmamış ilkokul

c) tamamlanmamış ortaokul

d) ortaokul

e) üniversite derecesi

f) yüksek lisans derecesi

g) doktora derecesi

7. Mevcut meslek

a) Memur

b) Bireysel çalışan

c) Çiftçi

d) İş adamı

e) BM çalışanı

f) Diğer, -----

8. Çocuğunuz var mı?

a) Evet

b) Hayır

9. Evet ise kaç çocuğunuz var?

GÖRÜŞME SORULARI

1. ve kadına yönelik diğer Şiddet olayları hakkında bir fikriniz var mı?

2. Ne zamandır memur olarak çalışıyorsunuz?

3. ve kadına yönelik diğer Şiddet olayları hakkındaki deneyiminiz nedir?

4. neden hala Somali'de özellikle Puntland'da uygulanmaktadır?

5. Topuluğun farkında olmayıŐının oranını arttırmada büyük rol oynadığına inanıyor musunuz?

6. Kızlara en çok hangi tipini uygulanmaktadır?

7. Sivil toplum örgütü olarak VAW ve 'e karşı rolleriniz nelerdir?

8. Toplumun 'nin artıŐının bir parçası olduğunu düşünüyor musunuz?

9. oranını ve diğer Şiddet türlerini azaltmak için ne tür projeler ve programlar kullanıyorsunuz?

10. Projelerinizi nasıl uyguluyorsunuz?

11. Sivil örgütler olarak, 'yi sona erdirmek için toplumu nasıl dahil ediyorsunuz?

12. yi ülkede ortadan kaldırmak için kullanılan stratejiler nelerdir?

13. kadın sünettiortadan kaldırılmasına yönelik gelecek planınız nedir?

14. Puntland eyaletinde kadın sünneti en çok hangi bölgede uygulanmaktadır?

EK 2: KADIN SÜNNETİ UYGULAYICILARIYLA YAPILAN GÖRÜŞME

Talimat: lütfen boşlukları doldurunuz veya doğru cevabı daire içine alınız

1. Cinsiyet

o Kadın

o erkek

2. Yanıt verenlerin yaşı -----

3. Medeni hal

a) bekar

b) evli

c) boşanmış / ayrılmış

d) dul

e) birlikte yaşama

4. din

a) Müslüman

b) Hristiyan

c) diğer, -----

5. hiç okula gittiniz mi

a) evet

b) Hayır (7. Soruya geçiniz)

6. Alınan en yüksek eğitim seviyesi

a) tamamlanmamış ilkokul

b) tamamlanmamış ortaokul

c) ortaokul

d) üniversite derecesi

e) yüksek lisans derecesi

f) doktora derecesi

7. Mevcut meslek

a) Memur

b) Bireysel çalışan

c) Çiftçi

d) İş adamı

e) BM çalışanı

f) Diğer, -----

8. Çocuğunuz var mı?

a) Evet

b) Hayır

9. Evet ise kaç çocuğunuz var? -----

Ne zamandır bu şehirde bulunuyorsun?

10. Kadına yönelik şiddet hakkında bir fikrin var mı?

11. Tıbbi veya geleneksel kadın sünneti uygulayıcısı mısınız?

12. Sünnetin uygulanmasını nasıl öğrendin?

13. kadın sünneti tabi misiniz? Ne zamandır bu uygulama üzerinde çalışıyorsunuz?

14. Bu kadın sünneti yapmak için itici faktörler nelerdir?

15. Masum bir kızı kadın sünneti maruz bırakırken ne hissediyorsunuz?
16. kadın sünneti'nin kadına yönelik şiddet olduğunu biliyor musunuz?
17. Operasyon için ne tür aletler kullanıyorsunuz? Mümkünse, bana kullandığın aleti gösterebilir misin?
18. Enfeksiyondan kaçınmak için bıçağı kullanırken ne gibi önlemler alıyorsunuz?
19. Kızınız üzerinde kadın sünneti uyguladınız mı? Kızlar için en çok hangi kadın sünneti tipini kullanıyorsunuz?
20. kadın sünneti'nin kız / kadın sağlığına olumsuz etkileri olduğunu biliyor musunuz?
21. Her gün kaç kıza operasyon yapıyorsunuz?
22. Her kız ne kadara mal oluyor?

EK 3: KADIN SÜNNETİNEMARUZ KALAN KADINLARA YAPILAN ANKETİ

Talimat: lütfen boşlukları doldurunuz veya doğru cevabı daire içine alınız

1. Cinsiyet

a) Kadın

b) erkek

2. Yanıt verenlerin yaşı -----

3. Din

a) Müslüman

b) Hristiyan

c) diğer, -----

4. Medeni hal

a) bekar

b) evli

c) boşanmış / ayrılmış

d) dul

e) birlikte yaşama

5. çocuğunuz var mı

evet

hayır (7. Soruya geçiniz)

6. Evet ise kaç çocuğunuz var? CEVAP: ....

7. Hiç okula gittiniz mi?

a) evet

b) Hayır (9. soruya gidin)

8. Alınan en yüksek eğitim seviyesi

a) ilkokul öncesi

b) eksik ilkokul

c) tamamlanmamış ortaokul

d) ortaokul

e) üniversite derecesi

f) yüksek lisans derecesi

g) doktora derecesi

9. Mevcut meslek

a) Memur

b) Bireysel çalışan

c) Çiftçi

d) İş adamı

e) BM çalışanı

h) Ev hanımı

f) Diğer, -----

10. Kocanız çalışıyor mu?

a) evet

b) hayır (12. Soruya geçiniz)

11. Kocanızın mesleği

a) Bireysel çalışan

b) Memur

c) Çiftçi

d) Devlet işçisi

e) İşletme sahibi

f) BM çalışanı

g) Diğer

12. Kocanızın USD cinsinden aylık geliri

A. 50-100

B. 100-250

C. 250-400

D. 400-600

13. Ne zamandır bu şehirde bulunuyorsun?

14. Kadına yönelik şiddet hakkında bir fikrin var mı?

a) Evet

b) Hayır

15. Size göre bu bölgedeki kadına yönelik şiddetin başlıca nedenleri nelerdir?

a) kültürel inançlar

b) dini inanışlar

c) fiziksel zayıflık

d) ataerkil sistem

e) savaş

f) hepsi

16. Daha şiddete maruz kaldınız mı?

a) Evet

b) Normal

c) Düzenli olarak

d) Hayır

17. Kadına yönelik şiddet türleri (birden fazla seçebilirsiniz)

a) fiziksel şiddet

b) psikolojik şiddet

c) ekonomik şiddet

d) cinsel şiddet

e) çeyiz cinayeti şiddeti

f) onur cinayeti şiddeti

g) erken evlilik

h) kadınlara yönelik cinsel şiddet

18. Bu yerde en çok hangi tür şiddet yaşanıyor (neden)?

19. kadın sünneti hakkında ne biliyorsun?

20. kadın sünneti'ye tabi oldunuz mu?

a) evet (evet ise, soru 21'ye gidin)

b) Hayır

21. kadın sünneti türleri

- a) klitorisin kısmen veya tamamen çıkarılması olan klitoridektomi
- b) klitoris ve labia minörünün kısmen veya tamamen çıkarılması olan eksizyon
- c) Bir örtücü contanın oluşturulması yoluyla vajinal açıklığın daralması infibülasyon.
- d) Dişi genitaline tıbbi olmayan amaçlar için uygulanan diğer zararlı prosedürler.

22. kadın sünneti prosedürüne maruz kaldığınızda kaç yaşındaydınız

- a) 0-6 yaş
- b) 6-10 yıl
- c) 10-15 yıl
- d) 15 ve üstü

23. Nerede maruz kaldınız?

- a) Evinizde
- b) Hastanede

24. Kim maruz bıraktı ?

- a) tıbbi olmayan pratisyen
- b) tıp doktoru

25. kadın sünneti'ye maruz kaldığınızda ne hissediyorsunuz?

26. kadın sünnetinin başlıca nedenleri nelerdir (birden fazla seçebilirsiniz)

- a) geleneksel inançlar
- b) dini inanışlar
- c) sosyal baskı
- d) kadınların cinselliğinden korkma

27. kadın sünneti'nin kız ve kadın sağlığına olumsuz etkileri var mı

- a) evet
- b) hayır

28. ne tür bir etkisi var

- a) fiziksel
- b) psikolojik
- c) cinsel

29. Düğün geceniz veya teslimat süreniz boyunca bir sorunla mı karşılaşıyorsunuz?

30. Sizce kadın sünneti'nin yeni nesilde uygulanmasını nasıl önleyebiliriz?

31. Kadınlar Grubu Raporu

EK 4: SAĞLIK BAKANLIĞI VE YARDIMCI VE KADIN GELİŞİMİ BAKANLIĞI YETKİLİLERİYLE YAPILAN GÖRÜŞME

Talimat: lütfen boşlukları doldurunuz veya doğru cevabı daire içine alınız

1. Cinsiyet
  - a) Kadın
  - b) Erkek
2. Yanıt verenlerin yaşı -----
3. Medeni hal
  - a) bekar
  - b) evli
  - c) boşanmış / ayrılmış
  - d) dul
  - e) birlikte yaşama
4. Din
  - a) Müslüman
  - b) Hıristiyan
  - c) Diğer, belirtiniz -----
5. Hiç okula gittiniz mi?
  - a) evet
  - b) Hayır (7. soruya gidin)
6. Alınan en yüksek eğitim seviyesi
  - a) ilkokul öncesi
  - b) eksik ilkokul
  - c) tamamlanmamış ortaokul
  - d) ortaokul
  - e) üniversite derecesi
  - f) yüksek lisans derecesi
  - g) doktora derecesi
7. Mevcut meslek
  - a) Memur
  - b) Devlet işçisi
  - c) Bireysel çalışan
  - d) Çiftçi
  - d) İş adamı
  - f) BM çalışanı
  - g) Diğer, -----
8. Çocuğunuz var mı?
  - a) Evet
  - b) Hayır (10. soruya gidin)
9. Evet ise kaç çocuğunuz var?
10. Ne zamandır bu şehirde bulunuyorsun?
11. Kadına yönelik şiddet hakkında bir fikriniz var mı?

ANKET SORULARI: HÜKÜMET YETKİLİLERİ GRUBU

1. Kadına yönelik şiddet konusundaki deneyiminiz nedir?
2. NUGAAL bölgesinde en çok hangi şiddet yaşıyor? Kadına karşı olan şiddet olaylarını nasıl çözersiniz?
3. Kadına yönelik bu şiddetin temel nedenleri nelerdir?
4. 'nin her Somali kadınının / kızının her yıl karşı karşıya kaldığı en büyük şiddet olduğuna inanıyor musunuz?
5. Hükümetin 'nin ortadan kaldırılmasına ve kadına yönelik şiddete karşı rolü nedir?
6. Hükümet olarak, 'yi ve kadına yönelik şiddetin diğer kısımlarını sonlandırmak için ulusal planlar ve politikalar nelerdir?
7. Somali'deki yüzdesi% 98, bunun arkasındaki ana nedenler nelerdir?
8. Hükümet olarak, ve diğer şiddet olaylarının sona ermesi için yıllık bütçe ayırdınız mı?
9. 'yi sonlandırmanın gelecek planları nelerdir?
10. Bu şiddete karşı göreviniz ve vizyonunuz nedir?
11. Birçok genç masum kızın hayatını 'den nasıl kurtarabiliriz?
12. VAW olarak kadını güçlendirmek ve kendilerini 'den savunmak için kullandığınız stratejiler nelerdir